

Trusler.

Situasjonsbilde og utfordringer for redaksjonelle miljøer.

«Hensikten med å true journalister er åpenbar; å skremme dem fra å skrive. (...) Slike trusler rammer ikke bare den enkelte journalist, eller den redaksjonen journalisten er en del av. Et velfungerende demokrati forutsetter ytringsfrihet, og en fri og uavhengig presse. Kritisk journalistikk avdekker overgrep og maktmisbruk. Trusler mot journalister er i virkeligheten trusler mot hele vårt samfunn.»

VG-leder 28. oktober 2012, etter truslene mot Dagsavisen-journalist Nina Johnsrud og en journalist i Aftenposten.

16. mars 2013.

Trusler mot journalister og redaktører. Situasjonsbilde og utfordringer for redaksjonelle miljøer.

Frihet og uavhengighet er grunnleggende premisser for at journalister og redaktører skal ivareta samfunnsoppdraget og dermed sin demokratiske funksjon. Enkelte kilder og grupperinger forsøker å undergrave dette gjennom trusler og vold, med den hensikt å skremme journalister til taushet. Internasjonalt er dette et betydelig problem for ytrings- og pressefriheten. I Norge er situasjonen en annen, men hvert år får Norsk Journalistlag (NJ) og Norsk Redaktørforening (NR) inn saker hvor medlemmer er blitt truet som følge av journalistikken.

For å få oversikt over omfanget av problemet gjennomførte Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) en trusselundersøkelse for NR og NJ på forsommeren 2012. Ca. 4000 journalister og redaktører svarte. Den viste at ca. 20 prosent av journalistene og 40 prosent av redaktørene er blitt truet de siste fem årene. Den blottla også manglende rutiner for oppfølging av truede medarbeidere, at svært få saker blir politianmeldt, og at en enda færre saker ender med tiltale.

Funnene i undersøkelsen etterlot et behov for å gå dypere inn i materien - for å få journalistenes og redaktørenes egne beskrivelser av hva de har opplevd og hvordan det er blitt håndtert. SKUP fikk midler til dette fra Fritt Ord, med mål om å presentere resultatene på SKUP-konferansen 2013. Journalist og forfatter Kjetil Stormark takket ja å gjøre en serie dybdeintervjuer blant journalister og redaktører. Trange tidsrammer begrenser denne delen av undersøkelsen til riksmidler.

Rapporten inneholder både funnene fra AFI-undersøkelsen (del 1) og fra Stormarks oppfølgingsundersøkelse (del 2). Den inneholder også NR og NJs felles råd til journalister og redaktører som utsettes for trusler og vold.

Gruppen som har arbeidet med prosjektet har bestått av Trond Idås (NJ/SKUP), Jens Egil Heftøy (SKUP), Kjetil Stormark, og Mari Torsdotter Hauge, som har transkribert intervjuene.

Oslo/Tønsberg, 15.03.13

Innholdsfortegnelse

1. Spørreundersøkelsen blant NJ og NRs medlemmer.
 - 1.1. Hovedfunn
 - 1.2. Omfanget
 - 1.2.1. Sjikane, trakassering
 - 1.2.2. Trusler
 - 1.2.3. Vold
 - 1.3. Hvordan?
 - 1.4. Hvem sjikanerer, truer og utøver vold?
 - 1.5. Effekt
 - 1.6. Anmeldelse til politiet
 - 1.7. Oppfølging i redaksjonene
 - 1.8. Hva gjør politiet?
2. Dybdeintervjuer med journalister og redaksjonelle ledere.
 - 2.1. Hovedfunn
 - 2.2. Mandat
 - 2.3. Utvalg og metode
 - 2.3.1. Utvalg
 - 2.3.2. Spørsmålsbatteri
 - 2.4. Begrepsavklaring og «rollegalleri»
 - 2.4.1. Hva er en trussel?
 - 2.4.2. Hvem truer?
 - 2.4.3. Hvordan blir truslene fremsatt?
 - 2.4.4. Hvem retter truslene seg mot?
 - 2.5. Trusselsaker og personprofiler

Nina Johnsrud, journalist i Dagsavisen
Kaia Storvik, sjefredaktør i Dagsavisen
Kadafi Zaman, reporter i TV 2
Muhammed-karikaturene: Vebjørn Selbøkk, sjefredaktør i Dagen
Muhammed-karikaturene: Per Edgar Kokkvold, generalsekretær i Norsk Presseforbund
Muhammed-karikaturene: Hilde Haugsgjerd, sjefredaktør i Aftenposten
Tor Strand, redaktør i ABC Nyheter
Jostein Olseng, redaksjonssjef i TV 2 Hjelper deg
Jens Chr. Nørve, reporter i TV 2
 - 2.6. Utviklingstrekk og omfang
 - 2.6.1. Sosiale medier
 - 2.7. Håndtering
 - 2.7.1. Beredskapsplaner og øvelser
 - 2.7.2. Ansvarsfordeling i redaksjonene
 - 2.7.3. Anmeldelse
 - 2.7.4. Tiltak i trusselsituasjonen
 - 2.7.5. Forebyggende tiltak
 - 2.8. Publisistiske avveininger
 - 2.9. Dialogen med politiet
 - 2.10 Trusselbilde i utlandet
 - 2.11. Veien videre
 - 2.11.1. Trusselbildet
 - 2.11.2. Håndtering

1. Spørreundersøkelsen blant NJ og NRs medlemmer

AFIs funn er sammenfattet og vurdert av Trond Idås.

1.1. Hovedfunn

Journalister og redaktører sjikaneres, trakasseres og trues i større omfang enn vi har vært klar over. I tillegg utsettes en god del for vold som følge av at de driver med journalistikk og utfører samfunnsoppdraget. Dette viser den første undersøkelsen som er gjennomført om temaet blant norske journalister og redaktører. Ca. 3800 medlemmer av Norsk Journalistlag (NJ) og 218 medlemmer av Norsk Redaktørforening (NR) svarte på dette i juni 2012. Spørsmålene inngikk i den tiårige arbeidsundersøkelsen som Arbeidsforskningsinstituttet har gjennomført for bransjen, med seniorforsker Asbjørn Grimsmo som prosjektansvarlig. Resultatene og søylediagrammene som gjengis er hentet fra rapporten AFI har levert NJ og NR.¹

Undersøkelsen inneholder flere dårlige nyheter for mediebransjen, og peker på enkelte forhold som det er grunn til å gripe fatt i:

- journalister som utsettes for trusler og vold opplever lunken støtte fra kolleger og ledelse,
- få saker ender med anmeldelse,
- av de som anmeldes er det en brøkdél som ender med tiltale,
- journalisters og redaktørers tilgjengelighet på smarttelefoner, nett og sosiale medier øker eksponering mot folk som har sjikane, trakassering og trusler som sitt modus operandi.

Opplevelsen av hva som er trakasserende og truende er subjektiv, blant annet avhengig av journalistens livs- og yrkeserfaring. Med vold er det litt annerledes. Det forutsetter fysisk kontakt. Men også her vil ulike personer vurdere situasjonen ulikt.

En svakhet med denne typen undersøkelser er derfor at respondentene legger ulike ting i begrepene. Denne kilden til tilfeldige utslag reduseres dersom man får inn mange svar. Da vil gjennomsnittet ligge nær det som er gjengs oppfatning i befolkningen. Med ca. 4000 respondenter mener vi at denne undersøkelsen gir et godt bilde av trusselsituasjonen for norske journalister.

1.2. Omfanget

I undersøkelsen er journalistene og redaktørene spurt om de er blitt sjikanert, truet eller utsatt for vold de siste fem årene. Når vi spør hvor mange som har opplevd ulike typer aggressiv adferd får vi følgende svar:

Tabell 1: Omfanget av sjikane, trusler og vold

Andelen som de siste 5 år er blitt...	NJ N=3726	NR N=218
...sjikanert eller trakassert	34 %	43 %
...utsatt for trusler	20 %	31 %
...utsatt for vold	2 %	3 %

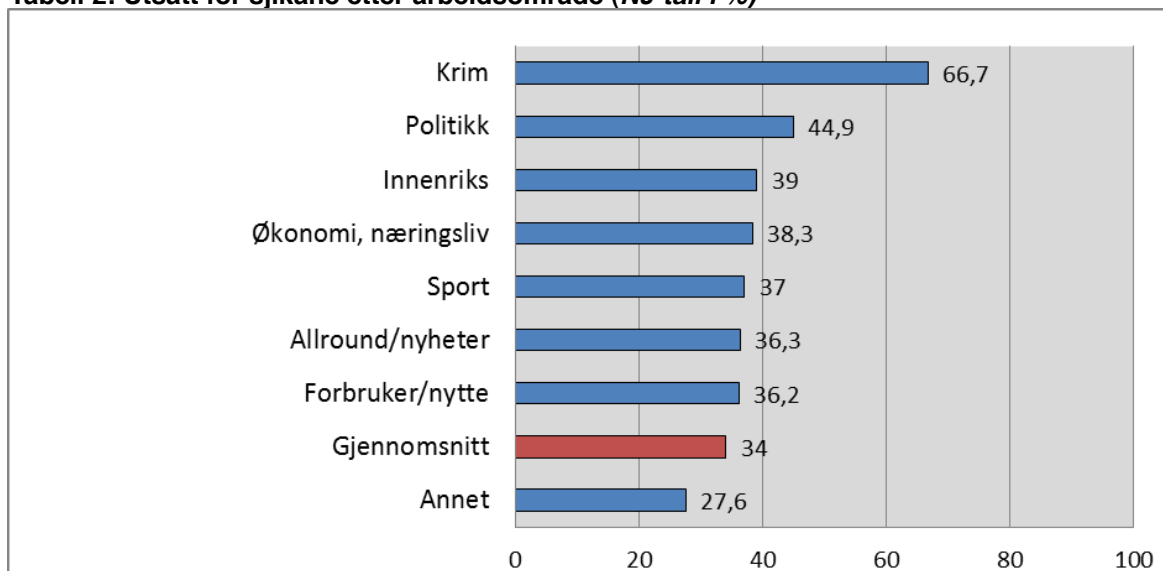
¹ NJ-rapporten finnes i sin helhet her: <http://www.nj.no/filestore/Arbeidsmiljrapporten.pdf>

Det er altså mange journalister og redaktører som opplever sjikane, trusler og vold i jobben. Underlagsmaterialet viser at en del opplever det ganske ofte. Tallene i tabellen overfor gjelder alle medlemmer av NJ og NR, også journalister og redaktører som ikke, eller i liten grad er i kontakt med kilder og publikum. Mer om dette nedenfor, men først litt fra AFIs analyse av hva som kjennetegner situasjonen som utløser reaksjoner fra omverdenen:

1.2.1. Sjikane, trakassering

Synlighet er en vesentlig forklaring på at journalister blir sjikanert. Den enkeltgruppen journalister som i størst grad opplever trakassering er *programledere* og *nyhetsankere*. 43 prosent i denne gruppen svarer at de er blitt sjikanert eller trakassert de siste 5 årene. Sjikanen dreier seg om alt fra utseende, dialekt og klesvalg, til det faktiske innholdet i programmet. Programlederne for NRK P1s Nattønske er et eksempel på journalister som trakasseres rett og slett fordi de er «på lufta» og tilgjengelige via e-post for publikum. Utegående reportere kommer på andreplass: 38 % av disse har opplevd trakassering. Undersøkelsen viser videre et klart mønster i hvilke saksfelt disse reporterne dekker og sjikane:

Tabell 2: Utsatt for sjikane etter arbeidsområde (NJ-tall i %)

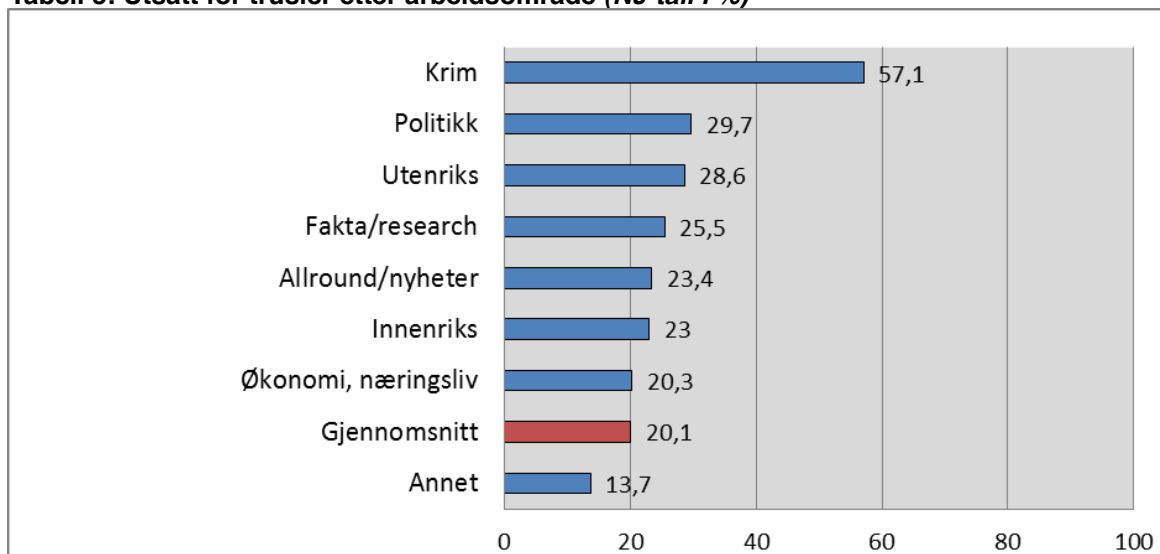
Få redigerere, og ingen grafikere, designere eller illustratører svarer at de har opplevd dette. Sjikane og trakassering kan sies å være noe av prisen journalister og redaktører betaler for å ha som yrke å skape oppmerksomhet og å sette dagsorden i samfunnsdebatten – og for at mange sliter med å skille sak og person.

1.2.2. Trusler

Mens sjikane kan knyttes direkte til synlighet på TV-skjermen eller i samfunnet, har trusler i større grad med *saken* det jobbes med å gjøre. Undersøkelsen viser at fotografer og videojournalister er spesielt utsatt: 28 % har opplevd trusler, mens 22 % av reporterne svarer det samme. Nyhetsankerene og programlederne ligger her under gjennomsnittet. Dette gjenspeiles også i at nesten to av tre som truer er *kilder*, mens *publikum* står for brorparten av sjikanen. Truslene kommer gjerne før publisering for å påvirke innholdet, mens sjikanen kommer under og etter sending.

Det at fotografer er spesielt utsatt må ses i sammenheng med at det å bli filmet eller fotografert kan oppleves provoserende, integritetskrekkende og utløser aggresjon. I tillegg må fotografer ofte gå tett på for å få de gode bildene. Også her er stoffområdet man dekker sentralt:

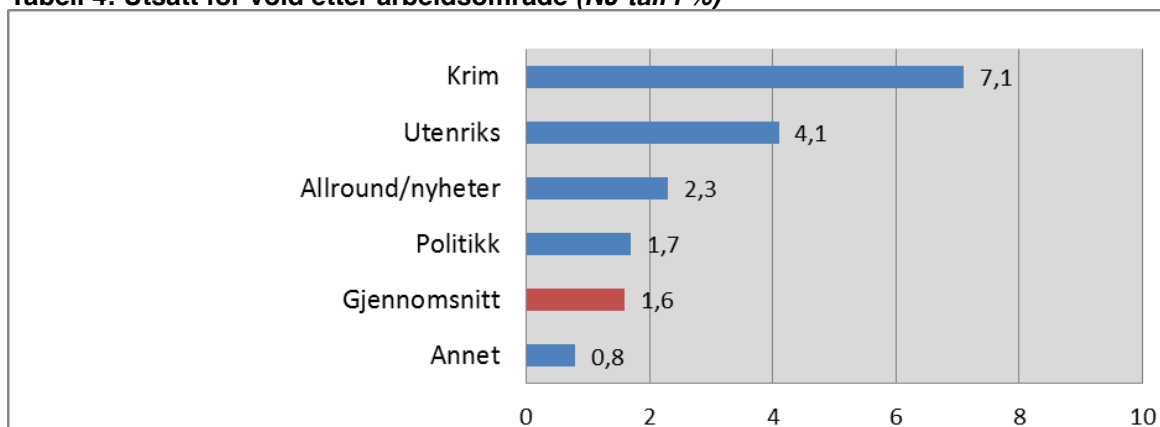
Tabell 3: Utsatt for trusler etter arbeidsområde (NJ-tall i %)

1.2.3. Vold

Andelen som har opplevd vold er lav; 2-3 %. Omregnet til antall personer blir bildet et annet: Ca. 120 journalister og 20 redaktører har vært utsatt for vold de siste 5 årene. Det vil si 25-30 i året. Dette er altså ikke et ubetydelig problem. Resultatet burde vært 0. Til forskjell fra sjikane og trusler forutsetter vold fysisk nærhet. I forlengelsen av beskrivelsen overfor er det ikke overraskende at fotografer er mest utsatt. 6 % er blitt utsatt for vold de siste fem årene: Vold utøves oftest i situasjoner hvor objektet er provosert eller presset, og sjeldnere som represalie for en sak som er publisert. Også her er altså fotografer en utsatt gruppe. En annen gjenganger er krim-journalister:

Tabell 4: Utsatt for vold etter arbeidsområde (NJ-tall i %)

1.3. Hvordan?

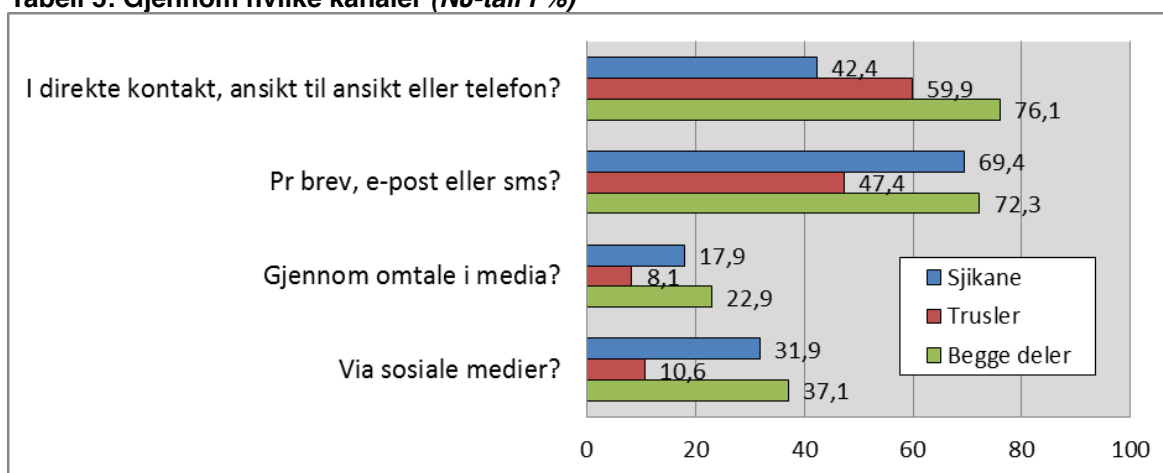
Mens vold forutsetter fysisk nærhet, er det mange måter å trakassere og true på. Undersøkelsen beskriver på en god måte hvordan smarttelefoner, nettpublisering og kommentarfelt har forsterket journalistikkens posisjon som et grenseløst yrke. Både når

det gjelder utvisking av skillet mellom arbeidstid og fritid, og mellom journalisten som yrkesutøver og privatperson.

Undersøkelsen viser at mye av aggressiviteten oppstår ansikt til ansikt eller via telefon.

Men at nye kommunikasjonskanaler som sms, e-post og sosiale medier har inntatt en betydelig posisjon. AFI peker på at det også er et poeng at kanalene som benyttes er målrettede, i den forstand at det er sannsynlig at journalisten eller redaktøren som sjikaneres og trues faktisk mottar meldingen. Det er lavest skår på trakassering via omtale i media:

Tabell 5: Gjennom hvilke kanaler (NJ-tall i %)

1.4. Hvem sjikanerer, truer og utøver vold?

I undersøkelsen er det kartlagt hvem som står bak angrepene på journalistene og redaktørene. Den største gruppen er enkeltpersoner, men også kriminelle miljøer, politiske og religiøse grupperinger og næringsliv går igjen. I en del tilfeller vil enkeltpersonen være del av de mer organiserte miljøene, men ofte dreier det seg om enkeltpersoner som går igjen i trusselsaker mot andre samfunnsaktører, som NAV, helsevesenet, barnevernet og skoleverket.

Tabell 6: Hvem står bak?

Hvilket miljø?	Bare sjikane	Bare trusler	Både sjikane og trusler	Vold	
	NJ	NJ	NJ	NJ N= 60	NR N=8
Kriminelle	3 %	15 %	21 %	28 %	2 saker
Politisk	13 %	12 %	24 %	15 %	2 saker
Religiøse	7 %	5 %	16 %	17 %	0
Næringsliv	8 %	14 %	17 %	16 %	1 saker
Andre	13 %	10 %	18 %	12 %	0
Enkeltperson	58 %	45 %	36 %	35 %	4 saker

De to første kolonnene viser skåren for personer og grupper som enten bare har sjikanert eller bare truet, mens den tredje kolonnen er de som har gjort begge deler. Tabellen viser at kriminelle oftere tyr til vold enn de andre organiserte miljøene, men enkeltpersoner med eller uten tilknytning til disse miljøene er det svaralternativet som har høyest skår. Flere av kolonnene summeres til mer enn 100 % ettersom noen av enkeltpersonene også er med i en av gruppene. For oversiktens skyld er bare NJ-tall med for sjikane og trusler. Det er små forskjeller mellom hvem som er aggressive mot redaktører og journalister, med

unntak av at redaktører i større grad er blitt sjikanert (26 %) og i mindre grad truet (0 %) av politiske grupperinger.

1.5. Effekt

Hensikten med trakassering, trusler og vold er gjerne å påvirke dekningen. Et neste spørsmål er derfor om de som forsøker å endre dekningen gjennom å skape frykt lykkes med dette?

Tabell 7: Påvirket aggressiviteten dekningen?

	Ikke/liten grad		I noen grad		I stor grad	
	NJ	NR	NJ	NR	NJ	NR
Sjikaner og trusler	88 %	98 %	9 %	2 %	3 %	0 %
Vold	78 %	80 %	15 %	20 %	7 %	0 %

Tabell 8: Har du i ettetid latt være å dekke saken som følge av...

	Ikke/liten grad		I noen grad		I stor grad	
	NJ	NR	NJ	NR	NJ	NR
...sjikanen eller truslene	85 %	97 %	10 %	3 %	3 %	0 %
...volden	88 %	100 %	10 %	0 %	2 %	0 %

Undersøkelsen viser altså at trusler og vold i liten grad påvirker dekningen. Samtidig viser undersøkelsen at aggresjonen har en viss effekt, noe som både må ses i et *arbeidsmiljøperspektiv*: Sjikanen, truslene og/eller volden var så belastende for den som ble rammet at han valgte å dekke saken på en annen måte enn opprinnelig planlagt. Og det må ses i et *samfunnsoppdragsperspektiv*: Hensikten med aggresjon er gjerne å skremme journalisten og redaktøren fra å publisere innhold som er i den som framfører truslenes disfavør. Det er altså et angrep på den redaksjonelle friheten og de publisistiske idealer, grunnleggende demokratiske faktorer.

NJ og NR råder derfor medlemmene til å ha 0-toleranse overfor trusler og vold. Mer om dette nedenfor.

1.6. Anmeldelse til politiet

Et neste spørsmål er derfor om redaksjonene anmelder trusler og vold. Begge deler er ulovlig. Ethvert angrep på journalister og redaktører er et angrep på redaksjonen, og det er redaksjonsledelsen som ansvaret for å straffeforfølge saken. I trusselrådene som NR og NJ har utarbeidet er det et innledende premissene at denne typen angrep ikke er en privatsak, men et forhold som redaksjonsledelsen har ansvaret for å vurdere og håndtere.

Ettersom det er mange alvorlighetsgrader av aggressiv adferd, finnes det gode forklaringer på at en del saker aldri når politiet. Samtidig er det slik at opplevelsen av alvorlighetsgraden er subjektiv; at noen går videre med saker som andre ville latt passere. Også av den grunn er det viktig at ledelsen vurderer hvordan saken skal håndteres slik at man får en enhetlig linje overfor omverdenen.

En tredje problemstilling har med journalisten og kildene hennes å gjøre. En journalist som dekker miljøer hvor sjikaner og trusler er vanlig, typisk krim, vil miste kildene sine dersom hun anmelder en eller flere av dem. I tillegg oppstår spørsmålet om habilitet. Kan en journalist dekke saken hun har anmeldt eller er involvert i?

Problemstillingen ble satt spissen høsten 2012. På Sommerkonferansen i Kristiansand fortalte en av debattdeltakerne at han ikke anmeldte trusler og vold fra kriminelle i lokalmiljøet. Dels fordi dette var en del av sjargongen i miljøet, og dels fordi han derved ville blitt uten kilder og inhabil.

I trusselsakene mot Dagsavisen og Aftenposten senere på høsten valgte Dagsavisen å ta journalisten av dekningen av miljøet som sto bak truslene fordi hun, Nina Johnsrud, sto fram med truslene i offentligheten. Aftenposten lot journalisten fortsette å dekke temaet, men ikke den konkrete trusselen som var rettet mot ham. Begge sakene ble politianmeldt, og Ubaydullah Hussain som truet ble arrestert.

Resultatene fra undersøkelsen viser at bare en liten andel av trussel- og voldssakene blir anmeldt:

Tabell 9: Andel som svarer JA på at saken er anmeldt

	NJ	NR
Utsatt for sjikanert eller trusler	9 %	19 %
Utsatt for vold	28 %	57 %

1.7. Oppfølging i redaksjonene

Det at så få saker anmeldes kan skyldes forklaringene som er presentert overfor. Men det kan også ha med kulturen i redaksjonene å gjøre: Holdninger som at «Såpass må vi tåle, vi som henger ut andre», er ikke ukjente. Innforstått at det er «pinglete» å forfølge trakassering og trusler. Ofte har den som truer forsøkt å skremme andre i redaksjonen tidligere, - som ikke har gjort noe med det. Så lenge dette er kulturen, krever det mot å kreve at redaksjonen faktisk tar tak i problemet.

En annen grunn til at det kan være vanskelig å ta opp disse sakene, er at journalisten opplever skyld- og skamfølelse etter å ha blitt skjelt ut eller truet. Undersøkelsen som ble gjort blant journalistene som dekket 22. juli viser at det er ganske vanlig å sitte igjen med slike følelser etter situasjoner hvor man er blitt møtt med aggresjon. I en del tilfeller utløser journalisten denne aggresjonen bare ved å være til stede på et ulykkessted, andre ganger utløses det av spørsmålsstillinger eller fotografering, jfr resultatene overfor. For journalister som opplever å utløse aggresjon gjennom å gjøre jobben sin viser 22. juli-undersøkelsen at det er vanskelig å ta dette opp med kolleger i etterkant. Man føler skyld og skam, og man har ikke lyst til å utlevere seg selv på dette området.²

Tabellen nedenfor viser i hvilken grad journalister som har opplevd trakassering, trusler og vold opplevde å få støtte fra kolleger og ledelse i denne situasjonen.

Tabell 10: I hvilken grad fikk du hjelp og støtte fra kolleger til å håndtere situasjonen?

Utsatt for...	Ikke/l liten grad	Middels	I stor/Svært stor grad
...sjikane og trusler	38 %	30 %	32 %
...vold	42 %	27 %	31 %

Tabell 11: I hvilken grad fikk du hjelp og støtte fra ledelsen til å håndtere situasjonen?

Utsatt for...	Ikke/l liten grad	Middels	I stor/Svært stor grad
...sjikane og trusler	37 %	31 %	45 %
...vold	37 %	16 %	47 %

² Idås, Trond, 2013. Ekstreme oppdrag – Hvordan mestre stress, Cappelen Damm (kommer mai 2013).

Resultatene er nedslående, spesielt når vi har som utgangspunkt at trakassering, trusler og vold mot en kollega er et angrep på redaksjonen og de publisistiske prinsipper. Om dette skyldes at den truede ikke tar situasjonen opp med kolleger, likegyldighet eller en slags cowboy-kultur gir undersøkelsen ikke svar på. Men i en undersøkelse blant NJs tillitsvalgte etter 22. juli, hvor spørsmålet var om kolleger og ledelsen var flinke til følge opp medarbeidere som hadde vært ute på krevende oppdrag var resultatene er ganske parallelle til resultatene overfor: Redaksjonene har mye å hente når det gjelder å ta vare på hverandre. 22. juli-undersøkelsen viser en nær sammenheng mellom mangel på anerkjennelse, sosial støtte, psykiske stressreaksjoner og sykefravær.

NR og NJ følger nå dette opp gjennom felles råd³ til journalister og redaksjoner som trues, og ved at temaet settes på dagsordenen på de journalistfaglige konferansene.

1.8. Hva gjør politiet?

Hva skjer så med sakene som redaksjonene anmelder? Trusler forbyes i straffelovens § 222 mens vold er forbudt etter § 228. Hvordan har det så godet med anmeldelsene fra journalistene og redaktørene?:

Tabell 12: Hva har skjedd med anmeldelsen? NJ og NR

	Tiltale	Henlagt	Etterforskes	Vet ikke	Ubesvart	N
Sjikaner/trusler	13 %	39 %	10 %	38 %	1 %	146
Vold	7 %	16 %	3 %	37 %	37 %	68

Av de ca. 200 sakene som er anmeldt er det altså 10-12 % - 24 – som har resultert i tiltale i løpet av denne 5-årsperioden. Hvor mange av disse som har endt med dom eller ender med dom, gir undersøkelsen ikke svar: Dels fordi en del saker fortsatt er under etterforskning, men i en da større grad fordi journalistene og redaktørene ikke har fulgt med på hvordan det er gått med anmeldelsen.

Det at så mange saker henleggelse har opptatt NR og NJ gjennom flere år.

Organisasjonene har derfor tatt opp saken med Riksadvokaten, og oppfordret embetet til å prioritere trusler og vold mot redaksjonelle medarbeidere, blant annet fordi dette i realiteten er angrep på en av demokratiets grunnsteiner, og fordi problemet ser ut til å være tiltagende⁴. Riksadvokaten har fulgt opp dette i sine rundskriv til statsadvokatene og politidistriktene, og har bekreftet overfor NJ og NR at dette også vil bli gjort i 2013.⁵

³ NJ og NRs felles råd er inntatt senere i rapporten.

⁴ <http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2013/Rundskrivnr1for2013->

⁵ Riksadvokatens svar 24.01.13: <http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2013/Rundskrivnr1for2013-Mlogpriforstraffesaksbehandlingen.pdf>

2. Dybdeintervjuer med journalister og redaksjonelle ledere

Gjennomført og sammenfattet av Kjetil Stormark.

2.1. Hovedfunn

Trusler mot journalister og redaktører er omfattet med skam og skyldfølelse. Temaet oppleves som krevende å håndtere, og er sensitivt og kontroversielt internt i redaksjonsmiljøene, fortsatt delvis tabubelagt. Det er uenighet om hva som er god håndtering av trussel- og voldssaker, både mellom de forskjellige mediehusene og internt i de forskjellige redaksjonene. Toneangivende journalister mener at redaksjonsledelsen i mange mediehus har til dels betydelige kompetanseutfordringer i å være gode nok samtalepartnere ved alvorlige trusselsituasjoner. Men få tør å fronte slike synspunkter offentlig. Samtidig peker mange på at situasjonen er blitt vesentlig bedre enn det den var for bare noen år siden.

Denne rapporten avdekker flere hittil ukjente og til dels grove trussel- og voldssaker. En kvinnelig TV-reporter spontanaborterte etter å ha blitt truet og trakassert i etterkant av en nyhetsreportasje hun laget. En mannlig reporter ble banket opp med jernstenger utenfor et utested i Oslo sentrum, etter at noen hadde puttet noe i drinken til reporteren. Bak angrepet stod trolig et organisert, kriminelt miljø. NRK iverksatte så sent som i januar i år sikkerhetstiltak knyttet til flere medarbeidere i Dagsrevyen, etter opplysninger om mulige hevnaksjoner fra et kriminelt miljø som redaksjonen hadde satt et kritisk søkelys mot.

Mange trusselsaker blir aldri kjent. Mange saker blir aldri anmeldt. Få av sakene som blir anmeldt, blir etterforsket. Og enda færre saker fører til påtalemessig reaksjon og/eller dom.

Denne undersøkelsen baserer seg på dybdeintervjuer med 12 hovedkilder fra norske riksmidler, samt supplerende bakgrunnssamtaler med personer i pressemiljøet og politiet. Rapporten gir ikke noe totalbilde, men bekrefter i grove trekk inntrykkene fra de statistiske funn som ble gjort i AFI-rapporten som blir presentert i del 1.

Den delrapporten forsøker å belyse hvordan trusselsaker faktisk håndteres av enkeltjournalister og toneangivende, redaksjonelle miljøer. Mange reportere står ganske alene i trusselsituasjonene. Noen velger det selv, andre gjør det ufrivillig. Redaksjonelle ledere er også befriende åpne på at de er uenige i viktige aspekter av håndteringen av slike saker. De er også uenige i vurderingen av om trusler mot redaksjonelle miljøer er et stort eller lite problem i Norge i dag.

For å øke graden av samhandling og informasjonsutveksling i framtiden, foreslår Norsk Presseforbunds generalsekretær Per Edgar Kokkvold at norske medier nedsetter en egen «sikkerhetskomite». Kokkvold frykter en forverring av trusselsituasjonen for norske journalister i årene som kommer. Da vil det kunne bli viktig med forbedrede kommunikasjonslinjer og en sterkere vilje til samhandling, mediehusene imellom. Foreløpig mener redaksjonslederne i de toneangivende riksmidlene at trusselsituasjonen ikke er tilstrekkelig alvorlig til at den roper etter utradisjonelle løsninger og samarbeid på tvers av de eksisterende mediestrukturane.

Rapporten viser at riksadvokat Tor-Aksel Buschs føringer i sitt siste rundskriv for å prioritere trusler og voldsutøvelse mot journalister høyere, er en nødvendig korrigerende. I

en voldssak der en bruktbilhandler i april 2007 angrep fysisk et TV-team fra TV 2 Hjelper deg, argumenterer Søndre Buskerud politidistrikt den dag i dag at det var en provokasjon av journalisten og fotografen å forsøke å innhente et tilsvarende svar. På grunn av det politiet kaller «en forutgående provokasjon fra fornærmedes side forut for voldsutøvelsen» vil politiet ikke straffeforfølge voldsepisoden.

Rapporten avdekker dessuten det som kan være en alvorlig svikt i kommunikasjonslinjene og -rutinene mellom norske riksmidier og politiet hva angår trusselbildet for norske journalister som dekker konfliktområder i utlandet. Flere riksmidier slår fast at de ikke er varslet om at norske journalister kan risikere å bli kidnappet eller drept dersom på grunn av holdningene som ekstreme islamister i Norge har til norske journalister - dersom de norske journalistene dukker opp innenfor rekkevidden til militante islamister i eksempelvis Syria eller andre konfliktsoner.

2.2. Mandat

Denne intervjubaserte delrapporten har som ambisjon å belyse erfaringene med trusler mot redaksjonelle medarbeidere og håndtering av slike problemstillinger i de største riksdekkende mediehusene, så som NRK, TV 2, VG, Dagbladet, Aftenposten, Dagens Næringsliv og Dagsavisen.

Hovedambisjonen bak rapporten er å bidra til erfaringsoverføring, for å skape forbedringspunkter for videre håndtering av denne type arbeidsmiljøutfordringer i redaksjonene. Trusler og utøvelse av vold mot redaksjonelle medarbeidere, knyttet til deres redaksjonelle virke, berører også viktige spørsmål knyttet til ytringsfrihet og mediernes reelle evne til å levere på sitt samfunnsoppdrag. Rapporten belyser også elementer knyttet til samspillet mellom mediene og politi/påtalemyndighet, selv om dette ikke er noe primærtema i denne rapporten.

Enkelte detaljer knyttet til spesielt personlige forhold og sikkerhetstiltak i ulike mediehus er utelatt fra rapporten, selv om disse er blitt berørt i intervjuer i arbeidet med rapporten.

2.3. Utvalg og metode

2.3.1. Utvalg

Det er i tidsperioden desember 2012 - februar 2013 gjennomført hovedintervjuer med

Programdirektør Per Arne Kalbakk, NRK
Redaktør Helje Solberg, VG
Redaktør Tør Strand, ABC Nyheter
Redaksjonssjef Niklas Lysvåg, TV 2
Redaksjonssjef Jostein Olseng, TV 2 Hjelper deg/Mastiff
Sjefredaktør Kaia Storvik, Dagsavisen
Journalist Nina Johnsrud, Dagsavisen
Sjefredaktør Hilde Haugsgjerd, Aftenposten
Sjefredaktør Vebjørn Selbekk, Dagen
Generalsekretær Per Edgar Kokkvold, Norsk Presseforbund
Journalist Jens Chr. Nørve, TV 2
Journalist Kadafi Zaman, TV 2

I tillegg er det i den samme tidsperioden gjennomført anonymiserte intervjuer av ulik lengde med flere journalister fra ulike mediebedrifter, bakgrunnssamtaler med kilder innenfor og utenfor mediene for å få ytterligere belyst problemstillinger som denne rapporten berører samt enkelte faktaundersøkelser overfor tredjepart.

Flere journalister og mediehus som er forespurt om å delta i undersøkelsen, har takket nei til dette. Dagbladet ba om redigeringsadgang i sluttrapporten, for å kunne ha full kontroll over gjengivelsen av eventuelle faktabidrag, gitt at rapporten berører sensitive temaer. Av prinsipielle årsaker har rapportskriver sagt nei til å gi en slik redigeringsadgang i sluttrapporten. Dagens Næringsliv avviste dessuten å stille til intervju, med en noenlunde lik begrunnelse som Dagbladet. DNs sjefredaktør ga en del faktaopplysninger i en epost, men har ikke besvart grunnspørsmålene som denne undersøkelsen legger til grunn. Dagbladet og Dagens Næringsliv er av ovenstående årsaker derfor ikke nærmere berørt i denne rapporten, med unntak for de opplysningene som DNs ledelse gjorde tilgjengelig i den ene eposten til rapportskriver.

2.3.2. Spørsmålsbatteri

Det er utarbeidet et spørsmålsbatteri som er brukt som mal for gjennomføringen av intervjuene med redaktører/redaksjonelle arbeidsledere.⁶

Trusselbildet

Hvor mange trusselsaker håndterer mediehuset hvert år?

Hva slags type trusler?

Er det blitt flere eller færre de siste årene?

Hvem er det som truer?

Under hvilke omstendigheter blir truslene fremsatt? Hvordan blir truslene fremsatt?

Har tilgjengeligheten av sosiale medier og nettdebatter/kommentarfelt bidratt til noen endring, positivt eller negativt, ifht trusselbildet?

(Har dere også trusler som ikke retter seg mot redaksjonelle medarbeidere?)

Hvem blir truet? Kvinner/menn?

Hvem truer? Kvinner/menn?

Hvordan håndterer journalistene det rent personlig? Kjønnsforskjeller når det gjelder reaksjoner?

Er du selv blitt truet? Når da, under hvilke omstendigheter, hva skjedde?

Håndtering

Hvordan håndteres trusselsaker i redaksjonen?

Hva slags policy har man/rutiner for å håndtere trusler mot journalister? Er disse rutinene nedtegnet skriftlig? I så fall, er det mulig å få kopi av (deler av) dette rammeverket?

IK-rutiner. Er policy/instruksverk integrert i IKT-rutiner forøvrig?

Hva skal til for at man anmelder en trussel?

Hvordan tar dere stilling til om det er en reell trussel?

Hva slags erfaringer har dere gjort dere ifht trusselsaker? Er det noen viktige lærepointer for egen del?

Hvordan opplever du/dere dialogen med politiet i slike saker? Utdyp gjerne? Hva er de mest positive punktene og hva er mest negativt?

⁶ I fotnotene vil intervjudato bli oppgitt første gangen vedkommende nevnes. Utover dette vil hovedintervjuene ikke bli fotnoteangitt. Enkelte andre fotonoteangivelser knyttet til supplerende kildeopplysninger blir dels angitt og dels ikke, sistnevnte av kildevernhensyn.

Publisistisisk

Er du enig eller uenig i at en trussel mot en enkeltmedarbeider er en trussel mot hele redaksjonen?

Bør redaksjonen og journalisten være åpen på at det er fremsatt en trussel? Hvorfor/hvorfor ikke?

Bør journalisten fortsette å drive journalistikk mot de samme miljøene? Hvorfor/hvorfor ikke?

Kan trusler mot en journalist utløse inhabilitet?

Beredskap

Har dere egen person som er ansvarlig for sikkerhet? Siden når? Hva var grunnen til at dette ble etablert?

Hva med oppfølging av de som blir truet? Er dette ansvaret definert?

Har dere noen gang engasjert ekstern hjelp ifbm sikkerhetsspørsmål? Hvorfor/hvorfor ikke?

Har mediehuset beredskapsplaner?

Har dere gjennomført kriseøvelser?

Hvorfor/hvorfor ikke?

Ved intervjuer av journalister og andre redaksjonelle medarbeidere er det bare brukt enkeltvise elementer fra spørsmålsbatteriet. Intervjuer med de som selv har opplevd å bli truet er i større grad gjennomført som «frie forklaringer», med fokus på egne erfaringer og opplevelser, fortalt i kronologisk rekkefølge.

Alle hovedintervjuer som er gjennomført, er tatt opp og skrevet ut i sin helhet. Utskriver har vært Mari Torsdotter Hauge. Alle utskriftene er sendt til intervjuobjektene for gjennomsyn og med anledning for kommentarer/presiseringer og tilbakemelding om det er saksopplysninger som må omtales med forsiktighet hva angår sikkerhetstiltak og personvernmessige hensyn. Alle slike tilbakemeldinger er forsøkt hensyntatt hva angår utarbeidelsen av sluttrapporten. Det er også i de fleste tilfeller foretatt ny kvalitetssikring etter at utdrag er hentet ut fra intervjuene.

2.4. Begrepsavklaringer og «rollegalleri»

2.4.1. Hva er en trussel?

Redaksjonelle ledere som er intervjuet, er bedt om selv å definere hva de opplever som en trussel. Mange påpeker at det er viktig å vurdere hva som er «reelle trusler», og skjelner mellom disse og et stort antall ukvemstyringer som redaksjonene mottar ukentlig.

Sjefredaktør Hilde Haugsgjerd i Aftenposten definerer en trussel som «noe som framsettes som journalisten eller vi opplever som potensielt farlig eller så krenkende at det oppleves som psykisk belastende».⁷

VG-redaktør Helje Solberg nyanserer dette ytterligere:

«Det handler om trusselens karakter, intensivitet, måten trusselen kommer inn i VG-huset på. Det er en helhetsvurdering. Det er en subjektiv opplevelse hvordan medarbeiderne opplever en trussel. Det blir opplevd forskjellig hva man blir skremt av. Generelt vil jeg si at krimjournalister har en høyere terskel enn andre for hva de opplever som truende.»⁸

⁷ Intervju med Hilde Haugsgjerd, 25. januar 2013.

⁸ Intervju med Helje Solberg, 25. januar 2013.

Programdirektør Per Arne Kalbakk i NRK trekker fram flere terskelverdier som likner på VGs vurderingsmodell.

«Det viktigste er om trusselen er veldig generell, hvem den omfatter og hva trusselen består i - eller om den er veldig spesifikk på en medarbeider og på en spesiell handling. Det er det ene. Det finnes nok en større håndfull av den jeg nevnte først, den generelle - «Det vil gå dere ille i NRK hvis dere fortsetter på denne måten og snakker stygt» - om staten Israel, profeten Muhammed eller hva det nå måtte være. Det er en type ytringer som vi normalt sett ikke følger opp mer enn å gi et svar til den det var og selvfølgelig arkiverer. Men med en gang det går på enkeltpersoner eller enkeltmedarbeidere tar vi det mer alvorlig og jo mer direkte og eksplisitt trusselen er, jo mer alvorlig er det. Det er jo grader og glidende overganger.»⁹

TV 2-journalist Kadafi Zaman, som selv er blitt truet gjentatte ganger, sier det enda enklere.

«Jeg definerer en trussel som når jeg føler at det er noe som går direkte på meg, og som jeg føler kan ende med noe fysisk. Det er ofte det jeg har forholdt meg til tidligere. Jeg har ikke vært så veldig opptatt av det verbale, det er ofte litt vanskeligere å definere. Det er farligere hvis de sier «Vi skal ta deg!»».¹⁰

Alle definisjonene ovenfor berører indirekte straffelovens terskel for straffbarhet for trusler, som er at truslene skal være egnet til å «fremkalle alvorlig frykt».

Straffelovens § 227, som ofte blir benyttet i trusselsaker¹¹, lyder:

«Med Bøder eller med Fængsel indtil 3 Aar straffes den, som i Ord eller Handling truer med et strafbart Foretagende, der kan medføre høiere Straf end 1 Aars Hefte eller 6 Maaneders Fængsel, under saadanne Omstændigheder, at Truselen er skikket til at fremkalde alvorlig Frygt, eller som medvirker til saadan Trusel. Under særdeles skjerpene omstændigheder, jf. § 232 tredje punktum, kan fængsel inntil 6 år idømmes.»

I de tilfeller der trusler går over i utøvelse av vold, er det ofte straffelovens § 228 som anvendes i rettsapparatet. Det hitsettes:

«Den, som øver Vold mod en andens Person eller paa anden Maade fornærmer ham paa Legeme, eller som medvirker hertil, straffes for Legemsfornærmelse med Bøder eller med Fængsel indtil 1 Aar. Har Legemsfornærmelsen tilfølge Skade paa Legeme eller Helbred eller betydelig Smerte, kan Fængsel indtil 4 Aar anvendes, men indtil 6 Aar, hvis den har Døden tilfølge, eller Skaden er betydelig. Er en Legemsfornærmelse gjengjældt med en Legemsfornærmelse, eller er ved en saadan en forudgaaende Legemsfornærmelse eller Ærekrænkelse gjengjældt, kan den lades straffri.»

⁹ Intervju med Per Arne Kalbakk, 22. januar 2012.

¹⁰ Intervju med Kadafi Zaman, 12. februar 2012.

¹¹ Rapportskriver baserer denne vurderingen på gjennomgang av domsutskrifter av de trusselsaker som har ført til domfellelse og som er kartlagt av Norsk Redaktørforening (NR) og Norsk presseforbund (NP). Rapportskriver har i arbeidet med denne rapporten fått tilgang til underlagsmateriale fra både NR og NP. Utdragene fra Straffeloven er hentet fra www.lovdatab.no

- Offentlig påtale finner ikke sted uten fornærmedes begjæring med mindre*
- (a) forbrytelsen har hatt døden til følge, eller*
 - (b) forbrytelsen er forøvd mot den skyldiges tidligere eller nåværende ektefelle eller samboer, eller*
 - (c) forbrytelsen er forøvd mot den skyldiges barn eller barn til den skyldiges ektefelle eller samboer, eller*
 - (d) forbrytelsen er forøvd mot den skyldiges slektning i rett oppstigende linje, eller*
 - (e) allmenne hensyn krever påtale.»*

2.4.2. Hvem truer?

Det er som regel menn med ekstreme tendenser i en eller annen retning, politisk, religiøst og/eller med forankring i kriminell virksomhet, som fremsetter trusler. I tillegg kan bedriftsledere i mindre og mellomstore bedrifter som føler at livsverket deres blir truet av undersøkende og pågående journalister, begå aggressive handlinger gjennom trusler og utøvelse av vold.

«Truslene har i all hovedsak utspring i journalistikken vi driver med», sier VG-redaktør Helje Solberg.

«At de har reagert på noe som har stått på trykk?»

«Ja. Men det er ikke nødvendigvis innhold som omhandler direkte de som fremsetter truslene. Hvis vi skal operere med kategorier, er det trusler fra ekstremister både på høyre og venstre fløy, og psykisk ustabile personer. Det er hovedkategoriene.»

Solberg påpeker samtidig at hun i definisjonen «ekstremister» også innberegner kriminelle.

«Det kan være høyreekstreme, venstreekstreme, anti-muslimer, det radikale muslimske miljøet og det kan være kriminelle gjenger. Her kan det være flytende overganger.»

Sjefredaktør Hilde Haugsgjerd i Aftenposten opererer med en dobbelt todeling.

«De truslene som har vært de siste årene er knyttet til to typer truer og to typer stoffområder. Det ene er dem som jobber opp mot organiserte kriminelle miljøer og det andre er i forbindelse med den type politisk fanatisme, religiøs fanatisme, miljøer som ikke viker unna for å true med vold eller voldsbruk.»

«Jeg har til gode å oppleve at en kvinne har vært den som har truet. De tilfellene vi har hatt her har vært menn», sier hun.

Programdirektør Per Arne Kalbakk i NRK opererer med tre hovedgrupper.

«Ensomme menn, eller rett og slett stalkere. Kriminelle miljøer og politisk ekstreme miljøer».

«Er det i overveiende grad menn som er involvert?»

«Ja. Jeg kan ikke huske ett tilfelle... Jo! Jeg kan huske ett tilfelle av en kvinne med stalker-opptreden. Det er det eneste, ellers er det utelukkende menn, i den grad vi kan identifisere det. Skriftlig kan man ikke alltid det. Ut fra språkbruk og likheter med de gangene vi vet at det er menn, er det mest sannsynlig menn som kommer med skriftlige trusler», svarer Kalbakk.

Generalsekretær Per Edgar Kokkvold i Norsk Presseforbund peker spesielt på voldsbruk knyttet til ideologier og religioner.

«Det representerer en ny fare. Hvis du ser på statistikken fra Interpol er de aller fleste terroraksjoner i Europa separatistiske eller venstre-orienterte, ganske få høyreekstreme

eller ekstremistiske og islamistiske. Men de islamistiske aksjonene har vært størst, flest liv har gått tapt. Men det er en trussel hele tiden. Breivik har lært oss å forstå at det kan komme både fra venstre og fra høyre.»¹²

Kokkvold mener Breivik også er interessant som mulig case på kriminalitet og/eller vold som forsøkes kamuflert som ideologi.

«Vi har mange eksempler, også på folk i det islamistiske miljøet, som starter en kriminell løpebane, og som synes det er greit å finne seg en ideologi. (...) Vi ser en ny form for trusler som journalister og redaksjoner må ta på alvor. Ikke fordi journalister er mer verdt enn andre eller pressefolk er mer verdt enn andre, men fordi man er en del av det systemet, det demokratiet, de funksjonene som gjør et demokrati til et demokrati.»

Også redaksjonssjef Jostein Olseng i TV 2 Hjelper deg-redaksjonen i produksjonsselskapet Mastiff slår fast at det er mannfolkene som er problemet.

«Med ett eneste unntak, har det aldri vært damer som har trua oss, bare menn», sier Olseng. Hans redaksjon har drevet undersøkende forbrukerjournalistikk i 19 år. Noen ganger kan det gå ganske heftig for seg når redaksjonen avslører tvilsom forretningsvirksomhet og regelrette lovbrudd.

«Truslene kommer som regel fra mindre bedrifter, gjerne håndverksbedrifter, men også bedrifter som ikke ønsker et søkelys på det de driver med, à la postordrefirmaer og dem som driver med negativt salg, altså at man sender ut ting som folk ikke har bestilt. Slike firmaer har vi hatt noen ubehageligheter med, men det er flest håndverkere. Det er jo ofte fordi at de som eier det firmaet, føler at når firmaet deres blir presentert på TV, er det hans livsverk som blir rakka ned på», sier Olseng.¹³

2.4.3. Hvordan blir truslene fremsatt?

Mange av de som er intervjuet, peker på at det er betraktelig lavere terskel i dag enn tidligere for å sende trusler. Et trusselbrev på epost er bare et tastetrykk unna. Tidligere måtte det mer innsats til, for å sende trusler som et vanlig brev.

Den vanligste måten å motta trusler på, er gjennom eposter. Men trusler forekommer også ganske hyppig på telefon.

«Trusler av politisk karakter eller med en politisk motivasjon kommer som regel skriftlig, og oftest anonymt, men ikke alltid. Det kommer også åpent. Det er jo veldig kjente saker nå, med Profetens Ummah-ledere som i full åpenhet kommer med både indirekte og direkte trusler. Hovedregelen er likevel at de er anonyme. Trusler fra kriminelle miljøer rammer journalister som jobber opp mot de miljøene. De fremsettes i større grad ansikt til ansikt, per telefon eller via mellompersoner, men sånn at noen har en direkte kontakt med journalisten», sier programdirektør Per Arne Kalbakk i NRK.

«Er de som fremsetter truslene blitt mer raffinerte og velger å bruke med vilje formuleringer som mer hincer i retning av ting, for å prøve å unngå straffansvar?»

«Absolutt. Særlig i mer eller mindre organiserte kriminelle miljøer og av nyere dato også politisk ekstreme, enten det er islamistiske ekstreme eller høyreekstreme så ser vi en del av de indirekte truslene. Det er ikke vanskelig å forstå hva det hintes til, men de er bevisst nøye med hvordan de formulerer seg, eller at de formulerer seg via andre», svarer Kalbakk. Han forteller at det har vært flere saker som NRK har håndtert, både knyttet til

¹² Intervju med Per Edgar Kokkvold, 1. februar 2013.

¹³ Intervju med Jostein Olseng, 5. mars 2013.

nyhetssaker og Brennpunkt-programmer om motorsysselgjenger, der det er fremsatt indirekte trusler mot NRK-medarbeidere.

«Trusler kan være av ganske indirekte karakter, men med det vi har oppfattet som veldig truende innhold, og som har gjort at vi har måttet iverksette sikkerhetstiltak for flere medarbeidere.»

Redaksjonssjef Jostein Olseng i TV 2 Hjelper deg-redaksjonen peker også på at det har skjedd en viss vridning i klimaet og virkemidlene på deres banehalvdel.

«Truslene har blitt annerledes. Folk har blitt proffere. I stedet for å true med vold så truer man nå oftere med advokater og søksmål. Det er jo mye mer behagelig enn å bli truet med vold. Det er vel ett utviklingstrekk. Også i mindre bedrifter. I stedet for å si det de kanskje har lyst til å si, så kobler de på advokater. Det er jo vi veldig glade for, men det er fortsatt tilfeller der våre reportere blir truet med vold.»

I de tilfellene der det blir fremsatt trusler, skjer dette ofte på telefon, under intervjuer med journalistene som konfronterer intervjuobjektet med hva som vil bli sendt på TV.

«Truslene kommer ofte på telefon. De gangene vi er blitt angrepet, skjer det ute. Men da har vi ofte ikke blitt truet i forkant. De som truer gjør veldig sjelden noe ut av det.»

Dette er også et utviklingstrekk som andre peker på, at håndteringen av journalistenes kritiske og nærgående journalistikk blir sterkere profesjonalisert. Selv om dette i mange sammenhenger problematiseres av mer publisistisk årsaker, oppleves et mer avansert og sivilisert «dementiapparat» som dempende hva angår trusler og vold mot redaksjonelle miljøer.

2.4.4. Hvem retter truslene seg mot?

«Journalister som driver med kriminaljournalistikk i miljøer hvor grov vold praktiseres, naturligvis er de mer utsatt enn andre», sier generalsekretær Per Edgar Kokkvold i Norsk Presseforbund. Hans vurdering sammenfaller med funnene i spørreundersøkelsen og som er presentert i første halvdel av herværende rapport. Stoffkategori som journalistene arbeider med, har stor betydning for hvilket trusselbilde som møter den enkelte reporter. Men er det også forskjell på kjønn? Blir kvinner mer truet enn menn?

Mens VG-redaktør Helje Solberg ikke ser noen kjønnsforskjell på hvem av journalistene som blir truet, og Aftenpostens sjefredaktør Hilde Haugsgjerd mener menn er mest utsatt, peker både redaksjonssjef Jostein Olseng i TV 2 Hjelper deg, programdirektør Per Arne Kalbakk i NRK og sjefredaktør Kaia Storvik i Dagsavisen på at kvinner er overrepresentert blant de som blir truet.

«Tradisjonelt er den vanligste trusselen eller truende situasjonen for NRK-medarbeidere noe som stort sett rammer profilerte programledere, som regel kvinner, og det er knyttet til uønsket seksuell oppmerksomhet eller uønsket nærgående oppmerksomhet fra menn. Det er det klassiske», sier Per Arne Kalbakk og fortsetter:

«Den andre og mer konkrete er indirekte eller direkte trusler mot journalister, som regel fra kriminelt belastede eller politisk ekstreme miljøer. Den tredje hovedgruppen er skriftlige trusler, i økende grad i form av mail eller meldinger på nettsidene våre, som regel avsendt med en skjult IP-adresse. Den siste gruppen har vokst de siste årene. Den første har ligget stabilt, og det vil jeg vel si at den andre også har gjort.»

Redaksjonssjef Jostein Olseng i TV 2 Hjelper deg tror at menn som er tilbøyelige til å true kan ha tanker om at de lettere slipper unna med trusler mot kvinner enn menn.

«Som mannlig reporter kan man kanskje oppleves som vanskeligere å true til stillhet. Det har vel mye med fysikk å gjøre», sier Olseng.

Dagsavisen får mange trusler som er innvandringsrelaterte, og knyttet til avisens kommentarjournalistikk. Og avisen har mange kvinnelige kommentatorstemmer på trykk. «Jeg har et inntrykk av at kvinner er noe mer utsatt enn menn. (...) Det er en del sånne trusler av typen «Å, du din svarting-elsker-kjerring, du kommer til å få som fortjent!». Det er mye i den leia», sier sjefredaktør Kaia Storvik.¹⁴

Aftenposten-kollega Hilde Haugsgjerd peker imidlertid på at de der i huset har litt andre erfaringer. I Aftenposten er det i større grad menn som er blitt truet. Samtidig vil Haugsgjerd presisere at hun ikke opplever trusselproblematikken som noe dominerende problem i hverdagen.

«Det har vært flere menn enn kvinner, men vi er jo flere menn enn kvinner som jobber med nyhetsjournalistikk, og det er stort sett menn som jobber med krimjournalistikk i alle ordets betydninger. Både tradisjonell krim og politisk krim og religiøs krim, hvis det går an å kalle noe det.»

«Men krim er spesielt utsatt?»

«Ja. Men du må huske hvor liten dimensjon dette har hos oss. Vi har gjennomsnittlig én trusselsak i året, og vi er 270 journalister. (...) Det som nå er på gang med NJ og Trond Idås i spissen lager et større og grovere bilde enn det som er reelt. Vi har som sagt 270 journalister, og jeg underdriver ikke når jeg sier at det har vært én i året. Ett år kan det ha vært to i året, og så gikk det to år og var ingen, og så var det én i fjor, og så... En sak i året tror jeg er ganske presist, og med 270 journalister. Vi publiserer døgnet rundt nesten, er landets største papiravis og tredje største mediehus, som hele tiden publiserer ting, da er det lite. Det oppleves her som et veldig lite problem. Det kan være et stort problem for den ene medarbeideren som opplever det grøvste av det, men for standen journalister, mediehuset Aftenposten, et veldig lite problem.»

Selv om VG-redaktør Helje Solberg ikke ser noen «kjønnsdimensjon» i forhold til hvem som blir truet, peker hun på at medarbeidere kan reagere ganske ulikt, og at kjønn her kan spille inn.

«Det er helt opplagt at medarbeidere reagerer forskjellig på hvordan det er å bli truet, det sier seg selv. Det som er viktig for oss er å ta vare på medarbeiderne og å være tydelige på at det er viktig å si fra, at dette ikke er noen privatsak. Dette handler om VGs policy, og at medarbeiderne skal ha lav terskel for å melde fra om truende atferd til sin nærmeste leder, som vil ta det videre», sier Solberg.

2.5. Trusselsaker og profilintervjuer

Denne delen av rapporten gir ikke noen helhetlig og systematisk gjennomgang av tidligere trusselsaker. Basert på intervjuer med ulike redaksjonelle medarbeidere som selv har opplevd ulike trusler og voldsepisoder, vil denne delen av rapporten likevel by på en tildels fylldig casepresentasjon og saksgjennomgang.

Ambisjonen er at eksemplene kan fungere som et oppspill til refleksjoner rundt mulige forbedringspunkter i redaksjonenes håndtering og rammeverk for denne type arbeidsmiljøutfordringer. Dette temaet er omhandlet senere i rapporten.

¹⁴ Intervju med Kaia Storvik, 15. januar 2013.

Flere av trussel- og voldsepisodene som er omhandlet i dette kapitlet er ikke tidligere kjent i offentligheten. Flere av reporterne som er intervjuet har heller aldri tidligere snakket om truslene som de forteller å ha mottatt på grunn av yrkesutøvelsen som journalister.

Foto: FRODE HANSEN, VG

PROFIL: Nina Johnsrud, krimjournalist i Dagsavisen

Natt til torsdag 6. juli 2006 sover Dagsavisen-journalist Nina Johnsrud i et telt i hagen, sammen med en mindreårig sønn. Mens hun sover, løsner noen fire skudd mot huset hennes.

En annen sønn oppholder seg inne i huset på det tidspunktet skuddene faller. En nabo hører lyden av skudd som fra et luftgevær og det som blir beskrevet som «lyse, pakistanske stemmer». Men ingen ringer politiet.

Først neste morgen oppdager Johnsrud at noe er skjedd. Først tror hun det har vært innbrudd. Da hun står på telefonen med politiet, oppdager hun kulehullene. Politiet rykker ut umiddelbart. Kripas sperrer av hele gaten. Johnsrud og begge barna må rett inn til avhør. Riksmediene slår saken stort opp.

Aftenposten skriver i en lederartikkel noen dager senere at dersom skuddene er ment å ramme Johnsruds yrkesutøvelse som journalist, representerer hendelsen «et uhyggelig

tidsskille i norsk mediehistorie».¹⁵ Johnsrud er selv overbevist om at skuddene er relatert til en eller flere saker hun har skrevet som krimreporter i Dagsavisen.

Tidligere Young Guns-medlem Arfan Bhatti, som senere blir kjent som en markant person i miljøet rundt Profetens Ummah, blir etter en tid siktet av politiet for å ha avfyrt skuddene. Men siktelsen blir frafalt i august 2007. Bhatti blir imidlertid dømt for «psykisk medvirkning» til grovt skadeverk på den jødiske synagogen, som det i september 2006 også ble løst mot skudd mot.

Skuddene mot Johnsruds bolig er fortsatt uoppklart.

Nina Johnsrud fortsetter sin journalistikk mot de ekstreme og ytterliggående miljøene, temaer hun har hatt et journalistisk engasjement i siden begynnelsen av 1980-tallet. 12. oktober 2012 avdekker hun i Dagsavisen at de ekstreme islamistene i Profetens Ummah tar jegerprøven for å få våpenopplæring og kunne skaffe seg våpen på lovlig vis. Slik kan medlemmene av Profetens Ummah skaffe seg inntil seks jaktvåpen hver, og uten at politiet kan stanse det.¹⁶

Klokken 09.16 samme morgen som saken står på trykk tikker det inn en epost fra talsmann Ubaydullah Hussain i Profetens Ummah. Her skriver Hussain:

«Artikkelen er mottatt av både kjente og ukjente brødre, og den er IKKE godt mottatt. At du har snoket i folks privatliv, har satt sinnene i kok, og du må ikke bli overrasket dersom noe eller noen dukker opp i privatlivet ditt også! Med ord eller handlinger, det vet ikke jeg! Dette er ikke en trussel, kun nyttig informasjon til ditt eget beste. Ubaydullah Hussain»

Senere fremsetter Hussain også en trussel mot en mannlig journalist i Aftenposten, etter nærgående journalistikk mot Profetens Ummah og Arfan Bhatti. I eposten til Aftenposten, som Hussain senere også legger ut på sin egen Facebook-side, skriver den ekstreme islamisten:

«Hvilken beviser har du på at Arfan Bhatti er i Syria? Ditt svin. Måtte Allah sin forbannelse ramme deg i denne verdenen og i det hinsidige. Alt du skriver i din artikkel er LØGN. Dine journalistiske egenskaper og kilder er elendige. Når du skriver løgner og ting som er uriktig så gjør du den muslimske befolkningen SINNA. Både kjente og ukjente muslimer har reagert STERKT på din artikkel. Akkurat som du har gått inn i privatlivet til våres brødre, kan noen gå inn i privatlivet ditt. Ditt overtråkk er så grovt ved denne artikkelen at du bør være bekymret for din sikkerhet. Etter et par tastetrykk på nettet eller en telefon til et kontaktnettverk, er det veldig enkelt for folk å finne ut hvor du oppholder deg. Resten av historien kan du tenke deg selv.

DETTE ER IKKE EN TRUSSEL, ADVARSEL ELLER EN SKREMME-MAIL, JEG OPPLYSER DEG BARE OM FORHOLDENE SOM KAN OPPSTÅ GRUNNET DIN LØGNAKTIGE ARTIKKEL. EI HELLER OPPFORDRER JEG TIL DETTE. MEN DERSOM NOE SKJER MED DEG, VIL JEG SMILE HELE VEIEN TIL BEGRAVELSE.

JEG KREVER AT DU FJERNER DEN ARTIKKELEN UMIDDELBART OG KOMMER MED EN OFFENTLIG BEKLAGELSE. DERSOM DETTE IKKE SKJER,

¹⁵ Aftenposten 10. juli 2006.

¹⁶ Dagsavisen 12. oktober 2012: «Ekstreme islamister tar jegerkurs».

VIL DU BLI ANMELDT FOR Å HA KOMMET MED URIKTIGE OPPLYSNINGER OG SKREVET OM BHATTIO UTEN BEVIS PÅ HVOR HAN ER. ANMELDT TIL POLITIET OG TIL BRØDRENE.

Ubaydullah Hussain, e-posten er ikke skrevet på vegne av Profetens Ummah.»

Da Ubaydullah Hussain ble pågrepet og siktet for truslene, ikke bare mot de to journalistene men også mot den jødiske synagogen, blir det hele en mediesak. Journalisten i Aftenposten er tidlig tydelig på at han ikke ønsker å stå fram. Da også Dagsavisen-sjefredaktør Kaia Storvik blir gjengitt anonymt, synes Johnsrud det oppleves som så kunstig og fremmed at hun tar en selvstendig beslutning på at hun vil stå åpent fram.

«Når en journalist tilbyr meg å bli anonymt intervjuet, så tenkte jeg at det gidder jeg ikke. Det blir for vanvittig. En anonym sjefredaktør i en riksavis. Da ringte jeg til Kaia og sa at «jeg kommer til å si at det er meg»», sier Nina Johnsrud.¹⁷

I ettertid har hun sagt at hun også i denne runden følte at hun ble stående alene, på samme måten som forrige gang. Hun har vært til dels sterkt uenig med sin egen redaksjonsledelse i håndteringen av saken. I tillegg har hun etterlyst kolleger og redaksjonsledelsen i Aftenposten.

«Det hadde vært mye bedre om vi kunne stått fram sammen. Fordi vi var truet av det samme miljøet på samme måte. Når flere er truet fra samme kant, må det gå an å stå skulder ved skulder selv om vi ikke jobber i samme bedrift. I dette tilfellet ville jo det blitt et mye sterkere signal om Norges største avis sto sammen med en av de minste, enn at jeg gjør det alene», sier Johnsrud.

28. oktober minnet VG på lederplass om den prinsipielle sidene ved truslene som Profetens Ummah-talsmannen hadde fremsatt mot Dagsavisen og Aftenposten:

«Hensikten med å true journalister er åpenbar; å skremme dem fra å skrive. Riksadvokat Tor-Aksel Busch sa tidligere denne uken at politiet vil prioritere anmeldelser av trusler mot journalister. Det er bra. Slike trusler rammer ikke bare den enkelte journalist, eller den redaksjonen journalisten er en del av. Et velfungerende demokrati forutsetter ytringsfrihet, og en fri og uavhengig presse. Kritisk journalistikk avdekker overgrep og maktmisbruk. Trusler mot journalister er i virkeligheten trusler mot hele vårt samfunn. Hvis noen truer Nina Johnsrud, truer de oss alle. Og vi må alle stå opp mot truslene.»¹⁸

8. november samme år ble Nina Johnsrud tildelt Fikk Fritt Ords Honnør. «Johnsruds uredde håndtering av denne type trusler mot ytrings- og pressefriheten fortjener respekt og anerkjennelse», skriver Fritt Ord i sin begrunnelse.¹⁹

Noen måneder senere, når Nina Johnsrud blir bedt om å oppsummere sine erfaringer som «truet journalist», spesielt fra 2006 og fram til i dag, er hun fortsatt sterkt kritisk til sin egen redaksjonsledelses håndtering av saken, spesielt sjefredaktør Kaia Storviks beslutning om

¹⁷ Intervju med Nina Johnsrud, 22. januar 2013.

¹⁸ VG 28. oktober 2012.

¹⁹ NTB 8. november 2012, som er gjengitt av ulike nettaviser samme dag.

å ta Johnsrud av stoffområdet etter at Ubaydullah Hussain ble pågrepet av politiet og Johnsrud selv stod fram i mediene.

«Dagsavisen har jo lært noe av denne prosessen. Da det starta var jo ledelsen helt blank på hva de skulle gjøre, nå vet de mye mer. Veien har blitt litt til mens vi har gått. Jeg håper at hvis noe sånt skulle skje igjen, at det håndteres på en annen måte også når det gjelder omtalen av trusler og ikke ved at man tar vedkommende journalist av en sak, sånn som jeg ble», sier Johnsrud. Hun går sterkt i rette med begrunnelsen som Dagsavisens sjefredaktør har gitt utad, om at politiet ga råd om å ta journalisten av stoffområdet.

«Politiets eneste råd både da og senere var at det burde stå flere navn på artiklene om disse miljøene, men at jeg burde fortsette å jobbe som før», sier Johnsrud, og mener at dersom terskelen for inhabilitet settes så lavt som det ble i hennes tilfelle, «vil det være lett å sette journalister ut av spill».

Johnsrud er ikke ukjent med at det blåser rundt henne. Hun har skrevet om det flerkulturelle Norge siden tidlig på 1980-tallet, og har opp gjennom årene mottatt mange ubehagelige brev, blant annet fra nynazister.

Da den nye trusselen ble fremsatt i oktober 2012, seks år etter skuddene på Nordstrand, kom mange av minnene fra sommeren 2006 tilbake. Etter skytingen hadde Johnsrud lenge positivakthold rundt seg og voldsalarm hjemme.

«Det er jo velkjent etter 22. juli at i fellesferien har alle glassmestere ferie, så du får ikke skiftet glass. Derfor tok det lang tid hjemme hos oss også. Det ble ikke brukt papp. I stedet kom det noen og sprayet rundt kulehullene, slik at stuevinduet ikke skulle ramle sammen. Men da så skuddene bare enda verre ut, de så rett og slett så svære ut. Det gikk en måned før vi fikk skiftet vinduet. Vi så kulehullene hver dag. Det ble en påminnelse. På kvelden og natta gikk ungene i lav høyde under vinduet, slik at det ikke skulle være mulig å se dem utenfra».

«Det Dagsavisen gjorde den gang, var at avisen betalte egenandelen på forsikring av hjemmet mitt på 3.000 kroner. På høsten gikk jeg på et krav maga-kurs med Johnny Brenna, israelsk kampteknikk, sammen med noen andre i TV 2. Kursavgiften på 1000 kroner fikk jeg dekket. I en periode fikk jeg også jobbe en del hjemmefra. Men jeg følte meg ganske overlatt til meg selv», sier Johnsrud. Hun følte at mange andre tiltak som rutinesmessig gjennomføres av andre redaksjoner i trusselsaker, ikke ble vurdert av Dagsavisen, fordi tiltakene ble oppfattet å være for dyre.

I marginen:

Reporter banket opp med jernstenger

Stemningen er høy på utestedet. Den mannlige reporteren merker at han er i ferd med å bli veldig beruset. Noen har hatt noe i drinken hans.

«Plutselig husker jeg ikke så mye. Jeg var ute med noen folk. Men jeg husker at jeg dro ut for å ta en telefon. Men jeg var egentlig ikke meg selv. Det må ha vært noen som puttet noe i drinken min. Ett eller annet må det ha vært».

Utenfor utestedet står fire personer og venter. I hendene holder de jernstenger.

«Jeg fikk juling. Skikkelig juling.»

Reporteren dro fra stedet før politiet kom.

«Jeg ville ikke at det skulle bli en mediasak.

Dersom det hadde blitt kjent at jeg hadde fått juling, det hadde ødelagt min troverdighet i en god del av miljøene der jeg har kilder. Får du juling, er du svak. Det er det som er holdning i det kriminelle miljøet». Reporteren er ganske sikker på at det var et kriminelt miljø fra Balkan som stod bak og at overfallet, som fant sted på siste halvdel av 2000-tallet, var knyttet til tidligere saker som han hadde laget.

Redaksjonsledelsen insisterte på at saken burde anmeldes, men reporteren var helt avvisende til dette. Derfor ble det grove overfallet aldri noen politisak. Heller ikke i dag vil reporteren stå åpent fram med historien.

«Er det andre ting som du savnet og som du mener at avisa burde gjort?»

«Det var jo ikke noe annet som skjedde da, det var ikke snakk om å sikre huset ditt eller noen ting. Jeg var jo helt overlatt til meg selv da også.»

Etter hendelsen i 2006, valgte Johnsrud å skaffe seg hund.

«Den kjøpte jeg jo som en direkte konsekvens av at det ble skutt. Den har jeg hatt siden august 2006».

Da truslene ble fremsatt 12. oktober, var det travel fredag i Dagsavisen, med tidlig deadline. Det gjorde at Nina Johnsrud følte seg usikker på om de riktige personene i politiet ble varslet av redaksjonsledelsen om saken.

«Jeg videresendte derfor eposten med trusselen til en statsadvokat jeg har kjent i mange år. Da begynte ballen å rulle. Han ringte tilbake og forsikret at han ville videresende saken til stabssjef Johan Fredriksen i Oslo politidistrikt, med en påtegning om at han forventet at etterforskning ville bli iverksatt og prioritert. Deretter ringte Johan Fredriksen, og sa at jeg ville få en kontakt i politiet. Det fikk jeg før jeg dro fra jobben den dagen. På slutten av arbeidsdagen gikk jeg alene til Oslo S. I ettertid burde noen ha fulgt meg dit, eller jeg burde fått tilbud om å ta taxi», sier Johnsrud.

Før hun gikk hjem den dagen, fikk hun en tekstmelding om at Arfan Bhatti og to av hans venner var sett ved en sportsbutikk som Johnsrud vanligvis passerer på vei til Oslo S. Dette meldte hun videre til den kontakten hun hadde fått oppgitt i politiet.

Men først mandagen etter fikk Johnsrud vite at sivilspanere fra politiet hadde skygget henne fra arbeidsplassen den dagen, for å kunne avverge et mulig angrep mot henne.

«Jeg dro hjem til huset mitt, og turte nesten ikke tenne på lys. Jeg pakket meg ut og glemte pc-en og alt mulig, og så dro jeg til et annet sted. Jeg var alene første kvelden, og glemte å sette bilen i park, så den gikk rett i stakitten, med bikkja inni og bagasjeluka åpen. Det er jo litt komisk da. Hele gjerdet var trykka inn».

Mandag var hun tilbake på jobb, etter en helg i mental unntakstilstand.

«Jeg ble stående ganske alene med trusselen og hva jeg skulle foreta meg den første helgen, ja nesten i halvannen uke. Jeg ble fortalt av min nærmeste leder at Dagsavisen ikke kunne gjøre noe for min sikkerhet. At vi kun måtte avvente råd fra politiet. I et møte med politiet denne mandagen, gjentok sjefredaktøren det samme, men ble imøtegått av politiet som viste til hennes arbeidsgiveransvar for meg - og HMS-regler», sier Johnsrud.

Nina Johnsrud har selv skaffet seg et annet sted å bo, og har dekket merkostnadene ved dette av egen lomme. Beslutningen ble tatt etter spesifikke sikkerhetstilrådinge r fra politiet. Johnsrud sier det aldri har vært noe tema å få dekket disse merkostnadene fra arbeidsgiver, helt eller delvis. Det har heller aldri vært tema å få dekket ekstra reisekostnader.

Etter det første møtet med politiet 15. oktober, fikk Johnsrud imidlertid tilbud om å ta noen dagers velferdspermisjon. Det takket hun ja til.

«Jeg tror alvoret gikk mer opp for meg etter det møtet, hvor det var tre politifolk som satt og snakket om sikkerheten min og ble sinte hvis jeg ikke svarte på sms eller telefon med en gang».

Johnsrud fikk også noen generelle råd fra politiet, om å ikke prøve å kjøre fra noen dersom hun ble forfulgt, reis alltid til steder der det er folk.

Dagen etter fikk hun et mildt angstanfall.

«Jeg opplevde da at jeg fikk, hva er det det heter da, sånn at det sprenger litt i brystet. Jeg merket at jeg pustet dårligere. Jeg dro og trente morgenen etterpå, kostet på meg spa og

svømming. Jeg gjorde ting som var fysisk og som kunne bidra til å få spenningen til å slippe litt».

Torsdag samme uke fikk hun beskjed om at hun måtte komme tilbake på jobb fra og med påfølgende arbeidsuke. Da var velferdspørlisjonen over. Hvis hun hadde behov for å være borte lenger enn det, måtte hun sykemelde seg.

Under velferdspørlisen hadde hun fått høre at også en journalist i Aftenposten var blitt truet. Førstkommende mandag, ti dager etter at hun mottok trusselen, dro Johnsrud tilbake på jobb.

«Noe av det første min nærmeste leder spurte meg om, var hvor lenge denne situasjonen kom til å vare, det vil si trusselbildet rundt meg. Jeg svarte at det kunne jeg ikke svare på. Det er jo ikke jeg i stand til å vurdere.»

«Den redaksjonelle ledelsen kom først på banen med forslag til sikkerhetstiltak onsdagen halvannen uke etter truslene var fremsatt, etter råd fra politiet og påtrykk fra klubblleder. Jeg la selv ut penger til utelampe med bevegelsessensor, mens monteringen ble dekket av Dagsavisen. Jeg la også ut penger for nøkkelboks, en billig overfallsalarm, skiftet sylindere i låsen i ytterdøra, som Dagsavisen betalte meg tilbake senere. Jeg ble også tilbudt en parkeringsplass i garasjen - i første omgang til jul. På grunn av rushtrafikk er det en dårlig løsning for meg å kjøre bil. Da tar reisen dobbelt så lang tid. Mitt ønske om å kunne komme til litt forskjellige tider i en periode, ble ikke imøtekommet, selv om politiets råd var å variere rutinene», forteller Johnsrud.

Hun mener det er viktig i trusselsituasjoner at man kan få tilpasset arbeidssituasjonen noe, for å unngå unødvendig merbelastning. Dette ble gjort i 2006, men har vært betydelig vanskeligere å få til i denne runden. Det har i mange tilfeller fått som konsekvens at Dagsavisen-journalisten må starte avreise på morgenen en time tidligere de gangene hun bor på sitt alternative bosted.

Nina Johnsrud kan ikke få skrytt nok av Trond Idås i Norsk journalistlag (NJ), som hun beskriver som «en klippe siden han fikk kjennskap til trusselen». Hun vil gjerne også berømme mange kolleger i ulike medier for en romslig delekultur i tiden etter at det ble kjent at hun på nytt var truet.

«Den beste måten vi kan hjelpe hverandre med dette på, er å fortsette å følge med på miljøet. Det er visse ting vi ikke trenger å gå og tviholde på, opplysninger som vi godt kan dele. Dette gjelder for eksempel kunnskapen om hvem som er hvem, og hvilke posisjoner de har. De fleste i norsk presse har begynt på null nå. Lars Akerhaug i VG har hatt littegrann mer peiling enn de andre. Jeg kjenner noen fra gjengmiljøet, men de som er fra Nord-Afrika og mange fra Midtøsten, de har vært helt ukjente for meg. Ubaydullah hadde jeg aldri hørt om før. Det er helt upløyd mark, og for å kunne komme et hestehode fram, så har et uformelt samarbeid journalister imellom vært en måte å håndtere situasjonen på. Det er ikke der man konkurrerer.»

I tillegg til å være kritisk mot sin egen redaksjonsledelse, er Johnsrud også kritisk til politiets etterforskning av skuddene i 2006. Hun har mye godt å si om håndteringen i denne omgang, men legger til:

«Hvis ikke den forhistorien fra 2006 hadde vært der, er jeg ikke sikker på om dette apparatet hadde blitt satt i gang rundt meg fra politiets side nå i oktober».

Nina Johnsrud husker at hun var usikker på hvordan hun skulle forholde seg til politiets etterforskning etter skuddene i 2006.

«Jeg ringte en statsadvokat som jeg kjenner, og spurte: «Hva syns du jeg skal gjøre nå? Skal jeg fortelle hva jeg tror, eller skal jeg ikke si noen ting?». Han svarte at han mente jeg

burde si alt, fordi det da ville bli enklere å oppklare saken. Men i ettertid har jeg tenkt at det burde jeg aldri ha gjort.»

«**Hvorfor ikke?**

«Det som skjer er jo at alle du antyder kan stå bak og advokatene deres får tilgang til alle dokumenter i saken, inkludert avhør av meg. Det gjør jo at jeg blir enda mer utsatt. Det er et dilemma for folk som kommer i avhør. En ting er lekkasjer til media, som med politidokumentene fra 22. juli-etterforskningen, men at den du kanskje er mest redd for skal få tilgang til hva du har sagt».

I tillegg synes Johnsrud at politiet kastet bort tid på mye rart etter skytingen i 2006. Blant annet oppsøkte politifolk den da 84 år gamle faren til Nina Johnsrud, som hadde registrert et 22-kalibers rifle på seg, av samme kaliber som det var blitt skutt med.

«De dro til landstedet hans, og sa de at «Sorry, men du har et våpen vi må kikke nærmere på». Det var ikke fordi de mistenkte ham, men for å eliminere, som de sa den gangen».

«**Hvordan reagerte faren din?**

«Han ble jo ganske flat av det, det er ikke noe man er forberedt på. Han var jo 84 år, det er ikke noen veldig lang forhistorie i Norge på at 84-åring skyter på huset til dattera si. Akkurat i den sfæren her så blir det tullele.»

Mange bevis, knyttet til blant annet bompasseringer, som ikke ble sikret av politiet før dataene var blitt slettet. Mye tyder i tillegg på at da politiet omsider gikk til en pågripelse, var dette basert på tips fra det kriminelle miljøet, og at politiet ble forsøkt manipulert til å gå til aksjoner som senere fremstod som mislykkede.

«Det var en veldig amatørmessig etterforskning som ble iverksatt etter at det ble skutt mot huset mitt, til tross for at han som ble siktet var under etterforskning i mange politidistrikt. Han var under etterforskning i både Asker og Bærum, i Oslo, i Follo, i Østfold, for å nevne de politidistriktene jeg vet om, pluss PST. Man visste jo også da at vedkommende hadde vært på treningsleir i Afghanistan/Pakistan. Likevel var det ingen samordnet etterforskning, selv om det var én person», sier Johnsrud.

Alle feilene i etterforskningen gjør at saken fortsatt står som uoppklart.

«**Har du snakket med politifolk og forsøkt å få et svar på hvorfor det ble sånn?**

«Alle er helt hoderystende til det. Det skulle aldri vært etterforsket av et lokalt lensmannskontor», svarer Johnsrud.

PROFIL: KAIA STORVIK, SJEFREDAKTØR I DAGSAVISEN

Som sjefredaktør i Dagsavisen, er hun blitt gjenstand for til dels hard kritikk fra sin egen medarbeider for håndteringen av den siste trusselsaken mot Nina Johnsrud.

«Jeg kommer fra en kultur og en tradisjon hvor det å være åpen om uenighet er veldig greit. Selvfølgelig er det ikke noe mål i seg selv at sånne uenigheter kommer ut i størst mulig grad, men man blir jo ikke mer eller mindre uenig i håndtering av at folk vet om det. Jeg har en trygghet i forhold til at det ligger innenfor min redaktørrolle: Det er mitt ansvar, min plikt og min rett å til en hver tid avgjøre, basert på den informasjonen jeg har, hvem som skal jobbe med hva, hvordan vi best mulig skal ivareta integriteten til avisen», sier Storvik.

«Det skjer jo til stadighet, at folk er uenig i ulike beslutninger, og det har jeg egentlig ikke veldig mye følelser knyttet til. Det er ikke slik at jeg synes det er vanskelig (...) Det er klart at det er en utfordring. Men dette er min jobb, mitt ansvar og min plikt, og det kan jeg ikke løpe fra og overlate til noen andre».

«Hvis du ser tilbake på saken i forhold til beslutningen din om å si til Nina at hun ikke kunne skrive om dette stoffområdet når hun faktisk ville det selv - er det noe du ville gjort annerledes i ettertid?»

«Nei. På ingen som helst måte. Jeg ville gjort akkurat det samme igjen. Det er en vurdering som jeg er helt sikker på, fordi politiet sa det de sa, og også fordi jeg gjorde en redaksjonell vurdering.»

«Ville du ha tatt den beslutningen om politiet ikke gav den vurderingen de gjorde?»

«Det er helt umulig å svare på, men det kan godt hende.»

«Hvorfor det?»

«Hvis du leser Vær varsom-plakaten om hvordan vi medier ivaretar vår integritet, så er det med uavhengighet, det å ikke være tett knyttet til kilder, det å ikke være direkte personlig involvert i saker og personer man skriver om, det er helt grunnleggende kriterier i journalistikken. Det er jo det som er så forferdelig vanskelig med trusler, at de benytter seg av dette, for å ødelegge denne uavhengigheten. Vi gjorde jo ikke vurderingen at Nina skulle slutte å skrive om dette da trusselen kom, vi gjorde det da det ble tatt ut siktelse og det ble en straffesak ut av det. Det å skulle dekke en person, et miljø og en sak på en uhildet måte når du opplever deg som truet på livet og skal vitne i en straffesak, det er i utgangspunktet journalistisk veldig problematisk», svarer Storvik.

Kaia Storvik fastholder sine tidligere uttalelser om at hun tok sine beslutninger også basert på råd fra politiet, men at politiet har skiftet råd underveis i prosessen. «Jeg har opplevd i ett eller to tilfeller at de har skiftet råd i løpet av prosessen», sier Storvik.

Hun presiserer imidlertid at det første rådet var knyttet til at politiet anbefalte Nina Johnsrud om å IKKE stå fram i mediene, ikke om hvorvidt Johnsrud skulle slutte å skrive om miljøene. Politiet har også gitt uttrykk «hvor tett Johnsrud skulle jobbe med miljøet - ut fra sikkerhetshensyn».

Dagsavisens sjefredaktør er enig med sin medarbeider i at konteksten, at trusselen i oktober i fjor kom fra et miljø der personen som tidligere var siktet for skuddene mot Johnsruds hus i 2006 er et toneangivende medlem, har gjort saken langt mer alvorlig enn det den ellers ville ha vært.

«Jeg tror at det gjorde at alarmklokkene ringte enda høyere enn de ellers ville ha gjort. Samtidig tror jeg dette er et miljø som det er blitt fulgt med på, og som det har vært bekymring for i forkant av også denne saken. Men nyhetssaken som utløste trusselen handlet jo om bevæpning av en ekstremistgruppe, som ble fulgt opp av en trussel. Jeg tror dette er en sak som hadde blitt betraktet som alvorlig også uten forhistorien fra 2006. Jeg hadde selv sett på den som veldig alvorlig uansett, også isolert sett», sier hun og legger til:

«Det har vært viktig for meg at vi har kunnet forholde oss til noen få i politiet. Den første dagen var det litt kaos fram og tilbake, fordi noen redaktører ringte, og Nina ringte jo selvfølgelig selv, og det er helt uproblematisk, men de ga da først tilbakemelding til Nina, og så tror jeg de krysset av boka for at de hadde gitt tilbakemelding til oss, slik at vi måtte ta kontakt med dem på nytt, for vi trengte jo tilbakemelding som arbeidsgiver, for det er jo vårt ansvar».

«I forhold til trussel- og sikkerhetssaker, er det noen viktige lærepunkter dere har, feil dere eventuelt har gjort, forbedringspunkter som dere har reflektert over?»

«Det er det. Det er å komme i gang med én gang. Ha tydelige rutiner og snakke gjennom ting med dem det gjelder med én gang, og mye mer omfattende enn det vi gjorde denne gangen. Vi gjorde det vi hadde skrevet opp, men i ettertid har jeg sett at vi burde hatt mange flere ting på lista som vi gikk gjennom. For eksempel transport til og fra jobb fra dag én, skal man være i huset eller skal man prøve å finne et alternativ? Det er jo mange ting som kanskje ikke er nødvendige sikkerhetstiltak, men det er viktig å snakke gjennom det, og det vil også skape et klima på arbeidsplassen for den som er truet, og mellom den som er truet og ledelsen, som vil være et bedre utgangspunkt for trygghetsfølelse og at man føler seg mindre alene. For alle som blir truet føler seg aleine», sier Storvik og legger til:

«Det er jo en kjensgjerning at folk ikke spør om det de trenger når de er i slike situasjoner. Det er ikke sånn at folk sier «Jeg har ikke lyst å gå alene hjem fra jobben». Derfor må man ha en liste der det står «Vil du bli fulgt hjem fra jobben i dag? Skal du ta en drosje?» Det tror jeg er viktig å ha på plass. Sette ting i system, slik at det skjer uavhengig av hvem som er på jobb. Det er mye man kanskje ikke trenger å gjøre. Det er viktig å ha en bevissthet rundt at overdrevne sikkerhetstiltak faktisk kan skape unødvendig frykt og frustrasjon. Det å snakke om og gå gjennom ulike ting tror jeg er veldig viktig. Det er også viktig å skrive korte, små referater av hva man har vært gjennom og blitt enige om. Folk kan bli veldig stresset, og husker ikke hva man har snakket om.»

I marginen:

NRK-reporter truet av ransmiljøet bak NOKAS-ranet

En NRK-reporter er på et utested i Oslo når han blir oppsøkt av fire medlemmer fra det sentrale ransmiljøet. Personene som tar kontakt med reporteren har tidligere vært i politiets søkelys for NOKAS-ranet i Stavanger i april 2004.

«De kommer alle tre og stiller seg rundt meg, jeg sitter ved enden av bordet, og han ene går rett opp i trynet mitt, og sier noe sånn som «Du, du er en drittsekk», eller noe sånt, jeg husker ikke akkurat ordlyden, men skjønnte med én gang hvem han og de andre var. Jeg svarte at «Nå er jeg litt usikker på om du har riktig person, hvem er du?». Jeg lot som om jeg ikke kjente ham igjen. Da svarte han at «Du har meldt dritt om meg og mine venner i mange år på TV. Nå skal du få...». Jeg husker ikke akkurat ordlyden nøyaktig, men jeg skulle få svi. Så tok han et glass, og sa «Nå skal jeg knuse det glasset her i trynet på deg». Jeg forsøkte fortsatt å si at «Jeg tror ikke jeg kjenner deg, jeg tror det er noe feil her. Ja, jeg er journalist, men jeg har aldri hatt kontakt med deg før. Nå må vi prøve å roe ned, knuse glass er ikke løsningen». Men han fortsatte med «Nå skal du få», og glasset var der oppe, liksom, var veldig nært på å ryke i trynet mitt, men så satte han glasset ned, og dette skjedde jo så alle hørte det rundt bordet, og så bøyde han seg inntil meg og da hvisket han til meg, noe sånt som «Hadde jeg hatt våpen på meg nå, så hadde jeg skutt deg». Jeg hørte det han sa veldig tydelig. Mannen la til: «Det vet du jeg har tilgang på, men jeg har det ikke på meg nå».

Ansatte på utestedet oppfatter situasjonen og går imellom. Men skjellsordene fortsetter å hagle over NRK-reporteren. «Du er en dritt!». «Helvete!». Samtidig ringer en annen ansatt politiet. To av de fire stikker når de skjønner politiet er på vei. Etter kort tid er åtte uniformerte politifolk inne på utestedet. De pågriper de to som fortsatt er på stedet, som blir tatt med narkotika i lommene. Politiet tilbyr seg deretter å kjøre reporteren hjem. I NRK blir det kort tid senere lagt ut bilder i resepsjonen av de som fremsatte truslene. Politiet tar til orde for at saken bør bli anmeldt. Men reporteren ønsker ikke dette. Han frykter at det bare blir ord mot ord i retten, en stor mediasak og skjerpet konfliktnivå. I stedet går reporteren til advokaten til vedkommende som fremsatte truslene. Overfor advokaten gir reporteren klar beskjed om at han likte svært dårlig det som skjedde på utestedet. Senere melder advokaten tilbake at klienten har beklaget oppførselen sin overfor journalisten.

To-tre uker senere treffer reporteren samme mann i Oslo sentrum, helt tilfeldig. Da kommer den kriminelle bort til journalisten. Uten å si et ord rekker han fram hånda.

«Det er ikke for å kunne si at «Vi sa jo det!», men for at folk skal se på det selv og tenke gjennom at «Det snakket vi om, det er jo faktisk en mulighet for meg». Min erfaring er at folk kan bli veldig stressa, naturlig nok, og det betyr at man rett og slett ikke får med seg alt», sier Storvik.

Den unge sjefredaktøren har også selv opplevd å bli truet.

«Jeg har fått en del eposter og sånn, og så har jeg fått noen telefoner. (...) Det er knyttet til kommentatorvirksomhet i all hovedsak. Samme som de andre på huset, egentlig. Da vi og andre medier i sommer skrev om rumenerne og sigøyerne, da fikk jeg en del. Men det oppfattet jeg mer som oppgulp enn som trusler.»

«Ikke noe du gikk videre med?»

«Jeg diskuterte det med noen andre på huset, fordi du aldri skal ta de vurderingene selv. Andre skal diskutere dette med meg, og da skal jeg også diskutere det med andre.»

«Så det var heftig nok til at du tok den diskusjonen?»

«De reglene som gjelder for andre, må også gjelde for meg. Det er jo naturlig å snakke om det. Det er jo ikke hyggelig når folk ringer deg og er frekke. (...) Men har jo også vokst opp med mye trusler hjemme, og har egentlig mer privat erfaring med det. Jeg har vært politisk aktiv og stått på slike nynazist-dødslistene da jeg var yngre, men det er jo veldig lenge siden og har ingenting med journalistyrket å gjøre.»

«Hvordan preger det deg?»

«Det ene er at jeg kanskje ikke er så veldig redd selv. Samtidig vet jeg at det at folk truer betyr ikke at de ikke gjør noe. Jeg vet også hvordan trusler kan oppleves, og derfor tar jeg det på alvor. I en del trusselsituasjoner er det viktig å berolige folk, men det betyr ikke at man ikke tar trusselen på alvor. Macho-opplegg som er sånn «Dette må du tåle!» tror jeg er et dårlig utgangspunkt. Da vil bare folk la være å si i fra. Ikke tror jeg folk blir beroliget av det heller. Jeg tror bare de lar være å ta opp redselen sin. Åpenhet er mye mer effektivt».

Andre vurderinger og sitater fra intervjuet med Kaia Storvik er også inntatt under ulike delpunkter i rapporten.

PROFIL: TV 2-REPORTER KADAFI ZAMAN

TV 2-reporter Kadafi Zaman driver nærgående journalistikk mot ekstreme miljøer. Når han blir truet, er hans oppskrift å gi kontant svar på tiltale.

Kadafi Zaman startet karrieren i Stavanger Aftenblad på begynnelsen av 2000-tallet. En av de lokale moskeene tipset avisen og ville ha omtale av en imam som var på besøk fra England.

«De sa «Kan dere lage en sak på denne fantastiske imamen som er her?» Ja, sa vi, det er jo en kjempebra sak, han er gjesteforeleser ved Birmingham University. Han hadde pakistansk bakgrunn. Jeg gjorde litt research for å finne ut hva jeg skulle spørre ham om. Da fant jeg ut at han var mistenkt for å ha drept svigersønnen sin. Saken ble etterforsket både i England og Pakistan. Jeg gikk alene til moskeen for å intervju ham. Da satt det masse folk der, så jeg spurte «Unnskyld, kan vi ta intervjuet et annet sted?» «Neida, vi gjør dette her, foran alle». Jeg prøver å si at det kan være enkelte spørsmål som ... Men han avviser det. Da må jeg jo spørre: «Unnskyld, men du er mistenkt for å ha drept din svigersønn, og er her som æresgjest...». Da ble det en veldig rar stemning inne i moskeen, for å si det mildt. Jeg ble bedt om å gå med en gang. Da fikk jeg en anonym telefon ti minutter senere, om at «Hvis du lager den saken er ikke det bra for deg».

Zaman diskuterte trusselen med sjefen sin, men bestemte seg etter telefonsamtalen for at denne saken MÅTTE de lage, og ordentlig.

«Jeg ringte litt rundt og hentet inn flere kommentarer om hva folk syntes om at imamen var invitert. Jeg hørte jo ikke et pip etterpå. Jeg lagde flere saker om den moskeen, begynte å grave litt i økonomien deres og sånn. I de to åra jeg var i Stavanger var det ikke noe mer fra den moskeen. Tvert i mot hørte jeg via omveier at de unnskyldte seg, at det var ikke meningen, og vi vet ikke hvem som ringte. Jeg sa jo til noen jeg kjente i moskeen at den telefontrusselen syntes jeg var veldig over streken. Jeg gikk også gjennom folk jeg visste de hadde kontakt med i moské-miljøet i Oslo. Jeg meldte tilbake at «Sånn funker det ikke». Men jeg anmeldte det aldri», forteller Zaman.

Senere har Kadafi Zaman jobbet tre år i VG, før han ble en profilert reporter i TV 2. I VG arbeidet han mye med gjengproblematikk.

Etter at Zaman hadde laget en sak på et medlem av Young Guns, den såkalte «A-gjengen», ringte broren til han som var omtalt på trykk. Broren som ble omtalt på trykk, var etterlyst etter blant annet en skyteepisode i Pakistan.

«Dette var hardcore-gutta. Da møttes vi på bakeriet nede i første etasje ved VG, og så sa han at «Du Kadafi, jeg synes du virker som en veldig ålreit fyr, men broren min er kjempeforbanna, jeg veit ikke hva han kan finne på, men jeg er redd for at noe kan skje med deg. Jeg har veldig stor sans for deg, men broren min, du kjenner jo han, han er gæren. Jeg vet ikke ass, jeg er litt bekymra for deg». Det opplevde jeg som en trussel, bare veldig fint pakket inn», sier Zaman.

«Jeg husker at jeg svarte «Tusen takk for omtanken» og sånn, «Men skjer det, så skjer det. Er det noe som skjer med meg, så skjer det jo noe. Deretter sa jeg at «Jeg har jo også en bror, han er heldigvis ikke journalist. Jeg vet jo såpass at om noe skjer med

meg, så veit jeg at han vil gå bananas». Da ble han helt stille, før han svarte: «Men bror, jeg mente det jo ikke sånn». Og da sa jeg bare at «Neinei, skjønner, men alle har en bror. Du har en bror, jeg har en bror». Etter det hadde jeg aldri noe trøbbel med Young Guns igjen. Jeg anmeldte heller aldri saken, men jeg fortalte det til sjefen min», sier Zaman.

Kadafi Zaman ble også oppsøkt av Arfan Bhatti på VG-huset en gang. Bhatti var sint på grunn av noe som hadde stått på trykk.

«Jeg husker jeg gikk til sjefen og sa at han er nede i resepsjonen og er kjempeforbanna. Hva gjør man da? Jo, du kan ringe politiet. Det var vakta som ringte og sa at nå sto han her og ville prate med meg. Vi hadde lagd en sak om at han var etterlyst etter et drapsforsøk. Jeg snakker litt med sjefen. Vi ble til slutt enige om at jeg skal gå ned og ta en prat med ham. Jeg tok ham med opp i kantina og pratet med ham. Det var ubehagelig, men det var ikke en trussel. Det var en ubehagelig situasjon som vi løste ved at han fikk komme inn. «Hva vil du ha? Kaffe? Te? Hva reagerte du på?» Det kokte jo ned til at det var en konkret formulering han ikke likte».

Zaman har også jaktet på medlemmer av B-gjengen som har vært på rømmen. Etter å ha nøstet i kildenettet sitt, fant Zaman ut at et etterlyst gjengmedlem oppholdt seg i Brasil. Sammen med en ung fotograf, dro Zaman til Brasil.

«Da vi endelig fikk overtalt ham til å møte oss, satt jeg og fotografen på en cafe og spiste. På andre siden av gata var det en bunch med muskelbunter som fulgte med. Mens vi spiste, så intervjuobjektet på klokka til fotografen.

Så sier han «Fin klokke du har». «Jo, tusen takk», svarer fotografen. «Folk hogger jo av hånda for sånne klokker her», sier han igjen.

Folk satt og spiste, det var veldig fine, innpakkeede formuleringer. Det var ikke noe direkte. Mer sånn «La oss møtes i kveld».

Etterpå satte vi oss i en drosje, og så at de muskelbuntene hoppet inn i en drosje bak. Der og da tenkte jeg at «Nå skal vi få juling, når vi går av, skal vi få en liten lærepenge».

Zaman ringte sjefen og fortalte at intervjuet var i boks og spurte om hva de skulle gjøre. «Prøv å riste dem av, dra til hotellet, hent bagasjen og ta første fly til hvilken som helst by i Brasil. Slapp av i tre dager. Bra jobba!», svarte sjefen.

«Og da gjorde vi det. Kjørte til et kjøpesenter, løp ut, løp gjennom kjøpesenteret, tok en ny drosje. De bak oss trodde nok vi hadde stoppet for å kjøpe noe. I stedet dro vi til hotellet, røska med oss bagasjen, og dro til flyplassen. Første avgang var til et sted som het Resife. Ingen av oss hadde vært der. Så tok vi flyet dit, lå på stranda i tre dager og snakka med de i B-gjengen på telefon.

«Møtes vi i kveld eller? Jaja, hvor bor dere?» «Vi bor på det og det hotellet». Det var mange av dem som ringte oss og prøvde å finne oss. Men de var veldig fornøyde med at vi holdt ord, og skrev det vi var enige om. Vi fortalte jo aldri hvor de var. Overskriften var «VG fant drapsetterlyst i ferieparadis». Etter det hadde jeg ikke noen alvorlige episoder med B-gjengen heller», forteller Zaman.

På et medieinternt arbeidsseminar 9. januar 2013 om «Trusler mot mediene», fortalte TV 2-redaksjonssjef Niklas Lysvåg at det er et løpende og komplisert trusselbilde knyttet til Kadafi Zaman som reporter.²⁰ Årsaken er den type saker som Zaman gjennom flere år har jobbet med, og der han med sin pakistanske bakgrunn driver meget nærgående og undersøkende journalistikk mot ulike miljøer som det er vanskelig for andre journalister å få innsikt i.

²⁰ Rapportskriver var tilstede på det aktuelle seminaret.

Zaman forteller at han gjennom de siste ti årene har lært seg til å leve med trusselbildet, og tar sine forholdsregler.

«Jeg har jo fått ubehagelige telefoner mange ganger. Midt på natta.»

«**Av typen?**»

«En gang så var jeg ute et sted. Plutselig ringte noen og sa at «Vi skal ta deg og familien din». Helt umotivert. Da blir man jo redd.»

«**Uten at de sa hvorfor?**»

«Ja. Da dro jeg hjem med en gang. Jeg får ikke så mye trusler fra høyreekstremer. Mer gjengrelatert».

Zaman får også en god del rasistiske eposter fra anonyme avsendere.

«Det er meldinger av typen «Din jævla pakkis». «Fitemuslim». «Kom deg ut av landet». «Skal ta deg». Det er ikke så mye av det i TV 2, men det var en del da vi så på Norwegian Defense League, da var det mye av det. Det anmeldte jeg heller aldri, men jeg prøvde å svare».

Zaman er på twitter, men har valgt å ikke ha en profil på Facebook.

«Jeg synes det er så mye useriøst på de nettgreiene, så jeg følger ikke noe særlig med», sier han.

Da mullah Krekar ble pågrepet og TV 2 sendte direkte utenfor leiligheten hans på Grønland, ble det kastet stein mot Kadafi Zaman

og TV 2-fotografen.

«Det var organisert steinkasting, gjennomført av to grupper, som sto og venta rett før vi gikk direkte. De kastet bare når vi var direkte på TV, de hadde tydeligvis kontakt med noen som så på TV. De ville jo gjerne treffe på livesending, men de traff ikke. Jeg bare fortsatte. Igjen handlet dette, for min del, om det å vise frykt. Løper du, viser du redsel. Vi løp etter dem etter at sendinga var over. Da løp vi etter dem».

«**Du kunne jo risikert å ha fått en svær stein i hodet?**»

«Ja. Derfor anmeldte vi det.»

«**Ble det bedre tv enn du satte pris på?**»

«Ja. Det kunne ha blitt skikkelig ubehagelig, derfor var jeg skikkelig forbanna.»

«**Hvor gamle var de som kastet stein?**»

«Det var to grupperinger, og nå i ettertid har vi funnet ut hvem alle de er.»

«**Så det var ikke bare tenåringsgutter?**»

«Nei, noen av de var Ummah-gutta. Vi løp etter dem da vi var ferdige, og i ettertid har vi jo funnet ut hvem de er, fordi vi hadde det opptaket. Da jeg var i retten med Anders Behring Breivik, skjedde det samtidig en episode på Tøyen.»

«Da jeg dro dit, hørte jeg at noen ropte «Kadafi» og bannet på urdu. Det var samme stemmen. Da skjønnte gutta at jeg hadde sett dem, og så filmet vi dem. Da var det lett å identifisere. Det var en av disse Ummah-gutta», forteller Zaman.

I februar 2010 stod Zaman også midt oppe i de dramatiske hendelsene på Tahrir-plassen i Kairo i Egypt. Da en folkemengde med det som åpenbart var flere medlemmer av det hemmelige politiet og to soldater dro ham og fotografen i retning av en bru-undergang, var Zaman nesten sikker på at hans siste time var kommet.

«Ja, da tenkte jeg jo det at nå kan jeg bli drept. Hvordan skal du slå deg løs her? Er det noen i nærheten? Er det noen options, hvor mange kan du fighte? Det var den dagen de virkelig tok journalister, en svensk kollega ble knivstukket. Det var veldig ubehagelig.»

Men i stedet ble de dratt med til en politistasjon, der TV 2-teamet ble holdt i noen timer og ble presset til å slette arkivopptakene sine.

Kadafi Zaman synes utviklingen fra 2000, da han begynte i Stavanger Aftenblad, og fram til i dag er blitt langt mer tilspisset. Konfliktnivået er blitt høyere.

«Jeg synes det har blitt mer hatsk. Jeg synes frontene har blitt hardere».

«Før var det samme typen, nå er det ofte litt intellektuelt pakka inn. Du har begge deler i og for seg, både de som vil ha væpnet beredskap, i tillegg til de litt mer ideologiske folka à la Fjordman. Men konfliktnivået blir mer og mer spisset. En situasjon som gir næring til begge ytterfløyene».

Zaman vedgår at han i dag må tenke gjennom om han skal gå alene gjennom Grønland, eller om han bør gå sammen med andre.

«**Blir du beskyldt for å være illojal i forhold til dine brødre?**»

«Ja, noen ganger. Men så ser de at «Han lagde jo den hyggelige reportasjen fra Mekka» også. Det er en blanding. Det er litt rart. Nå hører jeg ikke så mye. Kanskje terskelen er høyere for å kontakte meg enn før. Jeg vet ikke».

I margen:

Dagsrevyen fryktet for sikkerheten

NRK iverksatte sikkerhetstiltak rundt flere medarbeidere etter en reportasjeserie mot kriminelle miljøer i januar i år.

I reportasjeserien avdekket et team av journalister blant annet at en person med nære bånd til Nokas-dømte David Toska var sunket i jorden etter smuglerforsøket i Danmark av 250 kilo hasj til Norge. Den samme personen har vært i søkelyset for å ha hatt kontroll med millionutbyttet etter Nokas-ranet i april 2004.

Dagen etter at NRK Dagsrevyen sendte et nyhetsinnslag om saken, foretok politiet flere pågripelser.

«Det var sikkert tilfeldig, og de hadde sikkert tenkt å gjøre det uansett, men de oppfattet at det var på grunn av vår journalistikk. Da fikk vi vite fra kildene våre at vi ikke sto så høyt i kurs i miljøet», sier en av NRK-reporterne.

NRK-ledelsen tilbød reporterne å dekke utgifter knyttet til å gjennomføre flere ulike forebyggende sikkerhetstiltak. Teamet endret også på rutiner for kildemøter, og fokuserte på at disse alltid skal være på offentlig sted, med mest mulig folk rundt.

«Vi slutta å møtes inni skauen på Romerike, for å si det sånn», sier en av reporterne med et skrått smil, som også har latt seg inspirere av en av reglene til den erfarne VG-journalisten Rolf Widerøe: Dra aldri hjem til kildene dine, og drikk aldri øl med dem.

I de tilfellene det drar seg til, har Kadafi Zaman selv en innsikt og kompetanse til å vurdere hvordan han best kan håndtere de konkrete situasjonene, som redaksjonsledelsen i TV 2 vanskelig kan matche.

«For å være helt ærlig, jeg har tatt ting selv. Jeg fikser det på min måte, og det fungerer for meg, men det fungerer kanskje ikke for alle andre. I mange av disse miljøene blir det et svakhetstegn å syte. Det er litt av psyken deres. De digger politifolk som er litt tøffe. Du skal ha den fasaden», sier Zaman.

CASE: Muhammed-karikaturene

PROFIL: VEBJØRN SELBEKK, SJEFREDAKTØR I DAGEN

11. januar 2006: Daværende Magazinet-redaktør Vebjørn Selbekk åpner en epost. Over skjermen flimrer bilder av et forbrent lik. Ett av bildene viser et nærbilde av ansiktet.

«På det ene bildet er personen som ligger i kista forbrent over hele kroppen. Det andre bildet er et nærbilde av hodet på vedkommende, der man ser dødsøyeblikkets smerte i ansiktet, som er helt forbrent. Bildene er ledsaget av en tekst der det står på engelsk at du må sette deg inn i denne personens situasjon, du har skjendet profeten og du kommer til å dø», erindrer Selbekk.²¹

Det er dagen etter at Magazinet-redaktør Vebjørn Selbekk har satt på trykk en faksimile av Muhammed-karikaturene. Eposten han har foran seg er bare et blekt forvarsel om hva som er i emning.

Allerede dagen etter begynte de direkte drapstruslene å komme.

²¹ Intervju med Vebjørn Selbekk, 26. februar 2013.

«Den første husker jeg veldig godt. Der sto det «await your death». Den var også på engelsk. «Du har hånet profeten, vi skal drepe deg». Det var den første av i alt 50 direkte drapstrusler som kom på mail. Da det kom til 50 sluttet jeg å telle. Da var materialet så stort. Alt dette ble systematisk sendt over til PST, som jeg hadde en veldig god dialog med.»

Det er gått over syv år siden Selbekk og familiens liv ble dramatisk endret.

«Jeg kommer aldri til å glemme da jeg fikk den første drapstrusselen. Det å gå fra å være ikke drapstruet, til å bli drapstruet. For meg var det en veldig stor sak altså, det var en stor endring. Det følger meg fortsatt i dag. Du får noen sånne yrkesskader av dette. I forhold til det å skanne gatebilder, det har jeg bare lagt meg til. Jeg er mye mer observant når jeg går på gata. Jeg ser alltid mye mer etter nødutgangene enn jeg gjorde før, det er med meg fortsatt alle disse årene etterpå. Det ligger vel i trusselens vesen at man ønsker at det skal få denne typen effekt. Jeg mener jeg ville ha tapt hvis jeg hadde blitt taus, det har ikke vært en opsjon for meg, snarere tvert i mot. Det å bli truet på den måten har gjort meg enda mer bevisst på hvor viktig det er å være åpen og kjempe for retten til å hevde dine meninger uten å måtte frykte for livet.»

«Hva var det mest krevende ved å stå i dette?»

«Det er litt vanskelig å løsrive bare trusselsituasjonen. Det var jo et enormt kakofoni av alt mulig, politikk og media og alt. Samlet sett ble belastningen veldig stor, men i forhold til truslene var det i forhold til familien først og fremst, for min del, at jeg syntes problemene var størst. Jeg var ikke så veldig bekymret for egen sikkerhet. Da det kokte som verst hadde jeg jo et sikkerhetsopplegg rundt meg. Jeg hadde «gjort noe», på en måte, jeg hadde trykket faksimilen av disse tegningene, og hadde også en ideologisk overbevisning knyttet til hvor viktig hele den problematikken er», svarer Selbekk og fortsetter:

«Men familien min hadde ikke skjendet noen profet. De havnet likevel midt oppi dette og fikk livene sine endret, og måtte tenke på ting de aldri har tenkt på. Mine barn har blitt instruert av politiet om hvordan de skal hente posten, se etter mistenkelige sendinger, se under bilen om noen har tukla med noe og festet sprenglegemer der. Det er ting som få barn - heldigvis - behøver å lære, men mine barn har det. Det føler jeg er egentlig det tyngste. En ting er selvfølgelig at det kan skje et anslag, men når det ikke har gjort det, kan det likevel ha skadet dem? Kan det ha påført dem belastninger som de får utslag på senere i livet? Slike ting føler jeg er det tyngste, mest belastende, ved denne saken».

Selbekk forteller at flere av truslene han mottok var rettet ikke bare mot ham personlig, men også mot hjemmet hans.

«En av truslene var at «Vi skal komme inn på soverommet ditt, vi skal skjære hodet av deg», og knyttet til hjemmet ditt. Da får du hele denne familieproblematikken inn i bildet.»

De fleste epostene, og alle drapstruslene, var formulert på engelsk og andre språk enn norsk. Selbekk mottok tusenvis av hathenvendelser.

Trusselsituasjonen førte til at Selbekk fikk voldsalarm og at politiet iverksatte patruljering utenfor hjemmet hans.

«Jeg hadde en kontaktperson i PST som jeg kunne ringe når som helst. Vi leide også inn egen sikkerhet mens det sto på som verst, et eget sikkerhetsselskap. (...) Vi flyttet jo, delvis som en følge av dette her, fra Kjeller der vi bodde før. Det er jo en helt ny verden som åpner seg når du gjennomgår noe sånt og du gjør erfaringer som du ikke kjente fra før, for eksempel hvor vanskelig det er å fjerne en adresse fra offentlige registre i Norge. Mens disse blodige drapstruslene haglet inn mot oss kunne jeg slå opp meg selv på Gule sider og se navnet, adressen, telefonnummeret og kart. Reis og ta ham. Du kontakter din egen teleoperatør og de fjerner det med én gang, og det er helt greit, men det er jo solgt til masse andre, så det tar lang tid før dette forsvinner, så det ligger jo der. Vi opplevde det

som veldig ubehagelig. Vi bodde innerst i en blindvei på Kjeller og opplevde mye ubehagelige forbikjøringer av huset. Det kjører biler med folk av utenlandsk opprinnelse, som kjører sakte forbi huset og glaner, snur, og kjører tilbake. Det er veldig ubehagelig å oppleve. I forhold til at hjemmet ditt blir rammet, familien, den trygge havnen der, det var det mest ubehagelige. For oss var det veldig greit å flytte til en annen adresse som ikke var kjent.»

«Å bruke det private sikkerhetsfirmaet må ha kostet en del?»

«Ja, noe kostet det. Det gjorde det. Da det kokte som verst følte jeg det var helt nødvendig. Det ble jo brukt i forbindelse med når jeg var rundt, det var masse medieopptredener og masse forskjellige greier, og da var det greit å ha noen der. Jeg husker jeg var med på Lørdagsrevyen, et halvt år etterpå, da jeg ga ut boka mi «*Truet av islamister*» om disse opplevelsene. Da var vi på Grønland og gikk litt rundt på gata der... Dagsrevyen visste ikke noe om det, men da hadde vi sikkerhetsfolk i umiddelbar nærhet der».

«Hva slags råd ga politiet?»

«De ønsker så mye taushet som mulig. Men de var veldig greie, fordi de sa at dette er våre anbefalinger, men vi ser at du som mediemann har en annen funksjon, du har åpenhet i ryggmargen, det har jo media, men vi har sikkerhet. Jeg spurte veldig åpent om det. De sier at dess mer du er i media, kan selvsagt trusselsituasjonen bli verre. Det er jo åpenbart selv om man ikke er politimann, at det kan være sånn. Det lå der hele tiden. Men jeg spurte også, at hvis jeg ikke følger dette rådet så vil det få konsekvenser for -- vil jeg da ikke få tilstrekkelig beskyttelse? De svarte da var at de hele tiden setter på det nivået av sikkerhetstiltak som de mener er tilstrekkelig, hvis trusselsituasjonen blir verre, setter de på mer. Det følte jeg var veldig greit. Det er jo også en måte å kneble eller true eller fremskaffe taushet på, da. Hvis politiet har visse anbefalinger og man er redd for at man mister støtten eller beskyttelsen hos politiet... Da var det i alle fall veldig viktig for meg å få avklart dette. Det fikk jeg også avklart, på en god og betryggende måte.

«Var det noen situasjoner hvor du følte deg fysisk truet?»

«Jeg tror ikke jeg kan si det, at jeg følte meg direkte truet face-to-face. Det har vært noen episoder hvor jeg er blitt skreket til på gata. «Du bør skamme deg, Selbekk», sånne ting. Ikke noe mer truende enn det. Men det er jo i seg selv litt belastende å bli skreket til.

Vebjørn Selbekk opplevde norske myndigheters håndtering av striden rundt Muhammed-karikaturene som en stor tilleggsbelastning.

«Det måtte jo være åpenbart også for norske myndigheter utover i januar 2006 at dette var en veldig krevende situasjon, også trusselmessig. Det var mye medieomtale om trusselsituasjonen. Likevel fortsetter utenriksminister Jonas Gahr Støre med det jeg føler er en syndebukk-strategi, som jeg mener at hvert fall ikke gjorde sikkerhetssituasjonen vår bedre. Men det aller verste mener jeg skjedde etter at den norske ambassaden i Damaskus ble brent ned 4. februar. Da ble Jens Stoltenberg intervjuet i VG. Landets statsminister sa at dette er Vebjørn Selbekk medansvarlig for».

Nyhetsaken 6. februar 2006 hadde overskriften «Gir Magazinet-sjef deler av skylden».²² VGs reporter spør:

«Har Magazinet bidratt til at den norske ambassaden i Damaskus ble påtent?»

«Det er i hvert fall det demonstrantene bruker som begrunnelse. De demonstrerer mot karikaturtegningene av Muhammed som ble gjengitt i Magazinet. Vi har beklaget flere ganger at muslimer opplever at deres religion krenkes. Samtidig, i et land med ytringsfrihet, vil det være helt galt om en regjering prøver å hindre en avis å trykke tegninger», svarer Stoltenberg. Men senere i intervjuet legger statsministeren til:

²² VG 6. februar 2006.

«...vi kan ikke nekte norske redaktører å trykke noe som han vil trykke. Men vi kan vise til at nesten alle andre norske redaktører har valgt å ikke trykke bildet, fordi de har vurdert det slik at det er å støte andre menneskers religion, det er å vise ringeakt for andre mennesker. Men jeg understreker at dette er redaktørenes ansvar».

«Det føler jeg var kanskje det aller farligste under hele perioden. Mens drapstruslene haglet og i forlengelsen av en syndebukk-strategi fra utenriksministeren, uttaler landets statsminister seg på en slik måte og legitimerer nesten at jeg mer eller mindre er en samfunnsfiende. Jeg er medskyldig på det verste angrepet på den norske stats eiendom inntil da, utenfor Norges grenser, i fredstid. Det følte jeg var særdeles belastende, også sikkerhetsmessig. Da han uttaler seg på en slik måte, hva kan ustabile personer gjøre da?»

Selbakk reagerer på at Stoltenberg-regjeringen valgte å håndtere krisen på en lite prinsipiell måte.

«De fleste regjeringer som måtte håndtere denne saken taklet det på en helt annen måte enn den norske. Dette er jo en del av vår ytringsfrihet. Andre regjeringer svarte at redaktører har trykket karikaturene, og det har ingenting med staten å gjøre. Den norske regjeringen viklet seg i stedet inn i en argumentasjon om at det handlet om ikke-toneangivende medier og tok avstand fra angrep på religion - som var en helt annen fremgangsmåte enn andre europeiske regjeringer. Det er mulig de tenkte at det var en liten avis, og den er kristen, nei, vi trækker til og kaller dem for ekstremister og sånne ting, henger bjella på katta og da er problemet løst. Sånn tror jeg de tenkte. Det kan jo sikkert være fristende, politisk sett. Men sikkerhetsmessig for avisa og for meg, var det veldig, veldig belastende.

«Så du noen konkret effekt i trusselbildet mot deg selv?»

«Ja. Det jeg så i etterkant var at mengden av hatmeldinger med norske avsendere økte.»

Andre vurderinger og sitater fra intervjuet med Vebjørn Selbakk er også inntatt under ulike delpunkter i rapporten.

CASE: Muhammed-karikaturene

PROFIL: PER EDGAR KOKKVOLD, GENERALSEKRETÆR I NORSK PRESSEFORBUND

I løpet av noen få dager ble Per Edgar Kokkvolds liv dramatisk endret. Nå er det deler av verden han trolig aldri kan reise til.

Da striden blusset opp rundt trykkingen av Muhammed-karikaturene i «Magazinet» i januar 2006, ble Kokkvold intervjuet av en journalist fra tidsskriftet. Kokkvold ga helhjertet støtte til beslutningen om å trykke karikaturtegnene.

«Jeg forsvarte publiseringen, og mente at den var i tråd med gode, satiriske tradisjoner i vestlig presse, man kan til og med strekke seg et par hundre år tilbake. Det å gjøre narr av religioner, av ideologier, av maktpersoner, av guder eller herrer, det mener jeg er helt sentralt. Retten til å le av de mektige. Det er helt sentralt i ytringsfriheten.

Karikaturtegnerne har alltid gått i første rekke og våget det som mange andre ikke har våget. Naturligvis stilte jeg opp og sa at dette må de finne seg i. Ytringsfriheten er ikke bare en menneskerett, men er selve grunnlaget for alle andre menneskerettigheter. Ingen behøver å elske det som noen kaller våre verdier, eller som jeg kaller de humanistiske

verdier, men de må akseptere dem, det gjelder også dem som flytter til Norge», sier Kokkvold.

Presseforbundets generalsekretær ble avbildet av «Magazinet» i forbindelse med intervjuet, og etterhvert også lagt på nett. Deretter skjedde ting fort. Bildene ble plukket opp og videredistribuert, i det som fremstod som en koordinert aksjon.

«Bildet havnet rundt om i den muslimske verden, og dukket etterhvert opp i hvert fall i seks hovedsteder, i Damaskus, i Sana'a, i Gaza, og i alle fall tre steder til», husker Kokkvold. Plakatene med bildet av ham var enorme. I tillegg til Kokkvold, brukte de rasende demonstrantene bilder av USAs president George W. Bush og Danmarks statsminister Anders Vogt Rasmussen.

«Ikke minst for mine barn var det en merkelig situasjon å se disse bildene og raseriet knyttet til det.»

«Hvordan fikk du vite det?»

«Av norske journalister som hadde oppdaget det og som så ringte meg. Rett og slett fordi det var blitt lagt ut på nett, og så var det en sånn skytevideo. Jeg har til gode å bli sjokkert, jeg har fred med meg selv.»

«Men det må jo ha gjort et visst inntrykk?»

«Ja visst gjorde det inntrykk, det gjorde ekstremt inntrykk på familien, det var en helt uvirkelig situasjon. Men jeg følte først og fremst at dette var et slags avstandshat.»

I tillegg ble det samme bildet benyttet i ulike aviser, blant annet med billedteksten: «Bilde av svinet som fornærmet profeten».

Kokkvold har et pragmatisk forhold til at det trolig fortsatt er land han ikke kan reise til. Han er ikke redd for å dø for ytringsfriheten, men vil helst slippe å «dø på grunn av en feil».

«Det var aldri aktuelt på det tidspunktet heller at jeg skulle reise til noen av disse landene hvor bildet av meg var såpass tydelig eksponert. På det tidspunktet hadde jeg langt hår også, så en av sønnene mine sa at «det beste du kan gjøre for din sikkerhet er å klippe deg». Men jeg gjorde nå aldri det. Men jeg reiste heller aldri og det var heller aldri aktuelt å

reise til Midtøsten, til noen av de landene hvor jeg var eksponert. Jeg vet jo også at diplomater på noen av disse stedene prøvde å forklare at dette var faktisk ikke han som trakk på profeten, det var ikke svinet som profeten. I bildetekstene i en eller flere av disse avisene ble jeg også kalt «redaktøren, den ansvarlige for tegningen». «Den danske redaktøren», sto det. Det var vel nesten ingen som skrev «den danske tegneren», men det ble vel på et vis det nordiske symbolet på dette. Jeg spøkte jo med dette og sa at «det er ikke det verste å dø for ytringsfriheten, men jeg vil helst slippe å dø på grunn av en feil».

Kokkvold, som går av som generalsekretær i Norsk presseforbund i september 2013, har bare godord om dialogen med Politiets sikkerhetstjeneste (PST). PST var raskt på banen. «Jeg har bare godt å si om det jeg opplevde med PST, som hadde møter både med meg og familien, og med naboer. I en periode var det politi utenfor huset mitt. Det var naturligvis en ubehagelig situasjon. Det skapte jo også utrygghet. For familien var det en atskillig større belastning enn det var for meg, og det har jeg skjønt i ettertid. Jeg hadde nær og god kontakt med politiet og med PST, og både i politiet og i PST møtte jeg folk som jeg bare har det beste å si om. Folk som med sinnets balanse gir fornuftige råd både til meg og prøvde å dempe alvoret når det gjaldt familien», forteller Kokkvold.

«Jeg ble tilbudt voldsalarm, det sa jeg nei til. Jeg ba om pistol, men det sa de nei til. Etter hvert så fikk jeg en voldsalarm. Det var ganske ubehagelig, for det ringte plutselig på den, det var en eller annen som ringte feil antagelig. Det var jo ikke meningen at noen skulle ringe til den, men to-tre ganger opplevde jeg det. Karlsen fra Eidsvoll var det som ringte. Han skulle ha ringt til noen helt andre, men endte på min. Jeg husker at det var midt på vinteren og jeg hadde masse klær på. Jeg tenkte med meg selv at herregud, før jeg får opp den - den lå på innerlommen - blir jeg jo slått i hjel.»

Kokkvold lever fortsatt med et trusselbilde rundt seg, men i noe mer varierende grad enn før. Livet går aldri helt tilbake til det vanlige, selv om Kokkvold selv forsøker å avdramatisere. Kokkvold mener at det er stor forskjell på saken hans og det Vebjørn Selbekk opplevde.

«Han opplevde jo en helt annen form for trusler, mer nærgående, telefoner. Flere trusler på mail. Det opplevde ikke jeg. Det som var knyttet til meg var i stor grad avstandshat, og derfor valgte jeg først og fremst å ta dette rasjonelt og tenke at det er mye større mulighet for at jeg dør i en bussulykke på vei til jobben enn at noen rører meg ellers. Og det mener jeg, slik var det. Det man kunne frykte var naturligvis at noen asylsøkere, islamister, muslimer av en eller annen kategori som bodde i Norge og som kanskje ikke helt hadde fått med seg at jeg faktisk ikke var redaktøren eller tegneren, men en som bare hadde forsvart retten til å krenke.»

Kokkvold mener at det er respektløst overfor muslimene å mene at deres dogmer ikke skal kunne utfordres på samme måte som de kristnes.

«Vi må aldri i angst for mobben, for gudene, presteskapet eller KGB oppgi en av de tingene vi virkelig kan være stolte av i vår del av verden», skriver Kokkvold i forordet til Vebjørn Selbekks bok «Truet av islamister».

I forordet skriver Kokkvold dessuten at «over 150 aviser i mer enn 50 land har trykket de danske karikaturtegningene». Senere har langt flere gjort det samme.

«Mohammed Al-Asadi, redaktør av Yemen Observer, gjenga en ørliten faksimile av tegningene, slik at leserne hans i det minste skulle ha noen anelse om hva det hele dreide seg om. Det ble nedlagt påstand om dødsstraff, ikke av én aktor, men av 21. Det tallrike aktoratet krevde samtidig økonomisk kompensasjon for avisens lesere for psykiske traumer de skulle ha hatt etter å ha blitt eksponert for tegningene som nesten ikke var synlige. Det er helt vanvittig. (...) Jeg sier også i denne artikkelen at jeg laster ikke dem som holdt kjeft i denne situasjonen. Retten til å tie er også en del av ytringsfriheten.»

«Men det er vel feighet, er det ikke det?»

«Ja, det er lett å si. Jeg vil ikke påstå det. Det er en god del norske redaktører som lot være å publisere fordi de følte at man krenker ikke religiøse enten det er jøder eller muslimer eller kristne. Men jeg sier jo her, og det kan du sitere meg på også, at det dessverre er et faktum at mange redaktører ikke klarte å argumentere sterkt og rasjonelt for ytringsfriheten mens karikaturstriden varte, uavhengig av sine redaksjonelle valg. Men så til dem som faktisk publiserte tegningene i en eller annen form, redaktørene i seks-sju-åtte norske medier. Hvor var de da den norske stat gjorde Vebjørn Selbøkk til syndebukk? Da den norske regjering fortalte verden at bare et bittelite fundamentalistisk kristent blad hadde trykket Muhammed-tegningene. Hvorfor var de så himmelropende tause? Hvorfor lot de statsmakten marginalisere Magazinet, om det så skulle være slik at redaktør Selbøkk er liten og sær, er det ikke nettopp da at ytringsfrihetens forkjempere burde kommet ham til unnsetning? Så det er de som faktisk publiserte tegningene, og noen før Selbøkk, som jeg var ganske oppgitt over. Som holdt kjeft i stedet for å stå opp og si «Nei! Dette gjorde vi også.» Da var det hvert fall nødvendig med solidaritet.»

I forordet til Selbøkks bok, skriver Kokkvold også:

«Aldri har så mange reagert så voldsomt og sagt så mye om noe nesten ingen har sett, verken i Jyllands-Posten eller i Magazinet: Tolv danske karikaturtegninger av svært varierende kvalitet, mange av dem fullstendig harmløse, det som var tenkt som et satirisk oppgjør ikke med Muhammed, men med dem som terroriserer og dreper i Muhammeds navn. To av tegningene har ikke engang noe med muslimer å gjøre, og én er utelukkende rettet mot avisen. I en snakkeboble med arabisk tekst står det: «Jyllands-Postens redaktører er en flokk reaksjonære provokatører». Det var dette som etter hvert førte til krisemøter på høyt plan over store deler av verden, til handelsboikott, terror og drapstrusler, voldsomme demonstrasjoner, flagg som ble brent og ambassader som ble lagt i ruin.»

«Jeg tror jeg i denne artikkelen siterer Boris Johnson, som nå er borgermester i London, og som da var redaktør i *Spectator*. Han sa at «vi snakket om ansvar og respekt for religioner, men det hadde naturligvis ingenting med det å gjøre. Vi var rett og slett feige, vi turte ikke», siterer Kokkvold og kommer med sitt sluttpoeng:

«I filmen *Spartacus* er det en scene, jeg så den i min ungdom, når keiseren ber slavene avsløre Spartacus, hvem er Spartacus, «tre skritt fram Spartacus». Og så trer alle fram og sier «Jeg er Spartacus». I den situasjonen her mener jeg at norske redaktører burde gjort det. Her hadde det vært nødvendig. (...) Mange har jo sagt til meg at de ikke hadde sett disse tegningene og hvordan *Magazinet* hadde laget journalistikk rundt dette. Den journalistikken kunne stått i *Dagbladet*, den kunne stått i nesten hvilken som helst annen avis. Dette er ikke norsk presses stolteste øyeblikk.

Andre vurderinger og sitater fra intervjuet med Per Edgar Kokkvold er også inntatt under ulike delpunkter i rapporten.

CASE: Muhammed-karikaturene

PROFIL: HILDE HAUGSGJERD, SJEFREDAKTØR I AFTENPOSTEN

«Vi undervurderte kanskje hvilken virkning saken hadde på andre avdelinger i mediehuset».

Tre år etter at Magazinet trykket en faksimile av Muhammed-karikaturene, gjorde Aftenposten det samme, i sin fredagsutgave 8. januar 2010.

Det tok ikke lang tid før truslene og ukvemsordene haglet inn på epost til Aftenpostens sjefredaktør, Hilde Haugsgjerd.

«Det kom hundrevis av mail og sms-er til meg, først og fremst til meg, og noen til Kristin Skogen Lund som da var administrerende direktør her, og til to-tre andre enkeltmedarbeidere som hadde hatt navnet sitt på nettet den dagen, blant annet han som var nettredaktør», forteller Haugsgjerd.

«Hva gikk truslene ut på?»

«Jeg delte dem grovt sett i tre: En tredel som ikke var trusler i det hele tatt, men skulle forklare hva profeten betød og hvor skadelig det var for islam at noen gjorde sånt. En tredel var bare drittpreik, sånn «Du er verre enn en hund» og «Gå hjem og pul morra di», obskønt prat som spilte på ulike symboler i islam og i vestlig tro. Og så var det cirka en tredjedel som var truende: «Du fortjener å dø», «Du er ikke trygg» og den type ting», erindrer Haugsgjerd.

«Det var vel ingen av den siste karakteren fra Norge, det var fra utlandet. Det var masse fra Lahore og Pakistan og fra andre europeiske byer. Jeg anmeldte det til politiet og tok det fullt på alvor.»

«Hva slags oppfølging fikk det fra politiets side?»

«Veldig god oppfølging. Jeg hadde flere møter med dem hvor de kom hit og fortalte hvordan de jobbet og hvordan de vurderte situasjonen. Jeg fikk råd om hvordan jeg burde te meg, hvordan jeg burde bevege meg, hva jeg burde gjøre hjemme og hva vi burde gjøre her i bygget. Og jeg fikk tilbud om voldsalarm, som jeg sa ja til, så jeg gikk med voldsalarm en stund.

«Hvordan følte det?»

«Jeg tror det mest hadde en psykisk virkning på meg, for jeg tenkte rasjonelt at hvis det mot all formodning kommer en mann med fly fra Lahore eller Amsterdam for å ta meg, så hjelper det neppe om jeg har den voldsalarmen. Han rekker nok å skyte eller stikke meg ned før noen kommer meg til unnsetning. Men som dame i Oslo hender det jo man føler seg litt utrygg, så det hadde kanskje en viss psykisk virkning, litt psykisk beroligende, selv om jeg, når jeg tenkte meg godt om, skjønnte at det betød ikke så mye fra eller til. Den kunne jeg beholde så lenge jeg ville».

I tillegg informerte politiet Haugsgjerd om at de hadde en høyere beredskap i tilfelle noe skulle skje.

«Jeg vet at operasjonssentralen på Grønland hadde lagt inn en spesiell kode knyttet til min adresse, slik at hvis det noen gang kom melding om at det skjedde noe der, så ville de øyeblikkelig ta affære. Jeg skjønnte at i hvert fall i én offentlig sammenheng jeg var i, var det politifolk og passet på meg. Jeg hadde ingen som fulgte meg fast, men det var ved en sammenheng der vi meldte fra om et arrangement som skulle foregå, hvor jeg skulle være, og ba politiet vurdere det. Da var det politifolk til stede som passet på meg. Jeg installerte også alarm hjemme. Vi hadde også en gjennomgang av hele huset sikkerhetsmessig», forteller Haugsgjerd, som imidlertid ikke ønsker at alle sikkerhetstiltakene Aftenposten har gjennomført skal bli offentlig kjent.

En av erfaringene ledelsen i Aftenposten gjorde seg, i forbindelse med truslene mot avisen etter trykkingen av Muhammed-karikaturene i januar 2010, var at situasjonen skapte mye usikkerhet. Ikke så mye i redaksjonen, fordi der hadde den redaksjonelle ledelsen sterkt fokus på interninformasjon. De andre avdelingene ble litt glemt, noe ledelsen har tatt lærdom av i ettertid.

«Vi undervurderte kanskje hvilken virkning det hadde på andre avdelinger i mediehuset. Kundesenteret fikk noen henvendelser, og folk der var engsteligere enn det folk i redaksjonen var. Vi fikk nok en vekker på at hvis det virkelig er noe stort som skjer er det ikke bare noe vi må håndtere med tanke på journalistene og redaksjonen. Alle husets medarbeidere vil i en sånn situasjon trenge informasjon og å vite at vi ivaretar sikkerheten så godt vi kan», sier Haugsgjerd.

Andre vurderinger og sitater fra intervjuet med Hilde Haugsgjerd er også inntatt under ulike delpunkter i rapporten.

PROFIL: Tor Strand, redaktør i ABC Nyheter, tidligere VG-journalist

Tre år etter at Tor Strand tok sluttpakke og sluttet i VG, står han ved bardisken på stampuben i Oslo. Strand drikker en øl.

«Det kom en fyr og stilte seg opp ved siden av meg, en som jeg aldri hadde sett før. Han stod der og holdt i ølet sitt. Plutselig så sier han bare at «Jeg vet hvem du er, og hvor du bor hen», og så forsvinner han.»²³

Strand hadde på det aktuelle tidspunktet ikke publisert noe journalistisk arbeid på over tre år, etter at han sluttet i VG ved årsskiftet i 2007/2008.

«Mannen så østeuropeisk ut. Snakket dårlig engelsk», husker Strand, som varslet VG, men lot være å anmelde saken. Men tankene gikk i retning av Bulgaria og mafia, og tidligere saker som han har dekket, sammen med tidligere kolleger i VG.

²³ Intervju med Tor Strand, 1. februar 2013.

Tor Strand har vært journalist siden 1977. Han startet i Troms Folkeblad, der MC-ere begynte å kjøre etter ham på vei til jobb hver morgen på grunn av noen artikler Strand hadde skrevet. På slutten av arbeidsdagen gjentok det samme seg, når han skulle hjem igjen.

«Jeg gikk til lensmannen og forklarte hva som skjedde. Det eneste lensmannen gjorde eller sa var «Skaff deg et balltre og bruk det, jeg skal ikke gjøre noe med det». Det var hans måte å løse det på.»

Strand har opplevd flere alvorlige trusselsaker. Da han dekket en alvorlig narkotikasak på slutten av 1980-tallet, fikk han en bekymringsfull tilbakemelding fra politiet.

«Politifolk som kjørte fangetransporten oppfattet at de tiltalte satt bak og diskuterte seg i mellom hva de skulle gjøre med meg, og så ble det rapportert videre i systemet. Den er ganske tricky, i motsetning til en telefon med at «Jeg skal drepe deg og kona di». Det er litt verre når det kommer den veien», sier Strand. Politiet tok situasjonen på det største alvor. «Jeg fikk beskjed om at jeg burde varsle naboene og be dem være oppmerksomme på biler og alt mulig sånt. Men jeg husker ikke om jeg sa fra i VG, det er mulig jeg gjorde det, men det var også før VG begynte å sette slike ting i system», sier Strand.

«På denne tiden var jeg etablert, hadde unger og bodde i en villa på Grefsen. Jeg var et lett mål. Det var da jeg begynte å tenke over sånne ting egentlig. Fram til da var det litt mer røft, fire øl og bort med det. Men når politiet sier at du bør varsle naboer og du bør begynne å låse døra di og sånn, da blir det et annet nivå på det. Det var da jeg begynte å tenke over at jeg alltid sitter med ryggen mot veggen på restauranter, aldri står forrest på perrongen når du tar t-banen, for du vet aldri hva som skjer.»

I et annet tilfelle ble han overtalt av politiet til å rett og slett droppe saken.

«Politiet i Oslo og Gøteborg advarte omtrent samtidig meg og en svensk kollega som hadde satt oss fore å avdekke jugoslav-mafiaen i Skandinavia. De frarådet oss innstendig mot å gjøre det. Til og med politiet var livredde.»

«Hva gjorde dere da?»

«Nei, vi droppa det.»

«Hvordan følte det?»

«Ikke særlig bra, når du i ettertid ser hva det har utviklet seg til å bli. På den andre siden tror jeg nok politiet hadde rett når du ser hva hvordan disse miljøene har utviklet seg».

Tor Strand har jobbet opp mot kriminelle MC-miljøer gjennom store deler av livet, både Rabies, Hells Angels og Bandidos. Fra 1989 til 1990 var han VGs korrespondent i Stockholm. Da skrev han en sak om at MC-klubben Rabies kjøpte narkotika og betalte med stjalne militærvåpen.

«Saken var basert på dommer i Sverige, men de var aldri dømt for det i Norge. Norsk politi hadde ikke kapasitet til å etterforske saken, så de var jo uskyldige, selvfølgelig, de norske MC-erne. De saksøkte oss og krevde en million i erstatning, det var en prosess som gikk, mens vi fortsatte undersøkelsene rundt MC-miljøene. Vi vant saken i retten», forteller Strand.

Ett år senere står han hjemme ved huset i Oslo. Strand har bestilt et lastebillass med grus som han skal ha foran garasjen.

«Plutselig kommer det en diger bil fra Frantzefoss Bruk og så hopper det en sånn svær satan av. Idet han tar bakken ser han meg i øynene og sier «Deg har jeg faen meg sett før». Jeg husket ikke det. Mannen fortsatte: «Det var du som jobbet i VG, du som skrev det der om oss den gangen og vi var i retten med deg. Du skulle faen meg bare visst, moren min fikk hjerteinfarkt på grunn av det du skrev». Jeg sa at «Kanskje var det på grunn av det du gjorde og ikke det jeg skrev?» Det spissa seg til noe jævlig. Jeg sto der med fem tonn grus inne på gårdsplassen min og han var rasende. Han skulle rygge for å

få dumpa det her, og da rigga jeg meg til med spett og hammer og sånn i garasjeåpninga, slik at jeg hadde det for hånden i tilfelle det skjedde noe. Men så kom han tilbake og mukka ned hele gruslasset rett foran garasjeinngangen der jeg stod. Deretter kjørte han avgårde med lastelokket oppe, slik at han rev ned alle strøm- og telefonledningene for hele nabolaget».

Strand synes det er vanskelig å bedømme hva som er trusler og hva som er røff sjargong i enkelte miljøer.

«Når en HA-leder i Trondheim sier halvflirende at «Du er ikke redd for at jeg skal komme hjem til deg og «spøle opp» gårdsplassen din?» Hva betyr det? Er det en trussel? Hva er det han prøver å fortelle meg da? Eller som da jeg og en kollega var på Hells Angels-stevne i Roskilde og livvakten til den nordiske presidenten sier til presidenten mens vi står ved siden av: «Skal vi ikke like godt drepe dem her og nå, så er det gjort?» Det sier han allerede før vi får begynt å prate. Hva er det for noe? Det er i hvert fall små biter av et større bilde som kan skape utrygghet, sier Strand.

«HA er jo flinke sånn. De smiler og ler når de sier ting. Det der med HA-lederen var på telefon, så sannsynligvis svarte jeg ett eller annet om at «Gjør du det, kommer jeg til gårdsplassen din». Jeg husker ikke nøyaktig. Men det var en periode der HA truet journalister både i Norge og i Danmark. En dansk journalist i Ekstra-Bladet fikk ansiktet manipulert inn i pornobilder. HA sendte julehilsen fra henne til mange i politiet. Jeg fikk jo samme hilsen. Jeg tror de anmeldte det i København, men jeg tror ikke det skjedde noe. Det er jo en blanding av trussel og trakassering. Jeg er usikker på hva som er hva.»

Det var også episoder der MC-ere oppsøkte VG fysisk, og forsøkte å ta seg inn i redaksjonslokalene.

«Vi hadde Rabies som prøvde å ta seg inn i VG og klynga opp redaksjonssjef Jan Erik Laurè og holdt på å kvele ham i resepsjonen. En annen kollega lå bevæpnet hjemme fordi de skulle ta ham, han fikk beskjed om å holde seg nede til politiet kom. Det begynte å bli en del trusselepisoder fra slutten av 1980-tallet og utover på 1990-tallet, så da begynte jo VG å få del mer erfaring i å håndtere slike situasjoner.»

Da Tor Strand sammen med VG-kollega Rolf Widerøe rullet opp Ezazi-saken, som de senere vant SKUP-prisen for, kom det også alvorlige trusler. Da hadde VG fått så mye erfaring med den type saker at motreaksjonen fra redaksjonsledelsen var kontant.

«Da var det automatikk i alt. VG finner seg ikke i at ansatte blir truet. Det skal anmeldes umiddelbart. Dropp jobben og sørg for å få det anmeldt, var holdningen. De neste rundene vi hadde med Ezazi satt vi alltid med opptakstyret klart da telefonen ringte, også i tilfelle det var trusler. Det var det som skjedde med broren til Ezazi, da han ringte. «Vi skal drepe dere, vi vet hvor dere bor, vi skal ta familien din og kona di» og alt det der», husker Strand. «Jeg hadde ikke lydbåndopptak av den første samtalen, så jeg ringte ham tilbake og spurte «Var det du som ringte nå nettopp?» Ja, det var det. «Mente du det du sa nå nettopp om å drepe kjærestene våre og ungene våre?» «Ja», svarte han. Og det tok jeg opp på lydbånd. Da han bekreftet at han fortsatt var på det sporet, da kjørte vi CD-en rett ned til Grønland og anmeldte saken. Han erkjente jo faktisk i retten også at han hadde gjort det».

«Det å anmelde - har du opplevd at det blir hardere fronter da? Eller er den beste forebyggingen å anmelde?»

«Jeg tror det er riktig å anmelde. Jeg ligger på den linjen, av mange grunner. Det ene er å dokumentere at det faktisk har skjedd. At det blir fakta og ikke bare snakk på «Stopp Pressen» eller i baren på konferanser. Det er viktig å se på omfanget av trusler, dokumentere realiteter. Uansett tror jeg ikke de som truer klarer å bli enda sintere enn de

allerede er i utgangspunktet. Det spiller ingen rolle for dem om de blir anmeldt eller ikke», mener Strand.

Strand og Widerøe arbeidet med Ezazi-saken i flere år.

«Vi jobbet i over ett år før vi overhodet publiserte noe. Vi fortsatte å publisere i halvannet år til, og deretter fulgte vi rettsoppkjørene. Saken var et sammensurium av organisert kriminalitet i et iransk miljø. Det var Hizbollah, Bulgaria-mafiaen, østeuropeisk prostitusjon. Alle klisjeene av kriminalitet du kan tenke deg, lå samlet i den knuten der. Vi fikk beskjed fra Bulgaria-mafiaen om at «vi skjønner at vi ikke kan gjøre noe med dere her, men ikke prøv å vise dere i Bulgaria, aldri dra på ferie dit».

«**Har du fulgt det rådet?**»

«Det har jeg fulgt. Nå har ikke jeg sansen for å feriere i gamle østeuropeiske land heller, jeg har prøvd Kroatia», ler Strand.

«Da vi jobbet med denne saken, spurte politikilder om arbeidsgiveren vår var klar over hva slags miljøer vi egentlig jobbet opp mot. Etter å ha diskutert det litt, kom vi vel egentlig fram til at redaksjonsledelsen egentlig ikke var det. Vi hadde bare forklart hverdagslig at det var snakk om forsøk på å bygge opp en vaktstyrke basert på Hizbollah som skal jobbe for restaurant- og utelivsbransjen, at det er mafia sånn og sånn, og derfor må vi få tid og penger til jobbe mer med det. Trusselrisikoen ble ikke nevnt eller diskutert».

Politiet tilbød seg derfor å «realitetsorientere» ledelsen i VG.

«Det endte jo opp med et fabelaktig møte med tre VG-redaktører, tre eller fire politisjefer, Rolf Widerøe og meg. Vi kunne ikke møtes noe sted, så derfor gikk vi tur på St. Hanshaugen i stedet, slik at politiet kunne fortelle våre redaktører hva slags miljøer vi sto ovenfor.

«**Rene agentmøtet?**»

«Ja, med VG-redaktør Teddy Madsen i småsko på slapseføre. Jeg kan tenke meg det var litt av et syn».

Etter møtet gjennomførte VG-ledelsen flere konkrete sikkerhetstiltak rundt Tor Strand og andre reportere som jobbet opp mot de aktuelle miljøene.

Tor Strand opplevde selv at han ble bedt om å ha på seg skuddsikker vest da han skulle dekke rettssaken i Oslo tinghus.

«Det var et voldsomt sikkerhetspådrag i tingretten. Det er første og eneste gangen jeg har vært på jobb med skuddsikker vest i Oslo tinghus.»

«**Hvordan var det?**»

«Det var sært og klumpete. Det var ikke noe behagelig å sitte med en slik vest på seg innendørs. Da hadde vi også gjennom kilder fått kontakt med noen av de tøffeste gutta i politiet, som vi observerte var tilstede og klar til å aksjonere dersom det skjedde noe».

Tor Strand var også indirekte involvert i en trusselsak i VG som senere gikk helt til Høyesterett. 12. januar 2001 fikk Strand en telefon fra en bror til en kjent gjengkriminell som reagerte sterkt på ting avisen hadde skrevet i tilknytning til at broren var ettersøkt for overlagt drap.

«Halv tre ringer telefonen, og det er han fyren som sier at «Nå kommer jeg med en MP5 (maskinpistol, red anm) og skal snakke med dere!». Hva betyr det? «Jeg kan godt snakke

I margen:

Truet med ID-tyveri

I tillegg til trusler om vold, blir norske journalister også truet med identitetstyveri.

Det forteller redaksjonssjef Jostein Olseng i produksjonsselskapet Mastiff, som produserer det populære TV-programmet for TV 2.

«Nylig sendte en ID-tyv en detaljert oversikt over personopplysningene til en reporter, med trusler om at disse ville bli misbrukt hvis det ble laget sak», sier Olseng.

med deg», sier jeg. «Men legg igjen MP5-en i bilen når du kommer, ellers kommer du ikke inn i lokalet», sier jeg. Det var min måte å håndtere det på.»
Men når arbeidsdagen til Strand var over, var mannen fortsatt ikke kommet.
«Jeg måtte hjem og ikke kunne sitte og vente på fyren».

Men senere på ettermiddagen dukket mannen opp likevel. En VG-kollega tok med seg vedkommende opp i VG-kantinen i 10. etasje. Stemningen var så amper at også en redaksjonssjef ble tilkalt. Redaksjonssjefen valgte i tillegg å tilkalle sikkerhetsvakten i resepsjonen. Men da ønsket broren selv å forlate VG-huset.

«Han og E tok heisen ned, før vakten var kommet til (...) ...ansikt til ansikt med journalist E (...) uttalte (han) til denne at: «Du skjønner hva jeg sier, vi har våre metoder, og ikke noe mer skriving om D»», heter det i Høyesteretts kjennelse, som utelukkende vurderte straffeutmålingen og dermed gjengir gjerningsgrunnlaget slik dette er beskrevet i Lagmannsrettens tidligere dom.

«Lagmannsretten legger til grunn, utenfor rimelig tvil, at tiltaltes ordbruk var egnet til å forstås som, og ble oppfattet som drapstrusler rettet mot både J og E og eventuelle andre journalister», heter det i dommen.

Tor Strand skryter av VGs systematikk og rutiner for å håndtere trusselsaker.

«Det er veldig bra at VG og sånn har et system, en rutine på å håndtere de tingene, men som den journalisten som blir utsatt for det så er du så voldsomt alene uansett, sånn som Nina Johnsrud har opplevd også. Hvor skal du gå? Hvem skal du diskutere det her med? Skal du sitte og syte til sjefen din i månedsvi, eller skal du ta inn på hotell og ligge og se på tv i ukesvis? Det er ensomt å takle den angsten som kommer da.»

«Hva er dine tanker om det, hvordan skal man takle det?»

«Det er en av grunnene til at man skal anmelde, man må være åpen, og si at dette finner vi oss ikke i. Det må være en slags solidaritet utover redaksjonsgrensene. (...) Når du vet om folk som har vært truet kan du ringe og snakke med noen som vet hva det handler om, ikke en bedriftslege eller sosionom eller profesjonelle hjelpere, men en som er journalist. Det kan du bare gjøre hvis det er noe åpenhet om det. Hvis alle redaksjoner og personer skal gå rundt og holde kjeft om det vil du aldri kunne få til noe som kan hjelpe journalistene på det planet. Det er det som sitter igjen til slutt. Du kan få bolter til døra di, du kan få leiebil og hotellrom, men du får ikke noen å snakke med annet enn bedriftslegen eller en redaktør som ikke har vært utsatt for det. Det er hovedtanken min rundt akkurat det.»

Han mener det kan være ekstra tungt å takle hvis du blir truet som ung reporter.

«Dersom du er ung og blir utsatt for trusler, begynner å bli litt redd, kanskje ikke har fast jobb eller er nyansatt eller noe sånt, det er ikke det første du gjør å springe til sjefen og si at «Hør her, nå tør jeg ikke jobbe med dette her» eller «Nå tør jeg ikke gå på jobb». Når det groveste kom mot oss var jo jeg 45 år og så trygg på meg selv som det går an å bli. Jeg visste hva jeg skulle gjøre. Det viktigste av alt er hvis man har journalister som jobber på den måten og som kan bli utsatt for trusler, at mellomledere er obs på det, at kolleger fungerer slik at man spør og debriefer, fanger opp, sier at det er lov å bli redd, du skal ikke skremmes til å fortsette i jobben, enten fordi du er avhengig av jobben eller redd for å bli stigmatisert. Jeg tror åpenhet og en bevissthet rundt disse temaene er viktig. Mennesket inni der et sted trenger også støtte, ikke bare sandsekker og skuddsikre vester.»

Derfor er Strand også kritisk til Dagsavisens håndtering av truslene mot journalistkollega Nina Johnsrud. Han mener redaksjonsledelsen i avisen ikke har fulgt opp saken godt nok.
«I den siste episoden med Nina burde hun aldri fått lov til å reise alene til et sted og sitte der. Hele den håndteringen er jo på trynet. Det må bli regelen når slike ting som dette

skjer, at ledelsen i hvert fall er obs på medarbeiderne sine og tar seg av dem som blir utsatt for slike ting som dette. Det er ikke noe flaut å få reaksjoner hvis du blir truet.» Strand mener også at det er viktig at redaksjonsledelsen tar en aktiv rolle i å gjennomføre ulike sikkerhetstiltak og forebyggende tiltak, som å stanse bruken av bylinebilder på truede journalister, slik at de ikke blir gjenkjent på gata. Strand peker også på usporbare telefoner, krypteringsprogramvare og andre tiltak for å beskytte kilder. Den erfarne journalisten mener SKUP bør vurdere å lage en egen manual: «Dette kan du gjøre for å beskytte deg, dersom du blir truet».

«Er du enig i at truslene som sådan kan utløse inhabilitet for hele saksfeltet, eller kun for å dekke sin egen trusselsak?»

«Kun for å dekke sin egen trusselsak.»

«Habilitetsmessig står man ellers fritt?»

«Jeg mener det. Alternativet er at trusler virker. Da har de oppnådd hensikten sin med truslene. Det kan man ikke tillate. Da må konsekvensen bli at journalisten får lov til å fortsette, men uten å fronte sin egen sak. Men ved å fortsette å arbeide med sakskomplekset. Jeg mener det er en helt logisk konsekvens».

Strand mener at trusler heller bør bli møtt med en kontant reaksjon fra en samlet presse. «Jeg liker veldig godt prinsippet om at du får ikke ta rotta på oss, vi går sammen og jager dere til dere holder kjeft. Det har jeg veldig sansen for.»

Profil: Jostein Olseng, redaksjonssjef i TV 2 Hjelper deg

Medarbeidere fra TV 2 Hjelper deg-redaksjonen er blitt banket opp, skreket til, trakassert og truet med våpen gjennom 19 års arbeid med undersøkende forbrukerjournalistikk.

Ikke en eneste gang har redaksjonen opplevd at politianmeldelser har ført til at politiet har reagert mot de som utøver truslene og volden, ifølge Olseng. En journalist

spontanaborterte etter å ha blitt truet og trakassert på det groveste av en håndverker som var blitt avslørt av redaksjonen som en svindler. Andre har fått blåmerker og sterkt ubehagelige opplevelser på jobb.

Reportere fra TV 2 Hjelper deg-redaksjonen har som regel hemmelig telefonnummer og forsøker å holde skjult hvor de bor.

Men det hindrer likevel ikke illsinte håndverkere og andre småbedriftseiere i å drive klappjakt på reportere i redaksjonen, som holder til hos produksjonsselskapet Mastiff.

Redaksjonssjef Jostein Olseng er opptatt av å få fram at trusler i journalisters hverdag ikke alltid handler om religiøse eller politiske ekstremister. Truslene kan like gjerne komme fra «vanlige mennesker» som føler at livsverket eller inntektsgrunnlaget deres blir truet av en undersøkende og nærgående journalist. Etter at TV 2 Hjelper deg-redaksjonen i 2008 hadde laget en sak på en håndverker, som reiste rundt og tok betaling for oppdrag uten å fullføre dem, oppsøkte den aktuelle håndverkeren den kvinnelige reporteren som hadde laget saken.

«Han sa til henne at «Du skal aldri mer føle deg trygg, jeg vet hvor du bor».

I marginen:

Spontanaborterte etter trusler

«En omreisende håndverker kom med flere trusler mot meg, ansikt til ansikt. Han sa blant annet at jeg ikke skulle klare å gå mer, at jeg ikke skulle føle meg trygg mer, at han skulle finne ut hvor jeg bodde. (...) Jeg var gravid da han truet meg, og jeg aborterte rett etterpå - noe som gjorde episoden ekstra ille for meg. Jeg er fortsatt redd for hvite kassebiler (...), kjenner det stikker i magen når jeg ser en.»

Journalist i TV 2 Hjelper deg (i sms til arbeidsleder, gjengitt med journalistens og arbeidslederens tillatelse. Saken skriver seg fra 2007.)

Håndverkeren kjørte utenfor huset hennes og var veldig, veldig truende», sier redaksjonssjef Jostein Olseng. Håndverkeren dukket også opp uanmeldt i redaksjonen, ved at han ved en feiltakelse slapp forbi resepsjonen.

«Vi har opplevd flere taktekkere som har kjørt etter reportere i området rundt der de bor. Mange av våre reportere har tatt ned navneskiltene på dørklokka og postkassa i frykt for å få ubehageligheter. Våre reportere har fått beskjed om at «hvis du kommer hit så vrir jeg huet rundt på deg». En av våre kvinnelige reportere ble også truet med hagle da hun kom for å få kommentar til en sak.»

Ifølge Olseng skjedde den aktuelle episoden i Nord-Norge. Da intervjuobjektet dukket opp med hagle, måtte reporteren og fotografen komme seg raskt unna.

«Da løp reporteren og fotografen og reiste fra stedet. Vi hadde ikke fått noe forvarsel om at det kunne bli en truende situasjon. Det er noe vi ser ganske ofte, at de gangene våre reportere blir angrepet, er ikke de gangene reporteren er truet på forhånd.»

I et annet tilfelle ble en av TV 2 Hjelper deg-reporterne sykemeldt i flere dager etter et ublidt møte med en bruktbilhandler i Hokksund. I den og andre saker har TV 2 Hjelper deg-redaksjonen fått tilbakemeldinger fra politiet som redaksjonsledelsen tolker dithen at redaksjonen i realiteten ikke har noe rettsvern hvis de blir truet eller utsatt for vold.

Under episoden i Hokksund, ble også diskene, selve opptaksutstyret på kameraet knust og ødelagt av personen som gikk til angrep på TV-teamet.

«Vi har også opplevd at en reporter ble dyttet ned en trapp i Sverige. Da lagde vi sak om en postordre-konge i Sverige. Han hadde vi laget flere saker på før også, og hadde ingen

idé om at han kunne være truende, han hadde ikke truet oss på noe vis før, men idet vi møtte opp på døra så slo han ned reporteren og dyttet henne ned trappa», sier Olseng.

Også Olseng selv er blitt utsatt for angrep ute på jobb.

«Det var for halvannet år siden, da vi lagde en sak om juksing med kilometertall. Da var det en kar som systematisk drev og stilte tilbake kilometertall på biler og solgte dem videre med mindre kilometer på speedometeret enn det var i utgangspunktet. Da vi gjorde opptakene våre, så vi ikke at han kom, Han kom inn bak oss, slo ned fotografen, tok kameraet og tok det med seg inn i huset. Dermed måtte vi tilkalle politiet for å få tilbake utstyret vårt», forteller Olseng.

Sitater fra intervjuet med Jostein Olseng er også inntatt i andre deler av rapporten. Se spesielt punktet om «Dialogen med politiet».

PROFIL: TV 2-REPORTER JENS CHR NØRVE

Bare en uke før TV 2s avsløring av den hemmelige overvåkingsgruppen ved den amerikanske ambassaden i Oslo, ble reporter Jens Christian Nørve truet av ukjente menn utenfor sitt hjem i Oslo.

Den profilerte TV 2-reporteren har opplevd to trusselsaker de siste årene. Den første saken er seks år tilbake.

I september 2007 publiserte TV 2 Nyhetene at Oslo-politiet i en etterretningsrapport rettet beskyldninger mot Kjell Inge Røkke og Aker om bruk av ulovlig avlyttingsutstyr overfor fondselskapet Odin forvaltning i en periode da Røkke forsøkte å få has på Kværner i en turbulent periode for selskapet. Politiet slo fast at det forelå mistanke om at et navngitt sikkerhetsselskap hadde avlyttet styrerommet i Odin under sluttforhandlingene med Kværner, og at sentrale personer i Odin mistenkte at motparten Kjell Inge Røkke og Aker hadde fått tilgang på sensitiv informasjon.

Oslopolitiet trakk etterhvert tilbake deler av rapporten hvor Røkke ble omtalt.

Før TV 2 publiserte nyhetssaken ble nyhetsredaktør Jan Jan Ove Årsæther kontaktet av daværende krimsjef Hans Halvorsen. Politiet ba om et møte, og slo fast at temaet var så dramatisk at også TV 2-sjef Alf Hildrum selv burde møte. Møtet fant sted på politihuset 27. august klokken 15.

Møtet munnet ut i en orientering om sikkerhetssituasjonen til reporterne som jobbet med saken, Jens Christian Nørve og Kadafi Zaman. Politiet hevdet at det forelå fare for liv og helse for reporterne og tjenestemennene som hadde utarbeidet politirapporten. Mer ville de ikke si.

3. september varslet TV 2 ledelsen i Oslo-politiet om at reportasjen ville bli sendt samme kveld. Samtidig ba TV 2 politiet å vurdere om det trengtes noe ekstra vakhold eller andre sikringstiltak rundt TV 2s to reportere. Men alt rant ut i sanden. Politiet iverksatte etter alt å dømme aldri noen synlige sikkerhetstiltak. TV 2 valgte likevel å iverksette enkelte tiltak, som at reporterne bodde på hotell i en periode. Reporterne fikk også mobiltelefoner som ikke var registrert på deres egne navn, for å redusere risikoen for avlytning.

Nørve reagerer på at politiet etter alt å dømme overdramatiserte sikkerhetssituasjonen i et forsøk på å få TV 2 til å ikke kjøre nyhetssaken.

«Vi tolket det nok slik at her prøvde noen faktisk å stoppe det vi drev på med uten å ha noe konkret å slå i bordet med», sier Jens Christian Nørve. «Det er ikke bare uheldig, det hører ingen plass hjemme». ²⁴

Sak nummer to er langt ferskere og fram til nå ukjent for offentligheten. Før TV 2 publiserte ambassadesaken (avsløringen av den hemmelige antiovervåkingsenheten SDU ved den amerikanske ambassaden i Oslo), opplevde TV 2-reporter Jens Christian Nørve en meget ubehagelig episode utenfor sitt hjem i Oslo. Hendelsen fant sted 29. oktober 2010.

«Vi var i slutfasen av arbeidet, og det var egentlig redigeringsbiten som sto igjen. Alle konfrontasjoner var gjort. Da hadde vi vært ute en hel gjeng og luftet oss litt. Jeg var hjemme rundt 03.15. Like utenfor utgangsdøra på blokka der jeg bor, møter jeg to ukjente personer, som kommer ut fra en Volvo V70 som står på tomgang. En kommer ut fra passasjersiden og en fra høyre bakdør. Begge kommer rett mot meg, ikke så veldig voldelig fremferd, de går rolig mot meg. Han ene tar meg i jakkekraven.»

Begge mennene er trolig i siste halvdel av 30-årene.

I egenrapporten som Nørve nedfelte om episoden dagen etter, noterte han at de to mennene sa at «Vi vet hvem du er, og pass på hva du gjør».

«Jeg klarte å rive meg løs, og de var ikke voldelige eller prøvde å trekke meg inn i bilen deres eller. Men jeg klarte å rive meg løs», forteller Nørve. «Deretter setter de to seg i bilen og kjører bort. Jeg tok et bilde av Volvoen idet de skulle kjøre».

Nørve er naturlig nok oppskaket og ringer med en gang til sin nærmeste leder, redaksjonssjef Niklas Lysvåg i TV 2.

«Niklas anbefaler oss å komme oss bort fra leiligheten med en gang, enten hotell eller noe - bare så fort som mulig, ta en taxi».

Jens Christian Nørve, som senere vant SKUP-diplom sammen med kollega Asbjørn Olsen for TV 2s avsløring av ambassadesaken, ville imidlertid ikke anmelde episoden. Han ville ikke at hendelsen skulle bidra til å spore av det som var hovedavsløringen, han ønsket ikke at han selv skulle bli hovednyheten.

²⁴ Intervju med Jens Chr. Nørve, 12. februar 2013.

«Det var uken før saken skulle sendes, de holdt meg bare i kragen og jeg klarte å skyve dem bort. Det var tydeligvis ikke noe mer, de skulle ikke dra meg inn i noen bil eller noe, slik jeg oppfattet det, de var mer der for å gi en advarsel» sier Nørve og legger til: «Jeg kan ikke dokumentere at truslene faktisk henger sammen med ambassadesaken, men det skjedde uka før vi skulle sende saken på lufta. Bilen hadde i tillegg svenske skilte. Og vi vet at det var noen svensker som arbeidet for SDU.»

Jens Christian Nørve er svært fornøyd med TV 2s håndtering av denne og andre trusselsaker.

«Jeg synes oppfølginga har vært veldig bra. Vi hadde telefonisk kontakt gjennom kvelden når saken gikk og neste dag. Jeg synes det har vært veldig bra, at de har et opplegg for det. Også i den siste saken var det telefonisk kontakt med Niklas (Lysvåg, red anm) på natta der, og han sa «kom dere til et sted hvor dere føler dere trygge» og så snakket vi om det dagen etterpå i forhold til om vi skulle anmelde eller ikke, og jeg var veldig på at vi ikke skulle anmelde. Jeg ble bedt om å skrive en rapport», sier Nørve. Selv om TV 2 har nulltoleranse på trusselsaker og strengt tatt vil anmelde alt, lyttet TV 2-ledelsen til Nørves egne ønsker.

«Hadde jeg opplevd noe mer, hadde jeg ønsket at det skulle anmeldes», sier Nørve.

2.6. Utviklingstrekk og omfang

«Det er ingen tvil om at det har blitt et råere klima. Vanskeligere for journalister. Flere journalister som trues enn det var tidligere, og det har sammenheng med samfunnsutviklingen. Det ville være underlig dersom en forråing av samfunnet ikke skulle få virkninger for journalisten som driver og avdekker kritikkverdige forhold», sier generalsekretær Per Edgar Kokkvold i Norsk Presseforbund.

«Det er mange som har ønsket livet av journalister gjennom alle tider - også i Norge. Det er ikke bare Agatha Christie som sier «jeg har aldri likt journalister og lar dem dø en grusom død i alle bøkene mine», det er mange som har tenkt tanken. Og det er mange journalister som blir utsatt for det jeg velger å ikke ta som alvorlige trusler, at man blir skjelt ut og «bare pass deg!» og den typen ting. Jeg mener vi at pressefolk som hele tiden forteller andre hva de må tåle, vi må tåle litt ekstra. Vi driver en virksomhet og informerer om ting som mange, også mektige i samfunnet, skulle ønske det ikke ble informert om, og ikke minst når vi avdekker kritikkverdige forhold må vi regne med at mange blir forbannet.»

I 2012 var det et betydelig antall trusselsaker mot journalister i Norge. VG anmeldte seks saker til politiet. TV 2 opplyser å ha anmeldt fire saker i samme tidsperiode, mens Aftenposten og Dagsavisen bare har anmeldt en hver. Men til gjengjeld var disse to enkeltsakene svært markante, der truslene fra Profetens Ummah-talsman Ubaydullah Hussain mot Nina Johnsrud og en mannlig journalist i Aftenposten har fått mye medieomtale.

Programdirektør Per Arne Kalbakk i NRK slår fast at antallet trusselsaker er økt betydelig også der. Men antallet kan variere, fra år til år.

«Fra i prinsippet null til ett truende brev hvert år, til at det kanskje kommer en god håndfull, fem til åtte i året, som jeg vil karakterisere som trusler mot enkeltjournalister», sier Kalbakk.

Redaksjonssjef Niklas Lysvåg i TV 2s innenriksredaksjon i Oslo peker på at truslene fra ekstreme islamistiske miljøer alene står for betydelige deler av «veksten» i trusselsaker.

«Vi har flere trusselsituasjoner nå enn tidligere, og det er fordi vi ikke hadde trusselsituasjoner fra et ekstremt islamistisk miljø for fem og ti år siden.»²⁵

Tre av de mest dominerende trusselsakene i 2012, var mullah Krekar som gikk til angrep på en TV 2-fotograf i resepsjonen i TV 2, Arfan Bhatti som truet en TV 2-fotograf da han ble filmet i Oslo tinghus og steinkastingen mot TV 2-reporter Kadafi Zaman da Krekar ble pågrepet av politiet hjemme på bopel i Oslo.

«Trusselsakene kommer ofte i klumper. Det kan gå år mellom de alvorlige, og så kan det komme mange saker på rappen. Men gjennom 19 år har vi hvert fall hatt én i året som folk hos oss har syntes at har vært svært ubehagelig, og som har ført til konsekvenser for reporterne i form av at man ikke føler seg trygg hjemme eller på jobb», sier redaksjonssjef Jostein Olseng i TV 2 Hjelper deg-redaksjonen i produksjonsselskapet Mastiff.

«Formatet vårt oppfattes jo av de vi kontakter nesten som truende. Oppgaven vår er jo å avdekke kritikkverdige forhold og beskytte enkeltmennesker mot å bli lur, både av personer og bedrifter. Vi har opplevd flere ganger at reporterne våre har blitt truet på livet og truet med andre ting, flere reportere har blitt slått ned, noen har blitt truet med hagle, fotografer som har blitt slått ned, man har håndverkere som har kommet og kjørt utenfor huset til reportere.»

At trusselsakene kommer i bølger, har også VG merket. VG anmeldte i 2012 seks saker²⁶, mens avisen året før ikke hadde noen saker. I 2010 leverte VG tre anmeldelser, knyttet til trusler mot en og samme journalist. Før dette har VG ingen statistikk.

«Men vår oppfatning er at det er blitt flere trusler enn tidligere», sier Merete Crowo, administrasjonssjef i VG.

VGs trusselsaker i 2012

14. februar 2012: Telefontrussel blir ringt inn til VGs sentralbord mot en av avisens journalister og mot VG.

Utdrag fra VGs anmeldelse: «En mann ble satt over fra sentralbordet og presenterte seg som XXX (navnet på mannen). Han sa at han hadde snakket med en journalist i «VGs 22. julikommisjon» som hadde lovet å gi han en tilbakemelding. (...) Mannen var svært aggressiv, ropte og skrek voldsomt. XXX (journalisten) forsøkte å berolige ham med å si at dersom vi har skrevet noe som er feil, skal vi rette opp i det.

Han fortsatte med å rope og sa blant annet: «Hvis dere ikke reagerer skal jeg komme ned til VG når dere minst venter det». Han gjentok senere i samtalen: «Jeg skal komme til VG i den timen dere minst venter det». Videre sa han: «Da skal jeg bli en legionær», «Jeg skal bli den sjette statsmakt», «Skjer det ikke noe om kort tid er min tålmodighet slutt». Han brølte høyt da han uttalte dette, og han nærmest hveste på slutten av samtalen før han la på. I etterkant av samtalen har vi ettergått hvem dette er: XXX ble etterlyst ved en nasjonal alarmmelding fra Kripos 27. juli i fjor. (...) Her fremkommer det at politiet på det tidspunktet anså mannen som psykisk syk og farlig».

I margen:

VGs trusselstatistikk

2012: Seks anmeldelser
2011: Ingen anmeldelser
2010: VG anmeldte tre forhold knyttet til én journalist. Etter ønske fra journalisten, vil VG ikke gi detaljer rundt disse sakene.

Kilde: VG. Avisen har ingen systematisk statistikk fra før 2010.

²⁵ Intervju med Niklas Lysvåg, 26. februar 2013.

²⁶ Disse enkeltsakene er nærmere beskrevet under delpunkt 2.5.

3. april 2012: VG-journalist mottar trussel på epost

«SU SKAL TAS!!!!!! VI ha navn, bilde adresse adresse på familiemedlemmer.

> Å vi skal sende noe til jihad forumer kuffar shit», heter det i eposten.

Trusselen ble fremsatt etter en av VGs mange artikler om Afghanistan.

VG anmeldte truslene. Men anmeldelsen ble henlagt dagen etter.

Natt til 6. februar 2013 mottok den samme reporteren en ny epost, med tittelfeltet: «Du provve to gjeme deg.... du feig?»

Deretter står det bare ett ord i eposten: «family?»

Truslene er på ny anmeldt av VG.

22. juni 2012: VG-journalist mottar trussel på epost

En avsender som hevder å hete «Pluton Svea» skriver: «Du er et infantilt avskum. Jeg må le når jeg hører de idiotiske spørsmålene dine til Jorde og Grøn. Du skal rundjules når jeg ser deg.»

Reporteren har dekket Breivik-rettssaken for VG.

Navnet Pluton Svea er tidligere brukt av en hvit makt-musikkgruppe fra Eskilstuna i Sverige, som fokuserte på at det var nødvendig å befri Sverige fra ikke-europeere.

Trusselen ble anmeldt av VG 2. juli.

Høsten 2012: Trusler mot nettgjest

VG avholder nettmøte med en innvandrerpolitiker og samfunnsdebattant. Utdrag fra VGs anmeldelse:

«*Innsendt av: Dod over Amerika!, (...)*

XXX (personen på nettmøtet) bare vent til vi muslimer far tak i deg, vi skal kappe av deg det skitne hodet ditt og gi det til bikkjene, din skitne murtad gris s0nn av et svin!!»

«Klokken 19:01:01 (...) ble det sendt inn nok en melding:

«*Innsendt av: Shoaib Shaytan, (...)*

Jeg skal sprengre den amerikanske ambassaden og drepe hver eneste norsk gris som stotter amerika! bare vent, dere har gravd deres egen grav, skitne vantro bastrdunger!!»

Truslene ble anmeldt av VG 15. september 2012. VG sporet begge meldingene tilbake til den samme ip-adressen, som stammet fra en syrisk ISP.

12. oktober 2012: VG-journalist mottar trussel på epost

I eposten skriver avsender: «Nå sitter du våt i kritte og fråder etter krig!!!

la oss gjøre det samme som i Libya... der slapp vi 588 slutta uranium bomber og drepte 60000 mennesker!!! du bør passe litt på hva du skriver. Folk tror ikke lenger på shiten deres!!! om jeg noe Gang får tak i deg, så kommer jeg til å banke litt vett inn i den feite skallen din!!!»

25. oktober mottar den samme journalisten, som har skrevet flere artikler om muslimske ekstremister i Norge, en ny trussel på epost.

«Du bør skytes på Akershus festning!!! jævla nwo propaganda hore!!! verden våkner og ingen tror på media!!! Når jeg får tak i deg så skal jeg banke litt vett inn i skallen din!! din feite forpulte naive horunge!!!», heter det i eposten, som er sendt fra samme epostadresse som den foregående eposten 12. oktober.

VG anmeldte truslene 8. november.

November 2012: VG mottar trusselbrev

I et vanlig brev, undertegnet «Norwegian Heroes», truer en eller flere anonyme avsendere både VG og flere navngitte politikere. Avsenderen knytter truslene opp mot behandlingen av Anders Behring Breivik.

Et nytt brev som VG mottar fra samme avsender blir overlevert uåpnet til politiet, for å unngå å forspille mulige, tekniske bevis.

VG anmeldt truslene 20. november 2012.

Den foreløpig siste trusselanmeldelsen fra VG, ble levert 14. februar i år. Da hadde en kvinnelig journalist i VG blitt ringt opp av en person som var blitt omtalt i en artikkel. Innringeren var rasende over det som stod på trykk, og truet med å oppsøke journalisten hjemme.

«Du bor i xxx (adressen til journalisten), ja.. Nå skal jeg bare finne ut hvor det er, så skal jeg oppsøke deg og sørge for at du forstår at du ikke har dekning for å skrive at vi bryter loven», sa innringeren og fortsatte med å true journalisten med ulike hevntiltak mot henne.

«Jeg skal forfølge deg og ta bilder av deg. Så skal jeg lage en Facebookside hvor jeg henger deg ut, og viser private bilder av deg. (...) Når jeg bare finner hele navnet ditt og personnummeret ditt, skal jeg sende en stevning, og den skal jeg sørge for blir forkynt for deg, med vitner tilstede, på arbeidsplassen. Du har et mellomnavn, ja. xxx (navnet til journalisten).. der har vi det, nå må jeg bare få tak i personnummeret ditt.»

En bakgrunnssjekk VG har foretatt, viser også at den som ringte til VG tidligere har kommet med trusler mot en advokat, noe som førte til at innringeren ble ilagt besøksforbud.

Aftenposten hadde bare en trusselsak i 2012.

«Jeg tror at én grunn til at vi har fått en trussel hvert år sånn i gjennomsnitt og VG har fått fire-fem, jeg vet ikke om de får det gjennomsnittlig, er at vi ikke driver så mye krimjournalistikk. En del av de truslene som kommer, kommer jo fra kriminelle miljøer. Men Aftenposten driver ikke så mye med krimjournalistikk. Hvis vi hadde drevet like kritisk, pågående journalistikk mot kriminelle miljøer som vi for eksempel har gjort mot det som knytter seg til terrorberedskapen og den type temaer, kan det godt hende vi hadde fått flere trusler», sier sjefredaktør Hilde Haugsgjerd.

Per Edgar Kokkvold slår fast at trusler mot journalister i seg selv er så alvorlig at antallet saker ikke nødvendigvis er noe hovedpoeng.

«Når journalister, eller når mennesker er truet på livet, eller føler at man ikke lenger er trygg på at man får leve, er det aldri en liten sak. Det er en stor sak, selv om det måtte ramme bare en eller to. Hvis noen føler det slik så er det stor sak. En liten sak er det aldri.»

2.6.1. Sosiale medier

Ett av spørsmålene i spørsmålsbatteriet lyder: «Har tilgjengeligheten av sosiale medier og nettdebatter/kommentarfelt bidratt til noen endring, positivt eller negativt, ifht trusselbildet?»

Tilbakemeldingene fra de som er intervjuet i forbindelse med den kvalitative delen av undersøkelsen, er ikke entydig. Noen peker på at debattklimaet er blitt tøffere og langt mer uforsonlig, og at sosiale medier er en del av dette bildet. Andre mener at trusselbildet over tid har vært noenlunde konstant (i deres egne redaksjoner) og at de sosiale mediene ikke synes å ha hatt innvirkning.

Redaktør Helje Solberg i VG er blant de som mener at sosiale medier ikke nødvendigvis kan få skylden for den økningen i antall trusler som VG har sett de siste få årene. Men hun påpeker at dette minst like mye handler om at det tekniske hinderet hva angår å fremsette trusler er blitt langt mindre enn tidligere.

«Jeg tror det er riktig å si at det kommer flere trusler som en følge av internett og sosiale medier, at det er lettere for de som truer å true. Fordi alle har tilgang til en mail eller mobil. Det er lett å true, det er bare et tastetrykk unna. Tidligere måtte du faktisk sette deg ned og skrive et brev og legge det i postkassa. Veien fra en trussel til en journalist er mye kortere i dag. Samtidig vet vi at det er en lang vei fra en trussel til handling, så om journalister i dag reelt er mer truet enn for fem, ti, femten år siden synes jeg er vanskelig å si.

Hilde Haugsgjerd legger til:

«I sosiale medier slenges det mye vulgært og sjikanøst, men ikke som jeg opplever at har ført til noe kvalitativt skifte i det som har med trusler å gjøre. Når truslene har kommet, har det kommet direkte til den enkeltredaktøren eller enkeltmedarbeideren. Det har mer påvirket et klima, et debattklima, et kommentarklima som gjør at journalister kan vegre seg for å svare og delta i sosiale medier og være avisens ansikt i sosiale medier i en sak, fordi det er ubehagelig. Men det er ikke noe som oppleves som truende i fysisk eller psykisk forstand.»

Også programdirektør Per Arne Kalbakk i NRK peker på at teknologien gjør det enklere å sende trusler.

«Teknologien som ligger i nye medier gjør det mulig å framsette trusler anonymt lettere. Det er kortere vei til å gjøre det, og det er ikke så lett å finne deg. Det er det store skillet», sier han.

Jeg blir ofte spurt om hvordan har de nye mediene har påvirket debatten. Jeg synes ikke det er så lett å gi noe enkelt og entydig svar på det. Det er flere og mer synlige truende ytringer og ekstreme ytringer, men vi ser også at hvordan nettdebatter utvikler seg henger sammen med hvor mye vi er til stede. Det er det generelle. Men for dem som ønsker å true og gjøre journalister utrygge, har det blitt enklere. Det er vel det viktigste svaret her.»

2.7. Håndtering

Det er tildels ganske stor forskjell på bevisstheten og systematikken i de forskjellige mediehusene rundt håndtering av trusler mot redaksjonelle medarbeidere. Som også for andre problemstillinger, bidrar mengdeerfaring til en høyere grad av bevissthet, systematikk og utarbeidelse av rammeverk for håndtering av slike situasjoner. Samtidig er det riktig å slå fast at bevisstheten i de forskjellige mediehusene rundt trusler er økende. Men ulike mediehus har fortsatt et langt stykke igjen for å levere på Arbeidsmiljølovens krav om skriftlig rammeverk for håndtering av trusler, som er et HMS-spørsmål, og i tillegg sørge for at slike problemstillinger inntas i internkontrollrutinene i bedriften.

Men en ting er det formelle rammeverket, som blir mer spesifikt omhandlet i et senere punkt, noe annet er håndteringen av den umiddelbare psykososiale utfordringen som er knyttet til å motta trusler.

«Den menneskelige omsorgen for medarbeiderne er helt avgjørende i en sånn situasjon. Dialogen med medarbeideren og politiet er helt avgjørende for hvilke tiltak man eventuelt setter inn», sier redaktør Helje Solberg i VG. Hun peker på at diskusjonen om tiltak må komme i gang umiddelbart.

«Er det behov for en voldsalarm? Må familien sikres? Er det noe vi må gjøre i forhold til reisevei? Skal vi lette på arbeidssituasjonen? Bør vedkommende jobbe med stoffområdet lenger? Det er veldig vanskelig å si noe generelt om det, for man må jo gå inn i substansen i den enkelte sak. Det handler om hva medarbeideren ønsker, hva VG ønsker og hva som er klokt å gjøre».

VG har levd med trusselsaker i lang tid, og har håndtert flere meget alvorlige enkeltsaker.

Siste versjon av VGs sjekkliste, datert 23. januar 2013, lyder slik:

«Hvordan håndtere trusler mot redaksjonelle medarbeidere

Trusler og vold mot redaksjonelle medarbeidere er trusler og vold mot redaksjonen og redaktørinstituttet, og er ingen privatsak.

Mediehuset VG har nulltoleranse for trusler og vold mot våre medarbeidere. Vårt prinsipp er at det skal anmeldes. Hvilke tiltak som bør settes i verk på bakgrunn av truslene vurderes fra gang til gang, og i nært samarbeid med politiet og medarbeideren som er truet.

Sjekkliste når redaksjonelle medarbeidere er utsatt for trusler:

- o Medarbeidere skal informere sin nærmeste leder om trusler og saken skal rapporteres til administrasjonssjefen som tar kontakt med politiet for vurdering av trusselen.*
- o VG har en egen kontakt ved xxxxxx*
- o Den truede må selv anmelde forholdet ved å undertegne anmeldelsen, men adm.sjef bistår med selve utformingen av anmeldelsen. En anmeldelse skal inneholde bestemte opplysninger og formuleringer (se vedlegg).*
- o Dersom trusselen er fremsatt i brev så minimer andres fingeravtrykk på brev og konvolutt. Bruk hansker.*
- o Politiet har ansatte med spesialkompetanse på å vurdere trusler. Vurder sikring av den truede sammen med politiet. Dette kan for eksempel være behovet for voldsalarm til den aktuelle medarbeideren, patruljering ved redaksjonslokalene og ved truedes hjemsted, sikring av reisevei, endring av daglige rutiner etc.*
- o Avtal faste kontaktpunkter mellom den truede og ledelse, også på fridager hvis trusselens art tilsier det*
- o Avtal flere måter å kontakte truede på enn via mobil*
- o Opprett ekstra mobilabonnement hvis det er nødvendig og vurder behovet for å rute truende e-poster vekk fra vedkommendes postkasse for å minske belastning. Vurder hvem som skal forvalte den truedes opprinnelige mobil og epost hvis dette er en aktuell situasjon.*
- o Legge til rette arbeidssituasjonen hvis det er nødvendig*
- o Vurder om den truede skal tilbys ekstra fri for å få avstand til situasjonen*
- o Trusler skaper frykt. Informer tillitsvalg og verneombud*
- o Diskuter med ansvarlig redaktør om truslene er av en slik art om alle ansatte skal informeres*

I samråd med den truede bør arbeidsgiver informere bedriftshelsetjenesten.»

«Jeg tror at medarbeiderne i VG opplever at vi har veldig gode rutiner for å håndtere trusler», sier Helje Solberg.

«Hvordan har rammeverket på dette området vært tidligere?»

«Dette har vært policyen til VG i mange år. Vi har hatt kontaktpersoner i politiet i årevis. Vi har hatt en lav terskel for å anmelde trusler. Det er blitt tatt veldig alvorlig i ledelsen i VG. Når medarbeideren kommer med denne type saker, setter vi oss ned og bruker tid på det. Det skulle nesten bare mangle», sier Solberg. Men selv om VG trolig har kommet lengst på dette området, greier heller ikke VG-redaktøren å svare klart på spørsmål om hvordan sjekklisten for håndtering av trusselsaker eventuelt inngår i bedriftens øvrige HMS-rammeverk. VGs sjekkliste er imidlertid lagt inn som en formell del av lederhåndboken i VG.

Selv om Aftenposten-redaktør Hilde Haugsgjerd mener at trusler som fenomen ikke representerer noe stort problem, er hun opptatt av kvaliteten i håndteringen av de sakene som dukker opp.

«Det er veldig viktig at de få trusselsakene vi har blir behandlet veldig ordentlig på alle mulige måter, blir tatt veldig på alvor. Både med å anmelde til politiet, forlange etterforskning, ivareta den medarbeideren som har vært utsatt for det på alle mulige riktige og gode måter og å tenke nøye gjennom og håndtere det slik at det ikke fører til at vi blir truet til taushet, jeg er veldig for at de tilfellene der det er reelle trusler skal behandles veldig ordentlig og veldig seriøst, men det er noe helt annet enn å si at det er et stort problem. Vi anser dette som et lite problem, men det enkelte tilfellet skal likevel tas veldig på alvor.»

Dagsavisen er mest kjent for trusselsakene rundt journalist Nina Johnsrud, men sjefredaktør Kaia Storvik sier at avisen har hatt kontakt med politiet også om andre trusselsaker.

«Hvis det er noe jeg er usikker på, og det kan være en viss risiko, har vi en veldig lav terskel for å kontakte politiet. Jeg har tatt kontakt med dem flere ganger hvert år.»

«Hvor mange ganger da, omtrent?»

«To eller tre. Alle trusler skal meldes inn til egen leder og videre til meg, og så ser vi på dem. Ett kriterium er helt klart hvordan folk oppfatter situasjonen. Hvis folk oppfatter det som er skjedd som truende, er det en viktig faktor for hvordan vi skal håndtere det videre.»

Storvik sier Dagsavisen er langt mindre pågående enn andre medier på stoffområder som gir større risiko for trusler mot medarbeiderne.

«Vi er en avis som nok driver mye mindre provoserende journalistikk enn mange andre gjør, så vi opplever ikke så mange trusler. Men det skal jo sies at to av de truslene vi har hatt her i løpet av en seksårsperiode har vært ekstremt alvorlige. Det er jo det som gjør at vi kommer i rampelyset, og at dette er en viktig sak for oss som redaksjon. Det er i all hovedsak på grunn av disse to ulike trusselsituasjonene mot én person, som gjør at vi har fokus og også noe kompetanse på disse temaene», sier Storvik.

Men like fullt, som en konsekvens av sakene rundt Nina Johnsrud, har Dagsavisens ledelse sett behov for å ta sterkere grep enn tidligere.

«Vi er i ferd med å utvide vår policy ganske dramatisk. Vi har hatt en policy som ikke har vært nedskrevet, men som folk har visst om. Den har slått fast at alle trusler skal meldes videre oppover i systemet. Vi har ikke egentlig mer enn tre ledd i Dagsavisen, men det går ganske greit, det er ganske nært. Alle trusler skal vurderes av meg eller Arne (Strand, red anm), vi gjør det ofte sammen».

«Men dere utvider policyen nå som en følge av saken rundt Nina Johnsrud?»

«Ja. De sikkerhetstiltakene vi hadde, har nok sannsynligvis ivaretatt sikkerheten på en tilfredsstillende måte, men de har ikke ivaretatt sikkerhetsfølelsen, det så vi veldig godt nå.»

Dagsavisen har for første gang nedfelt skriftlige retningslinjer for håndtering av trusselsaker, og lagt denne på intranettet. Men avisen har ikke noe HMS-rammeverk utover dette.

«Vi har ikke noe større rammeverk. Men vi har jo huskelister av typen «Slik håndterer vi trusler», «Slik håndterer vi utenriksreiser». Jeg har jo tatt over et hus hvor det har vært veldig lite skriftliggjort. Jeg har brukt en del tid på å få på plass den type dokumentasjon. Det har vært viktig for meg å etterlate den delen av virksomheten i litt bedre tilstand, slik at de som kommer etter skal ha et rammeverk å forholde seg til. Rammeverket er ikke blitt samlet opp, og det er ikke nødvendigvis slik at alle har hatt materialet tilgjengelig til en

hver tid, men det skal vi ordne nå», sier Storvik. Mer konkret er materialet nå samlet i en perm.

Det nye rammeverket til Dagsavisen lyder:

«Dagsavisens rutiner og retningslinjer ved trusler.

Alle trusler fremført mot våre journalister eller avisen som helhet skal meldes til en av sjefredaktørene av den som har mottatt truslene. Informer også nærmeste leder. Vi skal kunne dokumentere truslene, derfor skal alt av dokumentasjon (mailer, sms'er, brev, telefonlogger m.m.) sendes til sjefredaktør, p.t. Kaia Storvik eller hennes stedfortreder.

Vi anmelder som regel trusler til politiet, og med mindre sterke journalistiske grunner peker i andre retninger, følger vi deres råd om sikkerhet i slike saker. Den som er blitt utsatt for trusler, skal så raskt som mulig ha et møte med sjefredaktør, der man diskuterer situasjonen og eventuelle tiltak.

Det er viktig at det er politiet som gjør sikkerhetsvurderingene i det enkelte tilfellet, den kompetansen har ikke vi. Men Dagsavisen er arbeidsgiver og har ansvar for den enkeltes trygghetsfølelse, jamfør vårt HMS-arbeid.

Byline og samarbeid

I journalistiske saker der vi anser at trusler kan være en konsekvens, skal man helst samarbeide flere om saken. Dersom det ikke er mulig/ikke er blitt gjennomført, skal man ikke ha enkeltbyline, men også samarbeide med redaktør slik at det blir naturlig at redaktør har byline på saken. Det skal også vurderes hvorvidt man bør la være å bruke byline på enkelte saker. Det er viktig at den enkelte journalist tar opp dette dersom de mener det kan være en aktuell problemstilling.»

Avisen har også fått på plass et tilleggsrammeverk som skal gjelde for ledelsens drøftingsmøter med ansatte og for diskusjoner i bedriftens arbeidsmiljøutvalg (AMU).

«Punkter til møte med den ansatte:

** Sørg for å innhente nødvendig dokumentasjon.*

** Diskutere anmeldelse. Det er avisen, ikke den enkelte, som anmelder. Det er dermed også ledelsen som har ansvaret for å levere denne.*

** Diskutere hvorvidt det ansees som nødvendig ta kontakt med politiet muntlig for å få en akutt vurdering/råd.*

** Den som er truet skal ha en kontaktperson i ledelsen. Dette bør helst ikke være den som har det journalistisk redaksjonsledelse for personen, for å unngå mulige interessekonflikter mellom journalistikken og den enkeltes sikkerhetssituasjon hver for seg.*

** Diskutere tiltak for den enkeltes sikkerhetsfølelse, jmf. HMS.*

Tiltak som skal diskuteres:

- Hvordan vedkommende kommer seg til/fra jobb, drosje skal diskuteres.

- Bør man variere arbeidstid.

- Bør man være borte fra hjemmet, hva er i så fall alternativene, hotell skal diskuteres.»

Niklas Lysvåg i TV 2 slår fast at håndtering av trusler fortsatt er noe man arbeider med å bli flinkere på håndtering av. Også Lysvåg vedgår at ingenting foreløpig er nedfelt skriftlig, hverken huskelister, instruksverk eller annet.

«Vi har gradvis fått disse tingene på plass. Vi har fortsatt mye å lære, men har også fått en del lærdom av de sakene vi har håndtert. Policyen vår er ikke nedfelt skriftlig. Policyen vår er at vi har nulltoleranse i forhold til trusler. Men det betyr jo ikke at vi ikke gjør en vurdering likevel. Vi får mailer hver eneste dag som vi ikke gjør noe med. Men vi har nok en vei å gå, for å få etablert et system og få avklart rollene i forhold til hvem som skal følge opp slike saker som dette internt», sier han.

«Hvor lenge har TV 2 hatt nulltoleranselinjen?»

«Det er en stund nå. Det begynte med at vi ikke ville at noen skulle begrense vår ytringsfrihet. For et par år siden var det en demonstrasjon på Grønland i Oslo. Noen av demonstrantene dyttet borti ett av kameraene våre. Da anmeldte vi det, men saken ble henlagt med gang.»

Redaksjonssjef Jostein Olseng i TV 2 Hjelper deg-redaksjonen i produksjonsselskapet Mastiff peker, i likhet med Helje Solberg, på den menneskelige dimensjonen i trusselsaker.

«Vi er veldig opptatt av er å vise den som truer at den reporteren som lager saken ikke skal være alene. Vi har god dialog med den som lager saken, om han eller hun ønsker å fortsetter arbeidet med den. Vi tilrettelegger slik at man i størst mulig grad skal føle seg trygg», sier Olseng. I ett konkret eksempel opplevde en medarbeider i redaksjonen at en truende person plutselig dukket opp ved siden av kontorpulten hennes i redaksjonen. Etter dette skjerpet ledelsen inn på rutinene for hvem som kunne slippes inn i redaksjonen.

«Vi har veldig ofte kontaktet og fått hjelp av politiet til å vurdere hvor farlig den truende personen er. Vi har tilbudt taxi til og fra jobb, vi har tilbudt at man kan få lov til å sove andre steder om man ønsker det for eksempel. Det vurderer vi fra sak til sak», sier Olseng.

Selv om Aftenposten er Norges største avis, har avisen i dag ikke noe skriftlig nedfelt rammeverk for håndtering av trusselsaker.

«Du kan ikke gå inn på intranettet hos og slå opp på «T - trussel - Slik håndterer vi trusler i Aftenposten». Men det er en stående ordre som alle ledere er kjent med og jeg vil tro at også alle medarbeidere er kjent med, at hvis man mottar trusler skal man si fra til sin nærmeste leder, som igjen skal melde fra til sin redaktør», sier sjefredaktør Hilde Haugsgjerd.

«Men hva gjør vi? Vi har ikke skrevne regler, men alle vet at de skal kontakte nærmeste leder, som igjen kontakter redaktør. Vi vurderer anmeldelse, og anmelder alle reelle trusler. Er vi i tvil drøfter vi det med politiet. (...) Vi snakker med vedkommende medarbeider om «Hvordan skal vi ivareta deg best? Vil du ha fri? Eller være på jobb?» En av våre medarbeidere ville tvert i mot være på jobb, fellesskapet gir trygghet og noe å være opptatt av, heller enn å tilbringe tida aleine.»

Haugsgjerd forteller at nøyaktig hvilke sikkerhetstiltak som blir iverksatt rundt hver enkelt medarbeider, varierer litt ut fra «hva medarbeideren ønsker, hva slags livssituasjon vedkommende er i, og hva trusselen dreide seg om».

«Det er alt fra at noen ikke har hatt ønsker om noen tiltak og til relativt omfattende tiltak», sier Haugsgjerd.

«Har dere vurdert å nedfelle dette som et skriftlig regelverk? Hva er grunnen til at dere ikke har gjort det?»

«Jeg har faktisk ikke tenkt på det. Det er ikke sånn at vi har tenkt over det og tenkt at «det skal vi faktisk ikke gjøre». Det kan godt hende vi burde gjøre det. Vi har rett og slett ikke tenkt på det. Vi mener alle vet hva de skal gjøre i en slik situasjon. Men det skjer jo at folk slutter og at vi tilsetter nye ledere. Det kan godt hende at vi burde gjøre det», sier Haugsgjerd.

NRK har en tilsvarende linjemodell i redaksjonell linje for varsling av trusselsaker, opplyser programdirektør Per Arne Kalbakk.

«Den som blir truet skal alltid varsle sin nærmeste leder om det. Jeg kan jo ikke vite at alle gjør det, og jeg vet at det finnes eksempler på journalister/medarbeidere som ikke har varslet det videre, fordi de tenker at «Nå må ikke jeg overreagere og trekke sjefen inn i dette». Jeg prøver å bruke enhver anledning på å være veldig tydelig på at folk *må* melde fra om truende atferd til sin nærmeste leder», sier Kalbakk.

«Rutinen er da at vedkommende redaksjonssjef skal melde videre til redaktør, vi skal ta det videre til vår sikkerhetsseksjon for en vurdering, og hvis de definerer det som konkrete trusler, oppfordrer vi også til å anmelde. Vår policy er at vi som hovedregel enten selv anmelder - hvis vi har anledning til det, eller at den medarbeideren det gjelder selv anmelder trusselen».

Ifølge Kalbakk finnes det imidlertid unntak fra regelen.

«Jeg vet om i hvert fall ett tilfelle hvor politiet har rådet oss til å ikke anmelde, fordi de mener det har bedre effekt at de mer i det stille går inn i de aktuelle miljøene. Men hovedregelen er at vi anmelder sakene».

NRK har en sikkerhetsinstruks som gir føringer for hvordan ledere i NRK skal håndtere blant annet trusselsaker.

«Sikkerhetsinstruksen *skal* gjøres kjent for alle ledere i NRK, som igjen skal orientere sine medarbeidere om innholdet. Det er det ene. Det andre er at vi har en fast rutine for oppfølging av alle trusler overfor medarbeiderne, det er nærmeste leder som har ansvar for det. Hver gang det har kommet en trussel, tar vår sikkerhetsseksjon kontakt med politiet og andre relevante myndigheter og setter i gang et arbeid for å forsøke å spore opp hvor trusselen kom fra i de tilfeller hvor det er anonymt. Mer alvorlige trusler overlater vi til politiet å etterforske. Det er rutinen som gjelder. I hvert enkelt tilfelle foretas det en vurdering av trusselen i samråd med politiet», sier Kalbakk.

Per Arne Kalbakk mener det er viktig å ha fokus på psykologiske mekanismer som er i spill i trusselsituasjoner. Trusler kan fremstå som langt mer dramatiske dersom den som blir truet blir tatt «på sengen» og ikke er forberedt på at det kan skje.

«En journalist som går inn og skal drive journalistikk i et tungt kriminelt eller politisk ekstremt miljø er jo forberedt på at her kan det oppstå krevende situasjoner. Kommer det da trusler eller «Hold deg unna» enten det er direkte eller indirekte truende, så er dette noe man er mentalt forberedt på kan skje. Jeg skal ikke si at det er mer belastende, men det er en tilleggsbelastning de gangene truslene kommer overraskende, for eksempel ved at du bare har vært programleder i en radiosending en lang dag og kveld, og så kommer det drapstrusler over telefon fra en ukjent person. Da får du det overraskelsesmomentet ved at det er ingenting ved den rollen du har hatt som journalist som skulle tilsi det. Det er nok en tilleggsbelastning som kan gjøre det vanskelig for dem som blir utsatt for den type trusler», sier han.

«Mange, og det tror jeg gjelder alle mennesker, ettersrasjonaliserer og sier til oss selv at dette var ikke så farlig, at det er en fare for at man underspiller alvorlighetsgraden av en trussel i ettertid, og ikke melder videre. Det siste bekymrer meg jo litt. Derfor er vi opptatt av å si at alle slike ting *må* meldes fra om.»

Sjefredaktør Kaia Storvik i Dagsavisen forteller at medarbeidere i avisen har reagert ganske ulikt i forbindelse med trusselsaker som Dagsavisen har håndtert, ikke minst i forbindelse med truslene mot Nina Johnsrud.

«Det er nok ganske individuelt. Vi har jo medarbeidere som Arne Strand, som har hatt meninger i offentligheten i 40 år, og han har jo opplevd mye. Han tar ikke ting så veldig tungt, men andre gjør jo det. Det har mye å si for hvordan vi håndterer slike saker. Vi skal ta situasjonen på alvor, men uten å skape hysteri. Folk kommer, de lurere kanskje litt, har en

uro, og så snakker vi om det og håndterer det. Mitt inntrykk av det stort sett har gått veldig bra. Hva gjelder de alvorlige truslene, har de skapt *mye* uro i redaksjonen, folk blir veldig redde, både på egne vegne og ikke minst på sin kollegas vegne, selvfølgelig, og det krever mye oppmerksomhet, krefter og oppfølging. Vi har sendt ut skriftlig informasjon. Vi har ikke hatt allmøte, etter eksterne råd om at det kan skape mer bekymring. I tillegg har vi hatt mange individuelle samtaler med folk og vært åpne og sagt at hvis det er noe de lurer på, så må de bare snakke med lederen sin eller med meg.»

2.7.1. Beredskapsplaner og øvelser

Enkelte mediehus har engasjert ekstern bistand til sitt sikkerhetsmessige arbeid. Dette gjelder blant annet VG, som har ønsket innspill og kompetanse for å sikre kvaliteten i sitt eget sikkerhetsmessige arbeid.

«Vi har etter terrorangrepene 22. juli hentet inn ekstern bistand for å hjelpe oss med vurdering av beredskapsplanen og for å se om det er noe vi ikke har tenkt på. Vi har også ønsket innspill til scenarier/case i øvelser og implementering av systemer som sikrer oss kommunikasjon internt hvis en krise skulle inntreffe», sier redaktør Helje Solberg.

«Har dere kjørt kriseøvelser utover brann- og evakueringsøvelser?»

«Nei, vi har ikke kommet så langt ennå, men det håper vi å få startet med raskt.»

VGs beredskapsplan legger vekt på varslingsrutiner, organisering og rollefordeling, lokalisering og alternative møteplasser, sikkerhetsrutiner og kommunikasjon internt og eksternt. Ifølge Solberg er dette arbeidet ikke kommet like langt på absolutt alle punktene. «Dette handler jo i stor grad om å ha tydelige prosedyrer for hva vi skal gjøre hvis det inntreffer en krise. Eksempler på det, er jo varsling av pårørende, som vi nå har rutine på, men vi jobber fortsatt med å registrere alle medarbeidere sine pårørende i riktig system. Det må alle gjøre for at vi skal kunne levere på det.»

VG har også skjerpet adgangskontrollen i sitt eget bygg, blant annet for å kunne ha kontroll på hvem som befinner seg inne i bygningen, dersom det skulle skje noe.

I Aftenposten fikk teknisk sjef et langt klarere definert sikkerhetsansvar etter runden da Aftenposten trykket Muhammed-karikaturene i januar 2009. Med teknisk sjef i spissen, er det blitt etablert langt sterkere sikkerhetsrutiner i selve bygget, og som også er nedfelt skriftlig. Aftenposten har dermed en beredskapsplan for scenarier der det skjer noe mot selve bygget.

«Hvis det kommer en bombetrussel mot bygget eller hvis det skjer et eller annet i norsk politikk eller rundt oss som gjør at vi mener at nå er trusselnivået mot Aftenpostens medarbeidere og bygg hevet, eller hvis vi mener vi bør evakuere, da har vi en veldig detaljert sikkerhetsplan med spesifiserte ansvarsområder og oppgaver. Vi øver også på den», sier Haugsgjerd.

«Hvor ofte øver dere og på hvilken måte?»

«Det handler først og fremst om å evakuere bygget og ivareta og kunne fungere som redaksjon på samme tid. Vi øver cirka to ganger i året.»

«Har dere øvd på andre scenarier enn det?»

«Nei, det har vi ikke.»

Mediehusenes erfaringer fra håndteringen og dekningen av terrorangrepene 22. juli 2011 er ikke spesifikt dekket av denne undersøkelsen. Men 22. juli trekkes likevel fram av mange av intervjuobjektene som en hendelse som har hatt betydning for deler av det sikkerhetsmessige fokuset i mange av mediehusene.

Flere mediehus har blant annet skjerpet adgangskontrollen og sikkerhetstiltakene rundt sine bygninger betydelig i etterkant.

Terrorangrepene 22. juli førte blant annet til en ny sikkerhetsgjennomgang i Aftenposten, spesielt knyttet til bygningsikkerheten. I begge rundene fikk avisen innspill fra politiet. Aftenposten hentet også inn ekstern bistand.

«Alle som er utenfor nå vil se at det ikke går an å kjøre bil helt inntil, det var det mulig å gjøre før. Gjennomgangen handlet både om fysiske sikkerhetstiltak utenfor huset, hvordan man kommer seg inn i huset, og inne i huset. Vi så også på rutiner for vakthold, sentralbord, ledelse, alt som handler om sikkerheten i og rundt bygget», sier Hilde Haugsgjerd.

Hva angår planverk for beredskap er NRK en av de mediebedriftene som er lengst fremme. Også her avdekket terrorangrepene 22. juli store svakheter som NRK nå arbeider med å få utbedret.

Under 22. juli-rettssaken kom det blant annet fram at terrordømte Anders Behring Breivik hadde vært utenfor NRK og spanet på røykehjørnet til nyhetsdivisjonen (NYDI). I politiavhør har Breivik dessuten fortalt at han visste hvor politisk avdeling og utenriksavdelingen er lokalisert i bygningene på Marienlyst. Informasjon som ansatte i NRK bekrefter er korrekt. Mange ansatte i NRK fikk seg dessuten en vekker etter at det tok lang tid før ganske begrensede sikkerhetstiltak ble iverksatt rundt NRK-bygget 22. juli. Dette skal ha vakt en del reaksjoner internt.

Ifølge Kalbakk fokuserer NRKs beredskapsplan mest på å sikre og håndtere kriser i forhold til «bygning, produksjon og publisering». Men også kidnappingsscenarier for medarbeidere er berørt, og med håndteringsplaner skissert. Eller tiltakskort, som det kalles av politiet.

«Det er jo et paradoks i alt sikkerhetsarbeid at de verste anslagene gjerne kommer helt uten forvarsel. 22. juli var jo Marienlyst et alternativt angrepsmål. Lærdommen fra 22. juli har gjort at vi også nå er cirka 2/3 framme i et stort, stort arbeid for å oppdatere beredskapsplanene og sikkerhetsinstruksene.»

«Har dere kjørt kriseøvelser som ikke er brann- og evakueringsøvelser?»

«Det har vi.»

«Hvilke scenarier?»

«Alt fra skrivebordsøvelser til større øvelser. Vi er ofte med på de store hovedstadsøvelsene. Vi har vært gjennom flere av dem, og er fast med på de årlige øvelsene som gjennomføres. (...) Vi har øvd på terrorscenarier i Oslo, vi har øvd på bomber i Oslo, vi har øvd på terrorist/gisseltaker i våre bygninger, men vi har ikke øvd på bombe mot Marienlyst.»

«Detonert eller udetonert?»

«Udetonert har vi øvd på. På skrivebordsnivå har vi øvd på større anslag mot NRK-medarbeidere eller større ulykke med mange NRK-medarbeidere involvert. Man kan tenke seg et stort idrettsmesterskap i utlandet, buss med 50 NRK-medarbeidere i alvorlig trafikkulykke, den type ting, som vel ikke er like omfattende når det gjelder krisehåndteringen for NRK som organisasjon, men vi har gjort øvelser på større katastrofescenarier for NRK, men ikke fysiske øvelser.»

Hos TV 2 er planmessigheten rundt krise- og beredskapsplanverk noe lavere. TV 2 har ikke hatt kriseøvelser utenom rene brann- og evakueringsøvelser. Heller ikke produksjonsselskapet Mastiff, som produserer TV 2 Hjelper deg for TV 2, har beredskapsplaner eller gjennomført noen kriseøvelser.

«I Mastiff har vi et produksjonsledd - *produsentmøtet*, der sjefene for alle de forskjellige produksjonene møtes. Der har vi hatt gjennomganger av hva vi gjør for eksempel hvis

noen blir angrepet, hvis noen slåss eller noen blir påkjørt. Vi har hatt en gjennomgang av de temaene der, men i redaksjonen har vi ikke hatt noen øvelse på det. Men vi har hatt gjennomgang av hvilke rutiner vi har, og hvem har ansvar for håndteringen hvis noen av disse tingene skjer», sier redaksjonssjef Jostein Olseng.

Heller ikke Dagsavisen har noen beredskapsplan eller kjørt kriseøvelser utover rene brann- og evakueringsøvelser.

«Beredskap skal man følge opp ganske tett for at det skal være effektivt. Det å kjøre store beredskapsøvelser flere ganger i året, det er ikke noe alternativ for oss. Sjansen for at vi skal bli lagt ned på grunn av økonomi er ganske mye større enn sjansen for at vi skal bli bombet igjen, slik som 22. juli», sier sjefredaktør Kaia Storvik.

«Når jeg hører om en del av de planene som VG og Aftenposten har... Slike planer har ikke vi. Jeg har planer for å få på plass gode rutiner for enkeltmedarbeidere når vi mottar trusler. Det kommer i tillegg rutiner for jevnlig sikkerhetsgjennomganger av huset, i regi av konsernet (Mentor Media, red. anm). Men jeg er samtidig opptatt av at det ikke må utarte til hysteri. Hvis noen har lyst til å sprengre Dagsavisen med en bil full av C4, så kommer de til å få til det. Det har jeg ingen illusjoner om at vi kan sikre oss mot. Vi er ikke politi, vi er avis.»

2.7.2. Ansvarsfordeling i redaksjonene

Alle redaksjonene som er intervjuet til undersøkelsen, skiller tydelig på håndtering av sikkerhetsspørsmål som berører fysisk sikkerhet knyttet til kontorlokaler og bygningsmasse på den ene siden og personaloppfølgingen av medarbeiderne på den andre siden.

I redaksjonene er det ofte sjefredaktør som tar beslutningen om både anmeldelse og videre håndtering av de konkrete trusselsakene.

Det er tilfellet også i Aftenposten.

«Men det utøves mye i det praktiske av nyhetsredaktøren, og han står da i tett kontakt med både teknisk sjef, som er sikkerhetsansvarlig og fordeler i tillegg med nærmeste leder, «hva gjør du, hva gjør jeg?». Anmeldelse til politiet er det enten jeg eller nyhetsredaktør som gjør. Samtalen med politiet tar enten nyhetsredaktør eller jeg, men så er det gjerne nærmeste leder som tar den mer myke siden av det med å avtale om medarbeideren vil bo på hotell, om hun eller han vil ta vakta si på lørdag eller ha fri. Det er også nærmeste leder som ringer og spør om hvordan det går og følger opp den mer menneskelige siden ved å ivareta medarbeideren», sier sjefredaktør Hilde Haugsgjerd.

I enkelte tilfeller blir sikkerhetsansvarlig i Aftenposten varslet om saker som snart skal stå på trykk, dersom redaksjonsledelsen tror nyhetssakene kan bidra til et forhøyet trusselnivå rundt mediehuset.

«Vi har for eksempel hatt noen reportasjer nå i vinter hvor vi to ganger har varslet ham på forhånd og blitt enig om hvordan vi skal heve beredskapen. En av gangene varslet vi også politiet, slik at de var klar over at de burde vurdere økt beredskap knyttet til Aftenposten og den eller de journalistene som hadde bylinen sin på de sakene som ville komme», sier Haugsgjerd.

Også i Dagsavisen vil sjefredaktøren selv ha kontroll på håndteringen av slike saker. Dagsavisen er en såpass liten redaksjon, at det også er sjefredaktøren som tar ansvaret for den praktiske oppfølgingen av hver enkelt medarbeider.

«Det er jeg som også følger opp det. Helt konkret ned til sånn «Har elektrikeren vært hos deg og satt opp de tingene?», er med på møter med politiet, og slike ting. Det er egentlig ikke noen andre til å gjøre det», sier Kaia Storvik. Men avdelingslederne er også med på møtevirksomhet. «De skal alltid delta, slik at de er informert».

Når Storvik nå er ute i barselspermisjon, er det hennes stedfortreder nummer to som tar over dette ansvaret, fordi han er tilstede i redaksjonen hele veien.

I tillegg er det et samspill med Mentor Media, som Dagsavisen er en del av, i forhold til bygningssikkerhet og overordnede HR-funksjoner.

I TV 2 er ansvaret for bygningssikkerhet plassert under HR-avdelingen, mens oppfølgingen av redaksjonelle medarbeidere som trues håndteres av den som har personalansvaret for vedkommende, og med forankring hos nyhetsredaktøren. Men flere av trusselsakene er gått helt til topps, til TV 2-sjef Alf Hildrum.

I TV 2 Hjelper deg-redaksjonen er det redaksjonssjef som tar alle beslutninger om håndtering, men der oppfølgingsansvaret noen ganger delegeres videre, eventuelt løses ved at redaksjonen leier inn ekstern bistand.

«Vi er jo et produksjonsselskap som leverer TV 2 Hjelper deg til TV 2, så det er en litt annerledes struktur enn det er i veldig mange andre mediebedrifter. Men vi har gjort det i 19 år snart. Over meg publiseringsmessig sitter det en programansvarlig i TV 2. Over meg personalmessig sitter det en daglig leder i Mastiff, som har ansvaret for alle i hele Mastiff», sier redaksjonssjef Jostein Olseng.

«Er det noen problemstillinger i denne type saker som du må gå til høyere nivå med, og hvordan fungerer det?»

«Jeg kan gå til daglig leder med det, men vanligvis håndterer vi det internt i redaksjonen, om vi er i tvil ber vi om hjelp internt fra daglig leder eller HR.»

2.7.3. Anmeldelse

I bedømmingen av ulike enkeltsaker som kan være gråsonetilfeller, påpeker mange av redaksjonene at slike saker drøftes uformelt med politiet før redaksjonsledelsen tar endelig stilling til om sakene skal anmeldes.

«Hver sak må vurderes ut fra de faktiske opplysningene som foreligger i (...) saken. Vi har en samtale med den som blir truet, selvsagt. Vi diskuterer i ledergruppa hvis det er nødvendig og selvsagt med vår kontaktperson i politiet. Men vi har ikke kompetanse til å vurdere hvorvidt en trussel er reell, strengt tatt. Det er det politiet som har. Vi har en lav terskel for å anmelde. Hvis vi er i tvil, anmelder vi», sier VG-redaktør Helje Solberg.

VG anmeldte i 2012 totalt seks trusselsaker til politiet. TV 2 anmeldte fire. TV 2 har i løpet av de siste årene landet på en «nulltoleranselinje» der regelen er at alle trusler skal anmeldes til politiet.

Men i praksis er denne vurderingen sjelden så enkel. Mange journalister kan ønske å unngå øket konfrontasjon som en anmeldelse kan bidra til. Politiet kan dessuten trekke saken i retning av at saken ikke blir anmeldt.

«Det er sjelden politiet kommer med en spesifikk tilråding», sier programdirektør Per Arne Kalbakk i NRK. I en konkret og alvorlig trusselsak mot en NRK-medarbeider, knyttet til det tunge ransmiljøet, anbefalte politiet å ikke gå veien om en anmeldelse.

«Der var det en klar tilråding fra politiet at de mente at det beste ville være at deres innsatsgruppe tok dette direkte med disse enkeltpersonene som de kjente godt. Det var et råd vi valgte å følge. Det var ikke slik at dette var en ordre fra politiet eller noe, men det var et råd som redaksjonsledelsen valgte å følge. Politiet kom tilbake med veldig konkret informasjon om hvordan de hadde fulgt det opp og hva slags tilbakemelding de hadde fått fra det miljøet og det er ikke trusler som har gjentatt seg, så det var det som skjedde da», sier Kalbakk og legger til:

«Når det er sagt, så vil jeg nok mene at når det er så alvorlige trusler, så skal det mye til å ikke anmelde. Men hva er det som er så alvorlig at vi anmelder? Mot NRK, en helt konkret trussel om et anslag mot NRK. Samme hvor generell den er egentlig, så vil vi anmelde. Mot enkeltmedarbeidere, eksplisitte trusler eller trakassering mot enkeltmedarbeidere bør, eller skal, anmeldes.»

TV 2 har en nulltoleranse og ønsker i prinsippet å anmelde alle reelle trusselsaker. «Vår policy er at vi har lav terskel for å anmelde situasjoner der våre ansatte føler seg truet. Helt klare og reelle trusler og fysiske tildragelser har vi nulltoleranse for. Disse anmeldes rutinemessig», sier redaksjonssjef i TV 2 Nyhetene i Oslo, Niklas Lysvåg.

TV 2 Hjelper deg-redaksjonen, som er en del av produksjonsselskapet Mastiff, har litt mer varierende erfaringer med anmeldelser.

«Vi tilbyr alle reporterne at vi skal anmelde trusler og vold. Hvis man føler seg truet eller hvis man er angrepet, anbefaler vi at man anmelder det som er skjedd. I noen tilfeller der reporterne har vært så redde at de ikke ønsker at den som har angrepet skal vite adressen deres, da har vi unnlatt å anmelde. For hvis du anmelder må du oppgi fornærmedes bostedsadresse. I hvert fall har de politidistriktene vi har snakket med slått dette fast, at man må oppgi full adresse og personalia når man anmelder. Våre reportere har hemmelig adresse og hemmelig telefonnummer, og vil ikke den de er redd for skal vite hvor de bor.»

Dagsavisen har som policy at det alltid er avisen som skal anmelde.

«Vi skal ha lav terskel for å kontakte politiet, og lav terskel for å anmelde. Det er alltid avisa som anmelder, eller en av sjefredaktørene. Med mindre det er ekstremt sterke ytringsfrihets- eller journalistiske forhold som ligger til grunn, følger vi politiets råd i slike saker. Vi har ikke noen egen sikkerhetsavdeling», påpeker sjefredaktør Kaia Storvik.

I Aftenposten blir spørsmålet om anmeldelse i praksis løftet helt til topps i den redaksjonelle ledelsen, sier sjefredaktør Hilde Haugsgjerd.

«I praksis er det nyhetsredaktøren og jeg som håndterer det. Trusler skal meldes fra om med én gang, og vi vurderer umiddelbart hvordan vi skal håndtere det. Vi har som klar regel at dersom det er noe vi opplever som en reell trussel, kontakter vi politiet. Er det en helt, helt klar trussel leverer vi en formell anmeldelse. Er vi i tvil drøfter vi det med politiet først. Vi hadde et tilfelle for et par-tre år siden hvor det ikke endte med anmeldelse, men hvor politet sa «Han skal vi følge med på, han skal vi være obs på». På et senere tidspunkt mottok vi en e-post fra samme fyr, ikke en trussel mot oss, men at han kom til å gjøre noe kriminelt mot noen andre, og som vi meldte fra om. Det endte med en sak mot mannen, men ikke med forhold som hadde med trusler mot vår medarbeider å gjøre, men for et annet forhold.»

Redaksjonenes forhold til og opplevelse av politi og påtalemyndighet er også behandlet under delpunkt 2.9.

2.7.4. Tiltak i trusselsituasjoner

Omfang og systematikk varierer til dels betydelig i hva slags tiltak redaksjonene vurderer når det blir fremsatt trusler mot en eller flere medarbeidere.

I NRK er aktuelle sikringstiltak ikke beskrevet spesifikt i det formelle rammeverket som bedriften har etablert.

«Det står ikke noe *spesifikt* om type sikkerhetstiltak, de vurderes fra gang til gang. Men det er jo ikke noen hemmelighet hva som er de mest vanlige: Hemmelig telefon og for eksempel parkeringstiltak, at vi kanskje har innendørs parkering for bilen til en medarbeider som er blitt truet, slik at den ikke står utendørs og er tilgjengelig for noen som ønsker å sabotere bilen. Det har hendt at politiet har iverksatt overvåking og vi har installert alarmsystemer i både boliger og fritidseiendommer, og bredbånd på fritidseiendommer for å kunne ha en sikrere kommunikasjonsmulighet derfra. Det er vel i hovedsak det vi snakker om», sier programdirektør Per Arne Kalbakk.

Redaksjonssjef Niklas Lysvåg i TV 2 er åpen på at TV 2 diskuterer nivå på aktuelle sikkerhetstiltak med politiet. Men redaksjonsledelsen gjør også en selvstendig vurdering av dette, i tett dialog med de medarbeiderne som er berørt.

«Vi har jo vært i kontakt med politiet i flere anledninger for å finne ut hva de kan hjelpe oss med i en slik situasjon, om det er aktuelt med patruljering, råd og vink, om man skal ta inn på hotell, det har vi gjort flere ganger. Vi forsøker å ha åpne og gode samtaler med dem som er involvert», sier Lysvåg.

TV 2 Hjelper deg-redaksjonen prøver ofte å håndtere trusselsaker med å vise utad at reporteren ikke står alene. Etter at redaksjonen i 2008 hadde laget en sak på en håndverker, som reiste rundt og tok betaling for oppdrag uten å fullføre dem, oppsøkte håndverkeren reporteren og opptrådte meget truende.

«Det vi gjorde da var at vi tok den aktuelle reporteren av saken og lot vi en annen reporter voice den og gjøre resten av oppfølgingen, slik at denne mannen ikke skulle være sur på én reporter eller føle at det var én reporter som var ute etter ham, men at det var redaksjonen som lagde saken om ham.»

Norsk Journalistlag (NJ) og Norsk Redaktørforening kom 8. mars 2013 med en felles tilråding om hvordan trussel- og voldssaker mot redaksjonelle medarbeidere bør håndteres. Tilrådingen er formelt styrebehandlet i begge organisasjoner.

Innledningsvis skriver de to presseorganisasjonene:

- Trusler og vold mot redaksjonelle medarbeidere er ingen privatsak. De angår hele redaksjonen og er til syvende og sist en trussel også mot redaktørinstituttet og mediernes samfunnsoppgave.
- Det er et redaktøransvar å håndtere trusler mot redaksjonelle medarbeidere.
- Lytt til den/de som er utsatt for truslene. Redaksjonelle medarbeidere reagerer forskjellig på trusler, både ut fra egen erfaring og posisjon og ut fra truslenes innhold og opphav.
- Norske redaksjoner bør som utgangspunkt ha 0-toleranse for trusler og vold. Vårt generelle råd er at alle trusler som oppleves som reelle politianmeldes. Det samme gjelder selvsagt tilfeller hvor redaksjonelle medarbeidere utsettes for vold i kraft av sin stilling.

I tilrådingen gir deretter NJ og NR ti råd:

1) Informer redaksjonsledelsen om trusselen eller volden.

Trusler er ingen privatsak. Det er viktig at redaksjonsledelsen bidrar til å skape et klima som gjør det naturlig å fortelle at man er blitt truet, eller utsatt for vold. Sørg for at det er et opplegg med kollegastøtte for den/de som utsettes for trusler.

2) Ta kontakt med politiet

a) Det er viktig å opprette god kontakt med politiet. Politidistriktene har ansatte med spesialkompetanse på å vurdere trusler. Lytt til politiets råd. De har ofte et godt grunnlag for å vurdere trusselbildet og hvor reelle de enkelte truslene er.

b) Be politiet om råd om eventuell:

i) Sikring av den truede

ii) Sikring av redaksjonen og redaksjonslokalene (fysisk sikring, skjerpet adgangskontroll osv)

c) Be om å få en personlig kontaktperson i politiet.

d) Be politiet vurdere patruljering ved redaksjonslokalene og der den/de truede bor.

e) Be politiet vurdere behovet for voldsalarm

3) Den enkeltes opplevelse av trusselen

a) Husk at også trusler som av Politiet vurderes til ikke å representere en reell fare kan oppleves som så belastende for den/de det gjelder at forholdet bør anmeldes, og at tiltakene som listes opp i det påfølgende bør vurderes av redaksjonsledelsen og den truede, i samråd med tillitsvalgte og/eller verneombud.

4) Sikring av den truedes bolig

a) Arbeidsgiver bør, med utgangspunkt i råd fra politiet, vurdere om den truedes bolig bør gis egne sikringstiltak. Dette kan gjelde installering av for eksempel:

1. Alarm tilknyttet alarmsentral

2. Sikkerhetslås i ytterdør

3. Kikkehull i ytterdør

4. Utendørs belysning med bevegelsessensor

b) Vurder bruk av vektere til å patruljere ved boligen.

5) Sikring av reisevei

a) Arbeidsgiver bør, med utgangspunkt i råd fra politiet, vurdere tilrettelegging for trygg transport til og fra jobb.

For eksempel:

ii. Tilbud om parkeringsplass i/nær bygget.

iii. Tilbud om taxi til/fra jobb

iv. Tilbud om følge/ledsager til/fra kollektiv1 trafikkpunkt

b) Vurder å endre rutiner ved reise til/fra jobb (ulike reisetidspunkter/reisemåter)

c) Vurder også å endre andre daglige rutiner

5) Andre sikringstiltak for den truede (i samråd med politiet og den truede):

a) Avtal faste kontaktpunkter mellom ledelse og den truede.

b) Sørg for at den truede umiddelbart kan kontaktes på minst to måter.

c) Tilrettelegg arbeidssituasjonen, blant annet med tanke på eventuelle endringer i daglige rutiner - jfr 4 bl.

d) Opprett eventuelt et ekstra telefonabonnement til den truede.

i. Vurder om andre i redaksjonen skal ta ansvar for å ta i mot oppringninger/meldinger på det opprinnelige abonnementet.

ii. Vurder om epost til den truede skal rutes til en annen adresse.

- e) Vurder om den truede og eventuelt dennes familie bør innosjeres på hotell for en periode, eller om det er mulig å tilby annet midlertidig bosted.
- f) Vurder om den truede bør fritas fra jobben en periode, for å få avstand til situasjonen.

6) Sikring av mediehuset/redaksjonen

- a) Trusler mot medlemmer av redaksjonen skaper ofte frykt blant andre i mediehuset. Arbeidsgiver skal informere de tillitsvalgte og verneombud.
- b) Arbeidsgiver bør informere de ansatte i samråd med politiet.
- c) Arbeidsgiver må tenke sikkerhet når det gjelder:
 - i. Bygningsmassen
 - ii. Adgangskontroll

7) Helse m.m.

- a) I samråd med den truede bør arbeidsgiver informere bedriftshelsetjenesten.
- b) I samråd med den truede og bedriftshelsetjeneste bør arbeidsgiver dekke den truedes utgifter til:
 - i. Lege
 - ii. Psykolog
 - iii. Fysioterapeut/kiropraktor
 - iv. Trening/Selvforsvarskurs og liknende.

8) Omtale av trusselen og de som truer

Det er ansvarlig redaktør som beslutter hvorvidt og i så fall hvordan trusler mot redaksjonen eller mot redaksjonelle medarbeidere skal omtales i eget medium. I tillegg til alminnelige nyhetskriterier er det viktig å iytte til den som er utsatt for truslene. Ut fra alminnelige habilitetskriterier bør den/de truede ikke delta i den redaksjonelle dekningen av trusselen mot en selv, med mindre det skjer på kommentar plass og publikum informeres om dette forholdet. En annen vurdering vil være i hvilken utstrekning trusselen skal påvirke den truedes arbeid med dekningen av de personer/miljøer hvor trusselen kommer fra. Det bør være et mål at de som truer i minst mulig grad skal få påvirke redaksjonens dekning og journalistiske prioriteringer, herunder hvilke redaksjonelle medarbeidere som skal jobbe med hvilke saker.

9) Manual- sikkerhetsansvarlig

Vurder å lage en enkel manual for det tilfellet at redaksjonen eller redaksjonelle medarbeidere blir utsatt for trusler. Selv mindre redaksjoner omtaler fra tid til annen personer og miljøer som kan tenkes å ty til trusler for å påvirke redaksjonelle valg og vurderinger. Vurder om det bør oppnevnes en egen sikkerhetsansvarlig i bedriften. Arbeidsmiljølovens kap. 3 pålegger bedriften å utføre systematisk arbeid på dette feltet i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte.

10) Vurder å klage på henleggelse

Enkelte redaksjoner har opplevd at anmeldelser av trusler har blitt henlagt av politiet, på et grunnlag som redaksjonen selv stiller seg uforstående til. Vi oppfordrer de redaksjoner som mener at politiet urettmessig henlegger anmeldelser om å vurdere å klage til statsadvokaten. Kontakt gjerne NR og NJ i slike situasjoner. Høyesterett har gjennom flere rettsavgjørelser gitt uttrykk for at trusler mot journalister er alvorlig og straffeskjerpene, fordi det berører journalistikkens og medienes samfunnsfunksjon. Etter påtrykk fra NJ og NR har Riksadvokaten i rundskriv til politiet og statsadvokatene gjort det klart at dette er saker som skal prioriteres, av samme grunner. Dersom redaksjonen vurderer å klage på en henleggelse, så ta gjerne kontakt med NJ eller NR. Kopi av eventuell klage bør også sendes til Riksadvokaten.

Veilederen er også inntatt som selvstendig vedlegg til denne rapporten.

Vebjørn Selbekk var sjefredaktør i Magazinet da han i 2006 opplevde å få livet snudd på hodet etter trykkingen av en faksimile av Muhammed-karikaturene. Etter å ha levd med et ganske alvorlig trusselbilde, har Selbekk meget konkrete tanker om hvordan han mener en trusselsak bør håndteres av en redaksjonell ledelse. Selbekk er i dag sjefredaktør i avisen Dagen.

«Det første og viktigste er at vi heldigvis har et system i Norge med folk som er profesjonelle på dette og kan håndtere dette, og det er politiet og PST. Det aller første jeg mener må gjøres er å kontakte dem og sette dem inn i hva som er skjedd. Fullstendig åpenhet, alt tilgjengelig materiale må oversendes. Det må være det aller første. For dette er et fag, sikkerhet er et fag, vi er profesjonelle på det vi kan om journalistikk, men vi er ikke det på sikkerhet, sikkerhetsvurderinger og trusselsituasjoner. Det må vi ha profesjonelle til å ta seg av», sier Selbekk.

«Så kommer jo det personlige i forhold til medarbeideren, å støtte og gi support til vedkommende på alle mulige måter. Arbeidsleder må sørge for at vedkommende kan føle seg så trygg som mulig, og da mener jeg at da kan og bør det ikke stå på penger. Må vedkommende reise bort, være på en annen adresse en stund, må arbeidsgiveren legge til rette for det. I slike situasjoner er jo dette belastninger som arbeidstakeren har fått fordi han eller hun har utført et oppdrag på vegne av mediet. Så dette er mediets ansvar, også økonomisk, å sørge for at man kan føle en så stor grad av sikkerhet som mulig.»

Selbekk slår i tillegg fast at arbeidsgiver må ha en fleksibel innstilling til arbeidstidsløsninger og anledning til å ta fri.

«Det bør i stor grad være opp til den enkelte medarbeideren om han eller hun i det hele tatt vil være på jobb eller hvordan man ellers skal legge til rette. Men selv om man skal lytte til signalene fra medarbeideren, har arbeidsgiver et selvstendig ansvar for å sette foten ned hvis noen tar en for stor risiko i forhold til å fortsette på sine oppdrag».

«Hva med andre sikkerhetstiltak? Alarm hjemme og den type ting?»

«Det mener jeg absolutt. Vi installerte alarm med én gang. Det ligger i det jeg sier om at det ikke bør stå på økonomi. Alt som kan få vedkommende til å føle seg mer trygg. Man har som arbeidsgiver et ansvar. Dette har jo med yrkesutøvelsen på vegne av mediet å gjøre».

«Er det andre ting det er viktig å tenke på i forhold til håndteringen av sånne saker?»

«Det handler om å lytte til medarbeideren. Det er viktig at man bevarer selvfølelsen oppi dette. Man må lytte til det medarbeideren sier i forhold til å fortsette å presse på journalistisk, selv om det er farlig. Du må selvfølgelig sette grenser som arbeidsleder, men samtidig ha respekt for at det enkelte ganger er det journalistikken handler om, å faktisk ikke bøye av for trusler, ikke la seg kneble. Det er viktig for meg personlig, og det vil jeg tro at det kan være for andre også», sier Selbekk. Han forteller at han hadde et valg da det eksploderte rundt ørene på ham i januar 2006.

«Det enkleste hadde jo vært å bare reist bort og holdt seg borte. Men da ville jeg følt at de som hadde fremmet truslene hadde vunnet. Der synes jeg Nina Johnsrud har vist et viktig eksempel, nettopp ved å ikke bakke ut, men samtidig ved å være åpen om kostnadene også.»

Han legger til:

«Det var jo to journalister som ble truet i den saken, en Aftenposten-journalist og Johnsrud. De hadde jo to forskjellige tilnæringsmåter. Det kan det selvfølgelig være gode grunner til, men jeg tror det er viktig at man står fram og gir truslene et ansikt og på en måte viser hva det faktisk kan koste også, at man utfordrer denne typen miljø og

situasjoner. Det er noe av journalistikkens vesen, å *ikke* bøye av og å *ikke* la seg true til taushet.»

2.7.5. Forebyggende tiltak

TV 2 har, etter to tidligere saker der medarbeidere har hatt uryddige kilderelasjoner, utarbeidet egne retningslinjer for håndtering av såkalte «risikokilder».

«Først og fremst var det jo da snakk om kriminelle kilder fra énprosentklubbene eller gjengene i Oslo, men det gjelder jo også selvfølgelig personer med uklar psyke, voldstendenser, hevnmotiver, og det vil også gjelde i forhold til ekstreme grupper enten det er på høyre- eller venstresiden, religiøse eller ikke-religiøse», sier redaksjonssjef Niklas Lysvåg.

«Hva står på den listen?»

«Det går på at man må beholde en kontroll. Det betyr at om man skal fungere som en som noen vil snakke med må man kunne ta en øl, to øl også, men aldri miste kontrollen. Aldri sette seg inn i en bil til noen andre, med flere andre, alltid melde fra på SMS med «nå går jeg inn i møtet, jeg regner med det vil vare så og så lenge, jeg melder deg med én gang det er ferdig».

«Ikke være alene og alltid være to?»

«Nei, man kan være alene, men alltid på et offentlig sted og passe på at man ikke setter seg inn i andres biler, inn i andres leiligheter. Alltid melde fra idet man går inn i «risikoperioden», som man kan kalle det, og alltid melde fra med en gang man er ute. Det var vi ganske flinke til å etterleve en stund. Nå er det ikke så mye gjengjobbing lenger, ransmiljøene er mer eller mindre borte, ingen er så tunge på gjeng i Oslo lenger som det vi var da», sier Lysvåg.

Også TV 2 Hjelper deg-redaksjonen har egne rutiner på hvordan medarbeidere skal opptre på risikooppdrag, og spesielt hvis man blir angrepet.

«Det er å kontakte redaksjonsledelsen og ringe politiet om man trenger hjelp derfra», sier redaksjonssjef Jostein Olseng.

«Er rutinene nedfelt skriftlig, eller overlevert muntlig?»

«Den snakker vi om hver uke på redaksjonsmøtet. Før folk reiser ut på oppdrag også snakker vi om det.»

NRK har i dag instruksjer både for sikkerhet på risikooppdrag, spesielt i utlandet, og for opplæring av journalister som skal jobbe opp mot kriminelle og/eller politisk ekstreme miljøer.

«Da skal det være en forhåndsbrief som gjør våre medarbeidere forberedt på mulige scenarier. Det skal være tett kontakt med ansvarlig leder i redaksjonen på hva som skjer i saken og på helt konkrete bevegelser inn mot kilder, og det skal foretas vurderinger underveis og med en debrief etterpå. Oppstår det truende situasjoner skal man selvfølgelig trekke seg så fort som mulig ut av dem og melde fra så fort som mulig. Det er i hovedsak rutinene som vi ønsker å følge», sier programdirektør Per Arne Kalbakk.

«Hvordan har utviklingen i NRK vært i forhold til å få rutiner på plass?»

«Tradisjonelt i NRK og nok også i de aller fleste redaksjoner, har dette levd som uformelle rutiner fra generasjon til generasjon av journalister, men uten at det er nedtegnet på noe vis. Det har jo den ulempen at det øker faren for at like trusler håndteres ulikt på ulike steder og ulike tider», erkjenner Kalbakk.

Det var spesielt drapet på Dagbladets medarbeider Carsten Thomassen på hotellet Serena i Kabul 14. januar 2008 som i NRK og andre mediebedrifter førte til et kraftig

skjerpet fokus på sikkerhet ved utenlandsoppdrag. Flere mediebedrifter har med presseorganisasjonenes hjelp sendt medarbeidere på sikkerhetskurs i Wales i Storbritannia, som tilbys av et selskap som drives av tidligere britiske spesialstyrkesoldater fra blant annet Special Air Service (SAS).

«Planmessig og rutinemessig har dette kurset vært obligatorisk siden 2009 for alle som skal ut. Bortsett fra det er det nok politiet vi oftest rådfører oss med ved konkrete sikkerhetsvurderinger», sier Kalbakk. Da drapet på Thomassen skjedde i 2008, arbeidet Kalbakk selv i Dagbladet.

I NRKs interne rundskriv «I 20 Sikkerhet på utenlands risikooppdrag» heter det:

«Formål

Denne instruks omfatter alle NRKs oppdrag utenlands som innebærer særlig risiko (situasjoner knyttet til eller preget av krig, konflikter eller terrorhandlinger).

Programdirektør er ansvarlig for at medarbeidere er kjent med og til enhver tid følger de gjeldende instruksjoner for sikkerhet i slike situasjoner. Instruksjonen skal bidra til å ivareta den personlige sikkerheten.

Ansvarsbeskrivelse

Programdirektør er ansvarlig for at instruksjonen følges på lavere nivå i organisasjonen.

Programdirektør skal være orientert i forkant om hver enkelt reise.

Programredaktør er ansvarlig for at de aktuelle medarbeiderne har gjennomgått tilfredsstillende sikkerhetsopplæring, og godkjenner hver enkelt reise. Ingen på lavere nivå enn programredaktør kan godkjenne slike reiser. Programredaktør er ansvarlig for at hjemmeredaksjonen ivaretar og koordinerer kontakten med medarbeidere på reise.

Nærmeste leder med personalansvar er ansvarlig for at medarbeidere som skal ut på slike reiser har riktig kompetanse og er skikket til oppdraget. Denne lederen er også ansvarlig for at medarbeider har riktig utstyr, og at dette er vedlikeholdt.

Hjemmeredaksjon skal ivareta de nødvendige sikkerhetssamtaler underveis, og alltid ved forflytninger. Hjemmeredaksjon skal koordinere henvendelser til medarbeiderne, og sørge for at arbeidsbelastningen ikke blir for stor. Hjemmeredaksjon skal ta kontakt med programredaktør eller programdirektør dersom sikkerhetssituasjonen endrer seg.

Medarbeideren har ansvar for egen løpende sikkerhetsvurdering. Medarbeideren skal også selv vurdere hviletid/jobbetid og ivareta en forsvarlig balanse mellom arbeid og restitusjon. Dersom det er vanskelig å ivareta denne balansen, skal medarbeideren ta kontakt med nærmeste leder med personalansvar.

Kompetanse

Alle medarbeidere i NRK som skal ut på denne typen oppdrag skal ha gjennomført sikkerhetskurs som blant annet inneholder førstehjelpskurs hvert 4. år og minimum hvert 5. år. Kravet til opplæring gjelder alle i reisefølget.

Eksempler på typer sikkerhetskurs som tilfredsstillende NRKs krav er AKEs sikkerhetskurs i Wales og STUPs tilsvarende kurs.

Alle medarbeidere som er omfattet av denne instruksjonen skal som hovedregel gjennomføre årlige oppfølgingskurs (skreddersydd dagskurs med fokus på førstehjelp), minimum hvert annet år.

Utstyr

Sikkerhetsutstyr for denne type oppdrag:

- *Verneutstyr. Dette vil normalt være splintvest, hjelm og gassmaske. Utstyret skal kontrolleres og være tilpasset før avreise.*
- *Førstehjelpsutstyr/medisiner. Dette er pakket ferdig og plombert. Innholdet stemmer overens med førstehjelpsopplæringen.*

- *Kommunikasjonsutstyr. Dette er hovedsakelig mobiltelefon, men satellittelefon skal medbringes der det er nødvendig med reservesamband.*

Alt utstyr skal kontrolleres årlig. Ansvaret ligger hos gruppeleder/redaksjonssjef, og kontrollen gjennomføres sammen med verneombudet. Dette gjelder alle typer sikkerhetsutstyr.

Forberedelser

Medarbeideren har en selvstendig reservasjonsmulighet for denne typen oppdrag. Medarbeiderne skal før de reiser ha gjennomgått følgende forberedelser i samarbeid med leder:

- *Sikkerhetsvurdering av den aktuelle situasjonen. Kilder: Utenriksdep., Forsvaret, egen redaksjons vurdering og eventuelle andre kilder.*
- *Utstyr, jfr eget punkt*
- *Egnehetsvurdering av medarbeideren skal være foretatt av personalansvarlig leder før hvert enkelt oppdrag*
- *Helsevurdering. Egenvurdering av helsesituasjon og vaksinasjonsstatus. Ta kontakt med BHT i forhold til vaksinasjonsbehov og eventuell profylakse.*
- *Avtale rutiner for kontakt med hjemmeredaksjon/personalansvarlig leder*

Personalansvarlig leder har ansvaret for at medarbeideren får tilstrekkelig arbeidstid til nødvendige forberedelser.

Oppfølging i ettertid

Ved hjemkomst skal medarbeideren ha en samtale med personalansvarlig leder så snart som mulig. Ferie og eventuell avspasering skal legges etter denne samtalen.

Bedriftshelsetjenesten skal kobles inn dersom enten leder eller medarbeideren mener at det er behov for det.

Umiddelbart etter hjemkomst fra oppdrag av denne typen skal medarbeideren ha minst en dag disponibel til etterarbeid, utstyrssjekk og samtale med leder.

Den tilsvarende instruksen for farefulle innenriksoppdrag, kalt «I 30 Sikkerhet på reportasjeoppdrag», ble tidlig i mars 2013 oppdatert av NRK.

Flere journalister som rapport skriver har vært i kontakt med i forbindelse med arbeidet med denne rapporten, peker på at det er vanlig at de journalistene som er truet, snakker sammen og utveksler erfaringer. Det betyr imidlertid at personlige nettverk er helt avgjørende for hvor mye hjelp man får, også når det gjelder å forebygge videre problemer. Dette gjelder blant annet utveksling av kunnskap om hvordan man skal gå fram blant annet for å sørge for at hjemmeadressen din ikke lenger blir søkbar på nettet.

«Vi sjekker jevnlig at ikke adressene våre er på internett. Jeg har ikke nummeret mitt på Opplysningen heller, jeg har valgt en litt mer anonym variant på det. Men det er sånne forebyggende tiltak. Lukkede Facebook-profiler. Hvis noen vil prøve på noe, så er det i alle fall *litt* vanskeligere å finne oss», sier en krimreporter.

Flere av journalistene føler at redaksjonsledere i mange av mediehusene ikke har tilstrekkelig kompetanse til å gi råd og håndtere trusselsaker. Det er i dag ikke noe organisert samarbeid mellom redaksjonene på ledernivå.

2.8. Publisistiske avveininger

I intervjuene er det stilt fire spørsmål av mer overordnet, publisistisk karakter.

- Er du enig eller uenig i at en trussel mot en enkeltmedarbeider er en trussel mot hele redaksjonen?
- Bør redaksjonen og journalisten være åpen på at det er fremsatt en trussel? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Bør journalisten fortsette å drive journalistikk mot de samme miljøene? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Kan trusler mot en journalist utløse inhabilitet?

At en trussel mot en enkeltjournalist er en trussel mot hele redaksjonen ble opprinnelig formulert i NJs råd til redaksjoner for håndtering av trusselsaker.²⁷ I den omforente tilrådingen som 8. mars 2013 ble sendt ut av Norsk Redaktørforening (NR) og Norsk Journalistlag (NJ) er denne språkdrakten noe dempet.

«Trusler og vold mot redaksjonelle medarbeidere er ingen privatsak. De angår hele redaksjonen og er til syvende og sist en trussel også mot redaktørinstituttet og mediernes samfunnsoppgave», lyder nå formuleringen.

Aftenpostens sjefredaktør Hilde Haugsgjerd er en av de som stusset litt over NJs opprinnelige formulering.

«Jeg vil ikke polemisere mot det, men jeg synes kanskje det er en litt pussig måte å si det på», sa Haugsgjerd i et intervju, før NR og NJs felles tilråding var kommet på plass. Haugsgjerd presiserte imidlertid:

«Jeg er ikke direkte uenig. Det er jo en trussel mot vår redaksjon og vår redaksjonelle aktivitet. Det er mitt ansvar å håndtere det, det er ikke noe som skal være noe individualisert.»

VG-redaktør Helje Solberg legger seg på samme linje som i NJ og NRs felles tilråding. «En trussel mot en av våre ansatte er ingen privatsak», slår Solberg fast.

Dette er synspunkter som i all hovedsak deles av de som er blitt intervjuet til rapporten.

I spørsmålet om hvorvidt trusler som en hovedregel alltid skal offentliggjøres, er det større uenighet blant redaksjonslederne som er intervjuet.

Per Arne Kalbakk i NRK mener at hovedregelen bør være at redaksjonen forteller om truslene offentlig.

«Men jeg tror ikke det er riktig å være bastant på det, for det kan finnes unntak. Jeg ser at det kan finnes situasjoner hvor offentlighet, i hvert fall der og da, bidrar til å eskalere trusselbildet mer enn å dempe det. Da snakker vi om alvorlige trusler. I slike situasjoner er det klokt å ha en god dialog med politiet. Hovedregelen vår er jo å anmelde truende/trakasserende atferd, og at vi også mener at det er viktig å være offentlig rundt det, med mindre det øker belastningen for den medarbeideren det gjelder».

Kalbakk nevner et konkret eksempel rundt en profilert programleder som på plakater ble hengt ut som pedofil overgriper.

«Siden det var en trakassering av ham som enkeltperson var det formelt vanskelig for NRK å anmelde, men han anmeldte selv, noe vi oppfordret ham til. Dette var også noe det var offentlighet rundt. Vår vurdering var at det var viktig med oppmerksomhet rundt det, slik at det ikke bare blir feid under teppet som om det skal være en del av jobben. Jeg synes ikke det er riktig. Vi må skape motstand mot den type atferd, også ved å være åpen om at det skjer.»

²⁷ «NJs råd til redaksjoner som utsettes for trusler og vold», datert 5. desember 2012, av Trond Idås.

Redaksjonssjef Niklas Lysvåg mener imidlertid at det må være de ordinære nyhetskriteriene som er avgjørende for om en trusselsak skal offentliggjøres eller ikke. Lysvåg er uenig i at hans egen kanal valgte å toppe nyhetssendingen med Arfan Bhattis trusler mot en TV 2-fotograf i Oslo tinghus.

«Jeg synes det er en sak, men jeg syntes ikke vi skulle starte en dagsorden-sending med den saken. Heller ikke en 21-sending. Men når Mulla Krekar slår til vårt kamera nede i resepsjonen, er det åpenbart en sak. Hele verden ville snakke med Mulla Krekar den dagen. Han er et stort internasjonalt navn. Når han kommer til TV 2-huset og gjør et intervju med Al Jazeera, bedriver vi normal journalistisk virksomhet når vi står og venter når han kommer ut. Når vi spør om han vil kommentere dommen, klikker det for han. Det synes jeg er en åpenbar sak.»

«Så det er nyhetskriteriene, slik du ser det, som må være avgjørende for om man publiserer en sak?»

«Jeg synes ikke det er et selvstendig kriterium at noen har truet oss», svarer Lysvåg. Og legger til: «Jeg tror ikke det er noen argumenter ut over de vanlige nyhetskriteriene og det som ligger i tv-faget som kan gjøre det mer aktuelt å ha det på lufta. Jeg tror ikke at det å publisere en trussel på noen som helst måte skremmer dem.»

I kjølvannet av Dagsavisens håndtering av trusselen mot journalist Nina Johnsrud, har Johnsrud selv gått ut med kritikk av sin egen ledelse for beslutningen om å ta henne av saksfeltet. Dette skjedde da politiet siktet og pågrep personen som stod bak trusselen. De som er intervjuet til rapporten ønsker ikke å kommentere Dagsavisens håndtering av dette direkte.

Men på generelt grunnlag ytrer flere seg.

«Jeg tenker at utgangspunktet er at journalistikken er fri, og så lenge journalisten selv er komfortabel med det og selv har lyst til å jobbe videre med stoffområdet, og vi vurderer det som sikkert nok, mener jeg at vi ikke kan la oss stoppe av det», sier programdirektør Per Arne Kalbakk i NRK.

«Generelt vil det være et knefall hvis man skal ta journalister av et felt hvis de har blitt truet. Virkelig. Det mener jeg veldig sterkt. Det betyr ikke at jeg ikke forstår at det kan være hensyn som gjør at Nina Johnsrud ikke kan ta seg av akkurat den ene saken som hun kanskje skal vitne i, som hun anmelder», sier Niklas Lysvåg i TV 2. Han mener det å ta en reporter av et stoffområde etter at vedkommende er truet, vil kunne bli oppfattet som at mediene lar seg true til taushet.

«Da går det utover vår frihet. Konsekvensene av den type tankegang vil kunne bli veldig, veldig store og negative.»

TV 2-reporter Jens Christian Nørve sier det har vært viktig i de enkeltsakene han selv har opplevd å være tydelig på at han ikke kom til å bøye av.

«Det er viktig å vise at du ikke lar deg kneble, ikke sant. Like fullt er det viktig også å sette flere reportere på samme tema slik at kolleger kan avlaste hverandre i et team, at det er flere som har kunnskap om samme saksområde, jeg tror det er viktig at det fordeles i redaksjonene. Dersom det oppstår en truende situasjon, kan det hende at en må tas av, hvis han eller hun synes det blir for ubehagelig. Og da er det viktig at kunnskapen om det man jobber med er delt på flere, at ikke redaksjonen blir satt på null. Men hvis medarbeideren selv ønsker å bidra og fortsette, må han få lov til å gjøre det.»

Generalsekretær Per Edgar Kokkvold i Norsk presseforbund synes spørsmålet om å beholde en truet medarbeider på samme stoffområde er en krevende og komplisert avveining.

«Det er en selvfølge at hun ikke kunne skrive om sin egen trusselsak. Men hun kunne skrive om miljøet i andre sammenhenger, og det mener jeg at en redaktør i en slik

situasjon burde ha spurt om. «Ønsker du å fortsette å skrive om dette miljøet? Er du sikker på det, føler du at det er trygt å gjøre det?» Hvis vedkommende sier «Ja, det vil jeg» mener jeg at man da skal gjøre det. Alternativet er ille. Det er at man bringer mennesker til taushet ved å true dem på livet.»

Kokkvold, som selv var redaktør i Arbeiderbladet/Dagsavisen tidligere, skynder seg å presisere at det er gråsoner i denne saken som i alle andre.

I saken knyttet til truslene fra Profetens Ummah-talsmann Ubaydullah Hussain mot Nina Johnsrud og en journalist fra Aftenposten, har de to journalistene valgt å håndtere saken helt forskjellig. Johnsrud valgte å stå fram, noe journalisten i Aftenposten ikke ønsket å gjøre. Kokkvold kommenterer dette slik:

«Hvis du spør meg hvordan jeg som redaktør i de to tilfellene ville ha valgt å forholde meg, så ville det være umulig å nekte en journalist som ønsket publisitet rundt dette å få det.»

Men han mener det også må respekteres dersom en journalist IKKE ønsker offentlighet rundt en trussel mot sin egen person.

«I en ideell verden så kunne man tenke seg en total samordning som gjør det enklere for alle. Men i realitetens verden må man kunne behandle de forskjellige journalistene som er truet individuelt.»

2.9. Dialogen med politiet

Mange redaksjoner har et motsetningsfylt forhold til og opplevelse av dialogen med politiet. Flere redaksjoner peker på at dialogen ved vurdering av ulike trusselsaker er god, mens kvaliteten faller kraftig når sakene skal påtalemessig vurderes og eventuelt følges opp. Et stort antall saker henlegges, og med dårlig informasjon tilbake til de redaksjonene som har anmeldt sakene.

NR og NJ har i flere omganger klaget på den manglende påtalemessige oppfølgingen av denne typer saker. I sitt rundskriv datert 27. februar 2013 om «Mål og prioriteringer fr straffesaksbehandlingen i 2013 - Politiet og Statsadvokatene», skrev Riksadvokaten imidlertid:

«Fra tid til annen blir representanter for pressen utsatt for trusler eller vold. I et demokratisk samfunn er det av grunnleggende betydning å sikre en fri og uavhengig presse.

Påtalemyndigheten har ansvar for å bidra til å sikre dette vernet ved å sørge for at adekvat etterforskning iverksettes og ved nedleggelse av strenge påstander for domstolene. De enkeltpersoner i pressen som utsettes for slik kriminalitet har, etter riksadvokatens syn, krav på den støtte som ligger i at arbeidsgiver tar belastningen med å anmelde og kreve påtale, og det er således intet krav om at den forulempede selv inngir anmeldelse. Dette vil også gjelde ved overtredelse av straffeloven § 228, idet allmenne hensyn normalt vil foreligge.»

Aftenpostens sjefredaktør Hilde Hausgjørd er fornøyd med politiet.

«Vi holder kontakten med politiet, ber dem om råd, og følger de rådene vi får. Vår erfaring er at politiet følger opp våre folk, vil vite hvor de oppholder seg, patruljerer der, ringer til folk i dagene og ukene etter de har mottatt trusler og hører hvordan det går», sier Hausgjørd. Omtrent det samme sier programdirektør Per Arne Kalbakk i NRK.

«Vi opplever at vi får ærlige og kompetente råd fra politiet, uten at de binder oss på noe vis. I slike sammenhenger har vi opplevd de kontaktene vi har i politiet som profesjonelle og gode», sier Kalbakk.

«Samtidig ønsker jo politiet sjelden mest mulig offentlighet om sine etterforskningsskritt og kontakt med kriminelle eller ekstreme miljøer. Deres ønsketerskel for offentlighet rundt en anmeldelse ligger nok høyere enn for oss. Det hender nok at vi vurderer forskjellig, men når det gjelder å ta sakene på alvor, tror jeg aldri jeg har opplevd at politiet ikke tar trusler mot oss som mediebedrift alvorlig.»

«Vi er fornøyd med at vi har en egen kontaktperson i politiet. Den kontakten håndterer Merete Crowo. Særlig i forkant av en mulig anmeldelse, opplever vi kontakten som god, at vedkommende er tilgjengelig, og dette er til stor nytte for oss. Men vi savner derimot bedre tilbakemeldinger på sakene som blir anmeldt. Så langt er alle sakene henlagt», sier VG-redaktør Helje Solberg. VG anmeldte alene seks trusselsaker i 2012.

Dagsavisens sjefredaktør har også mye godt å si om politiet.

«Jeg synes samarbeidet har vært positivt på veldig mange måter. De var raskt på, jeg oppfattet at de tok saken veldig alvorlig, de har vært tydelige i enkeltmøtene på hvilke råd de gir, noe det har vært lett å forholde seg til. De har vært veldig tilgjengelige for oss. Aller viktigst har det vært at de har vært veldig kjappe på tilbakemeldinger til den som faktisk har vært truet, og de har gjennomført konkrete tiltak», sier Kaia Storvik.

«De har vært veldig imøtekommende med informasjon og svart på spørsmål. De har vært med på runder her på huset her. Det har vært veldig positivt. Det jeg derimot har opplevd som veldig negativt, og som veldig ofte er negativt i møte med politiet, er at de har vært veldig ovenfra og ned, men det har ikke vært noe egentlig *problem*», sier Storvik.

TV 2 har hatt veldig blandede opplevelser av dialogen med politiet i trusselsaker. Ved ett tilfelle, som også er nærmere beskrevet i profilintervjuet med Jens Chr. Nørve tidligere i rapporten, hevdet Oslo politidistrikt at det forelå et alvorlig trusselbilde mot Nørve og Kadafi Zaman. De to arbeidet da med å avsløre en etterretningsrapport fra Oslo-politiet, der politiet mer enn antydte at et sikkerhetsselskap som arbeidet for Kjell Inge Røkke-systemet hadde begått avlytting og andre lovbrudd.

«Det var jo politiets strategiske stab her i Oslo som selv hadde skrevet den rapporten og den inneholdt jo en masse ting. Den var nok ikke ment for offentligheten for å si det mildt. De var nok hverken stolt av måten det var skrevet på eller innholdet i den, og ville jo på død og liv ha den tilbake. (...) Jeg så ikke det som en tydelig trussel mot meg eller våre journalister den gang. Jeg tror politiet hadde en klar egen interesse av å fortelle mye om den trusselen for å få oss til å ikke publisere», sier redaksjonssjef Niklas Lysvåg.

«Fikk dere noen gang vite hvor de truslene egentlig kom fra?»

«Nei. Jeg tror politiet hadde en egeninteresse av å fortelle at dette var skummelt og farlig for oss å publisere, og at dette egentlig var et kamuflert forsøk på å stanse publiseringen av saken.»

«Hvordan har du opplevd dialogen med politiet, generelt?»

«Politiet fremstår som nytt. Det er et nytt regime nå.»

«Når kom dette skiftet?»

«Det kom etter 22. juli, med en ny PST-sjef, ny politimester i Oslo, ny politidirektør, ny org.krim-sjef. Det er nye folk som er inne nå, som er lettere tilgjengelige, tar litt større plass i offentligheten. Det er en mer offensiv tone. Jeg tror det har å gjøre med at mange er blitt byttet ut og at det er en ny forståelse i politiet for deres rolle i offentligheten.»

TV 2 Hjelper deg-redaksjonen i Mastiff har mange negative opplevelser av dialogen med politiet. Redaksjonen har i løpet av 19 år aldri opplevd at en anmeldelse har ført til dom eller annen påtalemessig reaksjon.

«Vi er kanskje en av de få som ikke anmelder alt, og det er fordi vi har hatt flere saker der våre reportere har følt det mer ubehagelig når det anmeldes, fordi vi har fått tilbake fra politiet at det å lage journalistikk på den måten som vi gjør, er gjensidig provokasjon. Det er nesten greit å bli slått ned da, er den tilbakemeldinga vi har fått av politiet», sier redaksjonssjef Jostein Olseng. Han forteller om en sak de laget i 2007, om en bruktbilselger i Hokksund i Buskerud. Da et team 12. april 2007 oppsøkte mannen på hans kombinerte bopel og næringsadresse, gikk han til angrep på journalisten og fotografen, begge kvinner.

«Han tok fra dem kameraet, gikk til angrep og ødela utstyret. Han gikk også til angrep på de to jentene. Da anmeldte vi, men politiet konkluderte med at det var en provokasjon å prøve og få tilsvar fra ham (...). Vi driver undersøkende forbrukerjournalistikk. Vi er opptatt av å gi dem som utsettes for kritikk mulighet for tilsvar. At det skal være en provokasjon som gjør at det er greit å bli angrepet, det virker lite gjennomtenkt», sier Olseng.

I et brev fra Søndre Buskerud politidistrikt, datert 7. mars 2013, bekrefter politiinspektør Hans Egil Seljordslia i all hovedsak redaksjonssjefens fremstilling.

I brevet skriver politiinspektøren:

*«Det vises til Deres henvendelse i ovenfor nevnte sak av 5.mars då.
Saken er etterforsket og påtalemessig vurdert som en legemsfornærmelse (straffelovens §228,1.ledd) hos politiet.
Saken er henlagt med hjemmel i straffelovens §228,3.ledd, idet etterforskningen har vist at en ikke kunne utelukke at det forelå en forutgående provokasjon fra fornærmedes side ovenfor mistenkte forut for voldsutøvelsen.
Så langt en kjenner til foreligger det ikke noe særskilt lovmessig vern for journalister utover straffelovens generelle bestemmelse på dette område».*

Olseng forteller at redaksjonen i flere saker har overlevert ganske overbevisende dokumentasjon til politiet på de faktiske forhold.

«Vi har opplevd at en sak henlegges - det var riktignok i Sverige - når vi har på video at vår reporter blir slått og dyttet ned en trapp. Den ble henlagt på grunn av bevisets stilling, enda vi har videoopptak av det som skjedde».

«Hva tenker du om hvordan politiet behandler disse sakene?»

«Jeg synes det er veldig uheldig. Jeg synes det er helt feil signal å sende ut også. De vi lager saker på har i utgangspunktet, i alle fall veldig ofte, begått kriminalitet i utgangspunktet. Det er jo forretningsmessig kriminalitet, ikke vold, men det er like fullt ulovlig å for eksempel stille på kilometerstanden eller lure folk for hundre tusen kroner. Når vi skal få tilsvar fra de som står bak, på hvorfor de har gjort det, er det i politiets øyne en verre provokasjon å komme med tv-kamera enn å slå. Det synes jeg er vanskelig å forstå.»

2.10. Trusselbilde i utlandet

Ved starten av arbeidet med denne rapporten, var rapportskriver kjent med at det foreligger et spesifikt trusselbilde mot norske journalister som drar til utlandet for å dekke konflikter der militante islamister er involvert. Syria er en slik konflikt. Trusselbildet, som

innebærer en reell fare for at norske journalister kan bli kidnappet og/eller drept, henger sammen med at norske ekstreme islamister har kommunikasjonskanaler og tilhører et uformelt og fragmentarisk, internasjonalt nettverk der antipatier mot norske journalister blir formidlet til islamske «brødre» i utlandet. Norske journalister kan dermed bli forsøkt tatt av dage som en konsekvens av hvordan norske ytterliggående islamister opplever mediene i Norge.

Ved arbeidet med rapporten, er de redaksjonelle arbeidslederne konfrontert med disse faktaopplysningene som en stikkprøve på hvordan kvaliteten er på sikkerhetsvurderinger internt i de forskjellige mediehusene og hva gjelder dialogen mellom politiet og mediene.

Hovedfunnene fra denne runden, er at NRK åpent bekrefter å ha mottatt slik informasjon, at VG ikke vil kommentere det og trolig har fått informasjon i en eller annen utstrekning, mens Aftenposten, Dagsavisen og TV 2 ikke har noen kjennskap til det aktuelle trusselbildet.

Manglende kjennskap til det aktuelle trusselbildet kan bidra til at redaksjonelle ledere i norske medier velger å sende medarbeidere til konfliktområder der risikoen er langt høyere enn det man egentlig tror.

Programdirektør Per Arne Kalbakk i NRK sier at opplysningene om at det foreligger en spesifikk trussel mot norske journalister har fått direkte konsekvenser for redaksjonelle vurderinger som NRK gjør og har gjort, blant annet i forhold til dekningen av borgerkrigen i Syria.

«Jeg er kjent med det så konkret og helt ned på navn og konkrete situasjoner knyttet til borgerkrigen i Syria, og som har vært av en sånn karakter at vi har tatt det med som en viktig del av hvordan vi jobber», sier Kalbakk og legger til:

«Det var Stein Bjøntegård som nyhetsredaktør som tok det opp med meg og jeg orienterte kringkastingssjefen. Vi var enige om en varsomhetsvurdering, og vurderte det dit at det forelå en alvorlig og konkret fare. (...) Det har jo for oss hatt den konsekvensen at vi har vært tilbakeholdne med å dra inn i Syria i det store og hele, mens trusselvurderingen er som den er. Hvilket er jo forferdelig ugreit, for det å kunne rapportere førstehånds fra konfliktområder er jo viktig. Men det framsto som en svært alvorlig og veldig konkret trussel.»

Niklas Lysvåg i TV 2 sier at han ikke er kjent med trusselen. Det samme slår sjefredaktør Kaia Storvik i Dagsavisen fast, samt sjefredaktør Hilde Haugsgjerd i Aftenposten.

VG-redaktør Helje Solberg er imidlertid mer utydlig i sine kommentarer.

«Jeg tror jeg må velge å ikke kommentere ditt spørsmål.»

«**Du har ingen kommentar?**»

«Nei, jeg har ingen kommentar.»

«Det jeg kan si er at jeg kjenner ikke til at det eksisterer et trusselbilde mot navngitte norske journalister, det er jeg *ikke* kjent med.»

«**Du er veldig spesifikk på dette med *navngitte* norske journalister. Hvis jeg spør om du er kjent med at det finnes et trusselbilde mot norske journalister dersom de skulle dukke opp i områder som er kontrollert av militante islamister, hva svarer du da?**»

«Nei, jeg har ikke lyst til å kommentere det spørsmålet.»

2.11. Veien videre

2.11.1. Trusselbildet

Aftenposten-redaktør Hilde Haugsgjerd tror trusselbildet mot norske journalister i tiden framover gradvis vil bli mer alvorlig.

«Jeg tror antall trusler mot redaksjoner i Norge kan komme til å øke i takt med det som skjer knyttet til bruken av terror internasjonalt. Konflikter knyttet til islamistiske miljøer. De miljøene er jo i en viss vekst, og vi vet at de finnes også i Norge. Jeg er derfor forberedt på at det kan komme noen flere trusler enn det det har gjort før. Derfor er det viktig at vi har gode rutiner og god håndtering av det og tar det på alvor», sier Haugsgjerd.

Hun mener imidlertid at trusler i dag ikke er noe stort problem, og at det er viktig at trusler ikke blir misbrukt som en fagligpolitisk kampsak fra NJs side.

«I det mer fagpolitiske bakteppet som jeg aner i det voldsomme engasjementet NJ har hatt i det siste, skaper de et bilde av at det er et mer utbredt problem enn det egentlig er. Det jeg er bekymret for, er alvorlige, ekte trusler. De tror jeg ikke det er mange av i Norge. Det er noen hvert år, men det er ikke veldig mange. Det er ikke 20 prosent som opplever det i arbeidshverdagen sin. Men jeg tror det vil bli noen flere av det. Og det må behandles på alvor og på en ordentlig måte. Derfor vil jeg heller diskutere dette konkret, mer enn som en faglig-politisk eller publisistisk-politisk sak», sier Haugsgjerd.

Avtroppende generalsekretær i Norsk Presseforbund, Per Edgar Kokkvold, tror også mediene må være forberedt på flere trusler og et mer tilspisset klima.

«Det er veldig vanskelig for amatører, og kanskje enda vanskeligere for psykiatere, å vite hva som måtte inspirere andre. Men jeg tror vi skal være realistiske. Alle som hater moderniteten, demokratiet, ytringsfriheten, folkestyret, de vet jo at pressen er, om ikke *den* viktigste, så i alle fall ett av de viktigste elementene i dette samfunnet. Derfor vil de som ønsker alt dette til livs, alltid betrakte pressefolk som en alvorlig fiende, og som man i verste fall ønsker å tilintetgjøre i ordets virkelige forstand. Det er derfor jeg mener at hvis det er trusler som går på livet løs så må man ta dette alvorlig.»

2.11.2. Håndtering

Kokkvold fortsetter med å foreslå at presseorganisasjonene samler seg om å utnevne en spesiell «sikkerhetskomite»:

«Jeg mener at det er grunn for pressen til å samle folk til en liten ad hoc-gruppe - eller noe mer enn ad hoc-gruppe - med folk som sitter med kompetanse og kunnskaper og erfaring på disse feltene, som samler seg når det er grunn til det.»

«Hva er bildet ditt av mediehusene, har de gode nok rutiner på dette området?»

«Det tror jeg ikke. Det tviler jeg sterkt på. Jeg tror ikke det er mulig å skape helt enhetlige rutiner fordi menneskene som trues er så forskjellige og deres reaksjoner vil være så forskjellige at det er vanskelig. Men det ville jo være rart om man hadde gode nok rutiner, for rutiner bygges jo opp etterhvert som man får behov for å ha det», sier Kokkvold.

Aftenpostens sjefredaktør er enig med Kokkvold i at felles regler aldri vil være mulig å oppnå.

«Du kan aldri lage regler som skal gjelde for alle. Jeg er sjef her, andre redaktører er sjef andre steder. Jeg vil ikke ha noe av at andre skal bestemme hvordan jeg skal gjøre det. Vi skal gjøre det slik vi mener er best og håndtere sakene utifra de erfaringene vi har, i

forhold til Aftenpostens medietype og ut fra våre medarbeidere, hva som gir dem best mulig trygghet, hva som ivaretar ytringsfriheten og vårt samfunnsoppdrag best mulig.» Men Haugsgjerd støtter initiativet til NJ og NR om å lage en felles, veiledende anbefaling for håndtering av trusselsaker.

«Jeg tror det er lurt av NJ og NR å lage en felles veiledende anbefaling som nye redaktører eller redaktører som aldri har opplevd dette før kan lene seg på og ta i bruk. Jeg tror vi bør drive erfaringsutveksling og hjelpe hverandre. Og som sagt, jeg har sagt til redaktørforeningen og jeg tror jeg har sagt det til Trond Idås, vi stiller gjerne opp og deler våre erfaringer og tar imot folk som ønsker å høre hvordan vi gjør det.»

Men hva tenker norske medieledere og journalister om hvordan man best mulig skal demme opp for den forverrede situasjonen som mange frykter vil komme?

«De som er potensielle truere, må forstå vår rolle som journalister. Vi er ikke politiet. Derfor er det viktig for oss, og har alltid vært viktig for oss, er det viktig å også ha kilder i disse miljøene. Når vi dekker ransmiljøet, Profetens Ummah eller gjenger, er det viktig å ha noen andre linjer inn der også, som vi kan samtale med relativt åpent. Personer som forstår hvem vi er, at vi er formidlere av nyheter. Ja, vi graver i saker, vi ønsker at det skal være korrekt, vi ønsker tilsvar. Skal du være med i denne samfunnsdebatten er det vi som er garantisten for det», sier Niklas Lysvåg i TV 2.

TV 2-reporter Jens Christian Nørve mener et annet mulig virkemiddel er en sterkere solidaritet og informasjonsutveksling mellom reportere. Det er noe som har vært i bruk i saken om Profetens Ummah.

«Jeg ser ingen grunn til at man ikke skal dele på informasjon om et nytt miljø som er under oppblomstring. Men det er en ny situasjon. Som regel har man jo holdt sine kilder internt i en redaksjon og ikke villet dele med andre. Men i denne saken spesielt har vi kanskje sett at informasjonsflyten har gått litt på tvers av redaksjonene og delt litt på informasjon for at man skal få mer kunnskap i de ulike redaksjonene. Det synes jeg er positivt. Det er kanskje en av de første gangene jeg ser at man har snakket på tvers av mediehusene og utvekslet informasjon», sier Nørve.

Dagsavisens sjefredaktør Kaia Storvik sier hun er glad for at presseorganisasjonene kommer med konkrete tips og veiledninger, som redaksjonene kan ta i bruk. Spesielt viktig er dette for de mindre redaksjonene, som ikke har mengdeerfaring fra håndtering av trusselsaker.

«I Oslo føler vi oss som en ganske liten redaksjon, men vi er jo på nasjonal basis en ganske stor redaksjon. Dette er problemstillinger det er vanskelig for mindre enheter å håndtere. Jeg tror det er veldig bra at det blir laget tips og lister og at vi får en øket bevissthet rundt disse temaene», sier hun og tilføyer:

«I en situasjon der man blir utsatt for trusler som man opplever som fæle og krevende, tror jeg at nesten uansett hva man gjør som arbeidsgiver, får du ikke folk til å sitte igjen med en god og positiv følelse. Folk har det ganske jævlig i utgangspunktet, Det er dessverre et faktum i slike saker at man kan ivareta folks sikkerhet på en tilfredsstillende måte, men at veldig mange likevel vil sitte igjen med en dårlig følelse, fordi det handler om en dårlig situasjon i utgangspunktet».

På et debattmøte i regi av Oslo journalistklubb (OJ) og Oslo Redaktørforening (OR) i VG-auditoriet i Oslo 9. januar 2013, refererte Aftenpostens politiske redaktør Harald Stanghelle til det felles skippertaket som svenske redaktører tok for noen år siden. I en situasjon der man opplevde en bekymringsfull eskalering av trusler mot journalister, dommere og andre

viktige yrkesgrupper, tok de svenske mediene kollektiv affære. I en felles journalistisk offensiv, valgte mediene å eksponere de som stod bak truslene. Et annet kraftig uttrykk for solidaritet kom til syne i Arizona i USA. Da en lokal gravejournalist ble drept, reiste kolleger fra hele USA dit for å avslutte alle gravesakene kollegaen noensinne hadde påbegynt. Aksjonen ga støtet til etableringen av organisasjonen Investigative reporters and editors i 1975.

«Jeg synes det er en veldig god ide begge deler, som vi kan ha i beredskap og ha på ideblokken vår. Det kan oppstå situasjoner hvor den ene eller andre eller begge ideene kan være bra å bruke, men jeg tror ikke vi er der i dag», sier Hilde Haugsgjerd.

Niklas Lysvåg i TV 2 er enig.

«Dette er en forlengelse av «Ikke la deg presse til taushet»-linjen, som kommer i mange variasjoner. Jeg tror ikke vi er der ennå. Dersom en journalist blir drept fordi han dekker enten høyre- eller venstresiden eller religiøse ting her i Norge, så vil det nok bli sånn at alle vil være enige om at fy faen, her skal vi gå sammen.»

«**Burde man ikke reagere før det eventuelt går så langt?**»

«Nei, jeg synes ikke det. Vi har jo en sunn konkurranse også. Jeg oppfatter for såvidt litt at den pressekonferansen som Profetens Ummah hadde, at det var en manifestering fra norske mediers side. Vi visste ikke hvor mange som skulle komme. Vi hadde fått beskjed om at dette skulle være et svar til TV 2 fordi vi hadde outa så mange navere og straffedømte. Vi syntes det var veldig flott at alle mediene møtte opp. Vi hadde med oss Nina Johnsrud dit, og hun ble alles favorittintervjuobjekt der nede. VG TV sendte live, Dagbladet var der, Aftenposten var der, NRK var der, vi var der. Alle møtte opp på den pressekonferansen. Det var ikke en felles front, men likevel atskillig med lojalitet over mediehusgrensene, i forhold til Nina Johnsrud.»

Per Edgar Kokkvold har sansen for solidaritetstankegangen og -holdningen.

«I hvert fall i den forstand at man sier «en for alle, alle for en». At alle mediehus gjør hva de kan for å redusere en trussel mot en journalist, selv om denne journalisten jobber et annet sted. Men jeg mener samtidig at det må være ekstreme situasjoner før mediene går sammen. Noe av poenget med uavhengige, frie medier er at de normalt ikke skal søke sammen og gjøre det samme, men å ha muligheten til å gjøre ting forskjellig», påpeker Kokkvold.

Men han gjentar sitt ønske om sterkere dialog mellom de forskjellige mediene om trusselsaker og tilsvarende problematikk.

«Jeg tror det kan være viktig at redaksjoner, redaksjonsledere, representative miljøer både av journalister og redaktører, søker sammen, har en uformell gruppe, hvor slike ting diskuteres. Da vil det også være lettere hvis folk kjenner trusselsituasjonene og vet hvem som blir truet, hvor de blir truet, og når. At de samlet kan finne ut at nå er det på tide at vi finner på noe spektakulært, sånn som svenskene gjorde den gangen. Hvis situasjonen er så grotesk at vi er nødt til å søke oss ut og finne på noe utenom det normale, noe som virkelig merkes, også i storsamfunnet.»

Kokkvold legger til:

«Og det tror jeg at en sånn gruppe kan få til. Små nettverk er det mulig å etablere, og det tror jeg kan være fornuftig, særlig hvis trusselbildet endres og blir mer alvorlig. Da vil dette være det naturlige stedet hvor man på ad hoc-basis kan ringe hverandre og spørre «Hva gjør vi nå?». Situasjonen er i alle fall så alvorlig nå at det er fornuftig å ha en gruppe som samles og diskuterer når det skjer en utvikling innenfor trusselbildet henimot journalister og pressefolk.»

Råd til redaksjoner som utsettes for trusler og vold

Notat utarbeidet i fellesskap av Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening.

Dette notatet er et resultat av en økende tendens til at norske journalister utsettes for trusler fra ulike miljøer og enkeltpersoner. En undersøkelse gjennomført av Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) for NJ og NR på forsommeren 2012 bekreftet dette inntrykket. NJ sendte ut en punktvis liste med råd til sine tillitsvalgte høsten 2012. I januar 2013 gjennomførte NJ og NR et felles erfaringsseminar om trusler mot redaksjoner og redaksjonelle medarbeidere. Med bakgrunn i NJs råd, og de innspill som kom på seminaret i januar, har NJ og NR i fellesskap utarbeidet dette notatet, som er behandlet i de respektive organisasjonenes styrende organer.

Det er viktig å understreke at trusler er svært forskjellige, og må håndteres forskjellig. Enkelte mediehus har egne planer og rutiner for håndtering av trusler. De rådene vi gir her er ment som en veiledning/huskeliste til redaksjoner som ikke har slike rutiner og som eventuelt supplement til de som har det, om hva man bør være forberedt på, hvilke tiltak som bør vurderes i de enkelte tilfeller. Noen overordnede prinsipper vil etter vårt syn likevel gjelde:

- Trusler og vold mot redaksjonelle medarbeidere er ingen privatsak. De angår hele redaksjonen og er til syvende og sist en trussel også mot redaktørinstituttet og mediens samfunnsoppgave.
- Det er et redaktøransvar å håndtere trusler mot redaksjonelle medarbeidere.
- Lytt til den/de som er utsatt for truslene. Redaksjonelle medarbeidere reagerer forskjellig på trusler, både ut fra egen erfaring og posisjon og ut fra truslenes innhold og opphav.
- Norske redaksjoner bør som utgangspunkt ha 0-toleranse for trusler og vold. Vårt generelle råd er at alle trusler som oppleves som reelle politianmeldes. Det samme gjelder selvsagt tilfeller hvor redaksjonelle medarbeidere utsettes for vold i kraft av sin stilling
- Trusler og vold er straffbart etter straffelovens §§ 222 og 228.

Hvordan håndtere trusler mot redaksjonelle medarbeidere?

1) Informer redaksjonsledelsen om trusselen eller volden.

Trusler er ingen privatsak. Det er viktig at redaksjonsledelsen bidrar til å skape et klima som gjør det naturlig å fortelle at man er blitt truet, eller utsatt for vold. Sørg for at det er et opplegg med kollegastøtte for den/de som utsettes for trusler.

2) Ta kontakt med politiet

- a) Det er viktig å opprette god kontakt med politiet. Politidistriktene har ansatte med spesialkompetanse på å vurdere trusler. Lytt til politiets råd. De har ofte et godt grunnlag for å vurdere trusselbildet og hvor reelle de enkelte truslene er.
- b) Be politiet om råd om eventuell:
 - i) Sikring av den truede
 - ii) Sikring av redaksjonen og redaksjonslokalene (fysisk sikring, skjerpet adgangskontroll osv)
- c) Be om å få en personlig kontaktperson i politiet.
- d) Be politiet vurdere patruljering ved redaksjonslokalene og der den/de truede bor.
- e) Be politiet vurdere behovet for voldsalarm

3) Den enkeltes opplevelse av trusselen

- a) Husk at også trusler som av Politiet vurderes til ikke å representere en reell fare kan oppleves som så belastende for den/de det gjelder at forholdet bør anmeldes, og at tiltakene som listes opp i det påfølgende bør vurderes av redaksjonsledelsen og den truede, i samråd med tillitsvalgte og/eller verneombud.

4) Sikring av den truedes bolig

- a) Arbeidsgiver bør, med utgangspunkt i råd fra politiet, vurdere om den truedes bolig bør gis egne sikringstiltak. Dette kan gjelde installering av for eksempel:
 1. Alarm tilknyttet alarmsentral
 2. Sikkerhetslås i ytterdør
 3. Kikkehull i ytterdør
 4. Utendørs belysning med bevegelsessensor
- b) Vurder bruk av vektere til å patruljere ved boligen.

5) Sikring av reisevei

- a) Arbeidsgiver bør, med utgangspunkt i råd fra politiet, vurdere tilrettelegging for trygg transport til og fra jobb.
For eksempel:
 - ii. Tilbud om parkeringsplass i/nær bygget.
 - iii. Tilbud om taxi til/fra jobb
 - iv. Tilbud om følge/ledsager til/fra kollektivt trafikkpunkt
- b) Vurder å endre rutiner ved reise til/fra jobb (ulike reisetidspunkter/reisemåter)
- c) Vurder også å endre andre daglige rutiner

5) Andre sikringstiltak for den truede (i samråd med politiet og den truede):

- a) Avtal faste kontaktpunkter mellom ledelse og den truede.
- b) Sørg for at den truede umiddelbart kan kontaktes på minst to måter.
- c) Tilrettelegg arbeidssituasjonen, blant annet med tanke på eventuelle endringer i daglige rutiner – jfr 4 b).
- d) Opprett eventuelt et ekstra telefonabonnement til den truede.
 - i. Vurder om andre i redaksjonen skal ta ansvar for å ta i mot oppringninger/meldinger på det opprinnelige abonnementet.
 - ii. Vurder om epost til den truede skal rutes til en annen adresse.

- e) Vurder om den truede og eventuelt dennes familie bør innlosjeres på hotell for en periode, eller om det er mulig å tilby annet midlertidig bosted.
- f) Vurder om den truede bør fritas fra jobben en periode, for å få avstand til situasjonen.

6) Sikring av mediehuset/redaksjonen

- a) Trusler mot medlemmer av redaksjonen skaper ofte frykt blant andre i mediehuset. Arbeidsgiver skal informere de tillitsvalgte og verneombud.
- b) Arbeidsgiver bør informere de ansatte i samråd med politiet.
- c) Arbeidsgiver må tenke sikkerhet når det gjelder:
 - i. Bygningsmassen
 - ii. Adgangskontroll

7) Helse m.m.

- a) I samråd med den truede bør arbeidsgiver informere bedriftshelsetjenesten.
- b) I samråd med den truede og bedriftshelsetjeneste bør arbeidsgiver dekke den truedes utgifter til:
 - iii. Lege
 - iv. Psykolog
 - v. Fysioterapeut/kiropraktor
 - vi. Trening/Selvforsvarskurs og liknende.

8) Omtale av trusselen og de som truer

Det er ansvarlig redaktør som beslutter hvorvidt og i så fall hvordan trusler mot redaksjonen eller mot redaksjonelle medarbeidere skal omtales i eget medium. I tillegg til alminnelige nyhetskriterier er det viktig å lytte til den som er utsatt for truslene.

Ut fra alminnelige habilitetskriterier bør den/de truede ikke delta i den redaksjonelle dekningen av trusselen mot en selv, med mindre det skjer på kommentarplass og publikum informeres om dette forholdet. En annen vurdering vil være i hvilken utstrekning trusselen skal påvirke den truedes arbeid med dekningen av de personer/miljøer hvor trusselen kommer fra. Det bør være et mål at de som truer i minst mulig grad skal få påvirke redaksjonens dekning og journalistiske prioriteringer, herunder hvilke redaksjonelle medarbeidere som skal jobbe med hvilke saker.

9) Manual - sikkerhetsansvarlig

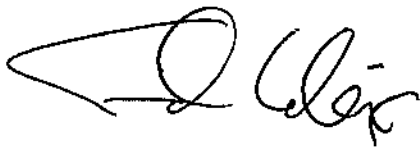
Vurder å lage en enkel manual for det tilfellet at redaksjonen eller redaksjonelle medarbeidere blir utsatt for trusler. Selv mindre redaksjoner omtaler fra tid til annen personer og miljøer som kan tenkes å ty til trusler for å påvirke redaksjonelle valg og vurderinger. Vurder om det bør oppnevnes en egen sikkerhetsansvarlig i bedriften. Arbeidsmiljølovens kap. 3 pålegger bedriften å utføre systematisk arbeid på dette feltet i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte.

10) Vurder å klage på henleggelse

Enkelte redaksjoner har opplevd at anmeldelser av trusler har blitt henlagt av politiet, på et grunnlag som redaksjonen selv stiller seg uforstående til. Vi oppfordrer de redaksjoner som mener at politiet urettmessig henlegger anmeldelser om å vurdere å

klage til statsadvokaten. Kontakt gjerne NR og NJ i slike situasjoner. Høyesterett har gjennom flere rettsavgjørelser gitt uttrykk for at trusler mot journalister er alvorlig og straffeskjerpene, fordi det berører journalistikkens og medienes samfunnsfunksjon. Etter påtrykk fra NJ og NR har Riksadvokaten i rundskriv til politiet og statsadvokatene gjort det klart at dette er saker som skal prioriteres, av samme grunner. Dersom redaksjonen vurderer å klage på en henleggelse, så ta gjerne kontakt med NJ eller NR. Kopi av eventuell klage bør også sendes til Riksadvokaten.

Oslo, 2013-03-08

for Norsk Journalistlag
Trond Idås

for Norsk Redaktørforening
Arne Jensen